

Stadler Frieda

*Szeretnéd, ha
szeretnének?*

Második kiadás

A Szent István-Társulat kiadása

Stadler Frieda

*Szeretnéd, ha
szeretnének?*

Második kiadás

A Szent István-Társulat kiadása

Nihil obstat. Dr. Michael Marzell, censor dioeceseanus. Nr. 2517/1939. Imprimatur. Strigonii, die 19. Aprilis 1939. Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest. Felelős : ifj. Köhl Ferenc.

Egy ki nem mondott kérdés

egyszer szenvedélyes követeléssel és maradék nélküli őszinteséggel hangzott felém alig hétéves keresztlányom ajkáról. Úgynevezett nehéz természetű gyerek: sok belső mélységgel, igaz értékekkel és sok külső kiállhatatlansággal.

Most például: rövid — és találó — megjegyzésekkel bizonyította, hogy ki miért nem szép. Felbosszankodva rászóltam:

— Ejnye! Tán bizony azt hiszed, hogy egyedül te vagy szép az egész világon!

A kisleány mélyen, kínosan, felnőttesen elpirult. De nem a megszégyenüléstől. Szép szemeit elborították a ki nem hulló, de szemet és szívet égető könnyek:

— Ó, dehogy! — felelte halkán, összetörten — én olyan szép szeretnék lenni, olyan nagyon, de nagyon szép, hogy azt ki sem lehet mondani! De sajnos! . . . nem vagyok!

Meg kellett szánnom szegénykét ezért az emésztő vágyáért és mivel nem akartam neki megmondani, hogy hiszen szép, — hát tréfás kérdéssel feleltem.

— És hát miért akarsz olyan nagyon, de nagyon szép lenni?

Tüzes szemekkel válaszolt:

— Hogy mindenki szeressen engem!

Most már elkomolyodtam magam is.

— Szeretnéd, ha szeretnének?! Csakhogy, szívem — ezt nem a szépségért kapod ám! Kedvesnek kell lenned, akkor mindenki szeretni fog.

Megijedtem szavaim hatásától. Két szenvedélyesen kitért karocska között egy csupa kérdés- és követelés-arocska égett felém:

Hát akkor miért nem mondjátok meg, hogy hogyan kell azt csinálni? Én szeretném, ha szeretnének!

Miért is hallgatunk?

Nem tudtam mit felelni. Eltereltem a szót. De az a kérdő kis arcocská nem hagy nyugodni. Joga van a feleletre. Annál is inkább, mert az ő arca mögött ezernyi leányarc rejtőzik, kérdő, vágódó szemekkel, fájó szívekkel, — de néma ajkakkal. Mindegyik elismételgeti magában százszor is Ady versét: *Szeretném, ha szeretnének.* — de kérdezni szégyelnek.

Pedig minden egyes ember boldogságának és boldogulásának egyik alapfeltétele, hogy megnyerje embertársainak szeretetét, vagyis hogy kedves legyen. És lám, akit mély vízre engedünk, azt előbb megtanítjuk úszni, — akit gép mellé állítunk, annak először megmutatjuk, hogyan kell kezelni — és mégis az életbe csakúgy kiengedjük az ifjúságot anélkül, hogy tudatosná tennénk a lelkében, hogy *hogyan is tarthatja fenn magát az emberi társadalom nagy közösségében.* Hiszen céltalanul sodródik és menthetetlenül — összeütközik — elmerül, ha nincsen birtokában az eszköznek, a módnak, amellyel eltalál emberszív az emberszívhez!

Miért is hallgatunk?

Talán azért, mert a kedvességen valami tudatalatti ösztönös tulajdonságot értünk, amelyet értelemmel, akarattal, tehát neveléssel és önneveléssel úgy sem lehet megközelíteni? — De próbáljuk meg a kedves szót a vele egyértelmű, de a mai közönséges nyelviírásban kevésbé szokásos (és így szertartásosan hangzó) szeretetreméltó szóval helyettesíteni és akkor azonnal látjuk, hogy milyen sok érhető el e téren akarati munkával: tudatos neveléssel és önneveléssel.

Vagy azért hallgatunk, mert mi — vallásos nevelők — nem e világra, hanem a túlvilágra akarunk nevelni? Nem az fontos nekünk, hogy a reánk bízottak az emberek előtt, hanem az, hogy Isten előtt legyenek kedvesek? — Erre vonatkozólag álljon itt az *Írás* szava: Szükség az egyiket megtenni és a másikat el nem hagyni. Magáról az Úr Jézusról — minden nevelés és önnevelés örök példaképéről — ezt jegyezte fel az *Evangelium*: Növekedék bölcsességben és kedvességben, Isten és az emberek előtt. És az Úr Jézus evangéliuma, az *Újszövetség*, nem szűnik hangoztatni a legkülönbözőbb formákban: aki azt állítja magáról, hogy szeretetét, áldozatosságát, jámborságát egyedül Istenre irányítja, „felebarátját pedig gyűlöli — *hazudik az*».

Lehet valakinek az az aggodalma is, hogy az ilyen tudatos kedvességet nem azért gyakorolnák az emberek, mert általa — mint erény által — az Úr Istenhez akarnak közelebb jutni, hanem csak azért, mert az emberek szeretetét akarják megnyerni vele, ahogyan azt az én kis kérdezőm a gyermek őszinteségével meg is mondotta . .

De mit is mond az Úr Jézus a tömegnek, amely őt a pusztaságba követte? «Kerestetek engem, de nem az igékért, amelyeket hallottatok, hanem a kenyerekért, amelyeket ettetek.» És lám mégis, ekkor és ennek a földi kenyeret óhajtó tömegnek ígérte a mennyei kenyeret, az *Oltáriszentséget*, jól tudva, hogy egyszer majd ennek az anyagias, gyenge emberi nemnek leggyengébb sarjai — kiskorú gyermekek is (*Tarzicius*) — készen lesznek arra, hogy inkább vérüket ontsák és életüket adják, semhogy ezt az érzék- és értelemfeletti Kenyeret elárulják. Igen, az Úr Jézus tudta és az *Ő Egyháza* felveszi pedagógiai rendszerébe az emberi szív gyengeségét és úgy dolgozik, hogy a látható dolgok kívánásától a láthatatlanok szeretetére vezesse az embereket. Minden tanítás és nevelés titka

elsajátítani a technikát *közelfekvő érdekből*, az idő és a kegyelem megadja hozzá a lelki érettséget és a magasabb, sőt legmagasabb rendű szellemet.

Vagy azért hallgatunk, — mondjuk megöszintén — *mert szégyenlünk* olyanról tanítani, amit magunknak nem sikerült megvalósítanunk? — De vajjon ok-e ez a hallgatásra?

Az a japán tudós, aki egész életén át harcolt, hogy a japán gyermekeket székre és padra kell ültetni, — mert csak így lesznek lábaik hosszabbak és a nyugati emberekéhez hasonlóan teherbírók — talán egész életén át kényelmetlenül érezte magát, ha nem hajtotta maga alá ázsiai módon keresztbe a lábait, — és bizony nem adott hozzá magasságához egy milliméternyit sem minden kínlódása.

De a japán faj, amelynek szolgálni akart meggyőződésével, két emberöltő alatt három centiméternyi átlaggal lett magasabb, katonái kitűnően bírják a posztonállást és távgyaloglást, amióta törvény erejével kötelező a tudósnek tanácsa.

Megírózott hát

ez a könyv, válaszul a kimondott és ki nem mondott kérdésre:

Hogyan kell kedvesnek lenni, hogyan kell azt csinálni?

Neked ajánlom, minden Mai Leány. Neked, aki oly nehezen találsz meg a helyedet az egymásnak ellentmondó követelések között.

Tanulnod kell, — de jaj neked, ha tudós és okos híred van.

Meg kell állanod a helyedet és állanod a harcot teljes felelősséggel, ha kinn vagy az életben, — de rossz és hálátlan gyermek vagy, ha otthon is van néha saját véleményed és saját akaratod valamely dologban.

Ne légy meggondolatlan, gyerekes, könnyelmű, — de ha elvek szerint rendezed életedet és elmélyülsz az Úr Istenben, akkor kétségbeesik körülötted a világ, mert bizonyára apáca akarsz lenni, vagy más módon «rohansz vesztedbe.»

Sokan sokfélét kívánnak Tőled, Kedves Mai Leány.

Egy dologban azonban egységes a világ Veled szemben:

a forrásvíztől frissiséget,

a virágtól illatot,

a fiatal leánytól kedvességet kíván az ember.

Neked ajánlom ezt a könyvet, amelyben egy élet tapasztalatait ki kell egészítened jóakarattal, vállal-

kozyai kedvvel; friss nekiindulással. Add ezeket hozzá a magad kincseiből és — mint a japán gyermek — nagyobb leszel mestereidnél.

A világ pedig szebb lesz általad s az emberek boldogabbak.

I. Lehet-e „azt csinálni?”

Lehet-e azt „csinálni?”

Szeretnéd, ha szeretnének . . .

Ha felelni akarok Neked, hogy *hogyan* kell azt csinálni, először magamnak kell, hogy feleljek: *Lehet-e azt csinálni?*

Neked is van, nekem is van, mindenkinek van egy-egy «kedves» ismerőse, — akit mértföldekre elkerül, ha csak valamiképen is teheti.

Arcán örökös, szacharinos mosoly, ajkain méz-édes szavak; mondatai símák, mint az olaj. Soha nem mond ellent, hanem mindig csatlakozik az előtte szóló véleményéhez. Modorában, sőt egész egyéniségében sehol semmi szöglet, semmi keménység, mintha csupa homorúságból, lágyaságból és rugalmasságból gyúrták volna össze. Szegényről el lehet mondani, hogy reggeltől estig egyebet sem tesz, csak «csinálja» a kedvességet. Mégsem kedves. Hiába mosolyog — nem fakad derű körülötte. Hiába engedékeny — valamiért félünk tőle. Hiába ad igazat mindenben, érezzük, hogy nem találnánk támaszra benne. — *Ilyen* kedves, — úgy-e — nem szeretnél lenni?

A kedvesség ékességeit nem lehet kívülről ráaggatni az egyéniségre, mint a karácsonyfára a díszeket.

A kedvességnek belülről kell kisarjadnia : szervesen, élőn, a legbelsőbb nedvkeringés virága és gyümölcseként. Úgy, ahogyan ibolyatöbblől ibolya fakad és ahogyan fülemilesztlvből fülemiledal terem.

Cica-mica, kisborjú,

báránka és kisgyerek, úgy-e milyen kedvesek? De még a kölyök-tigris és fia-oroszlán is! Ezekben van valami velükszületett kedvesség! Valami, ami össze-
tevédik bájból, komikumból, ügyetlenségből és *ránk-
utaltságból*. Mindez együtt kellemes érzést vált ki az emberből, mert a saját értelmességét, erejét, felsőbb-
rendűségét érezteti meg vele.

Olyan jólesik elnézni ezt a bolondos, furcsa, aranyos, tehetetlen buta kicsi jószágot, hogy az ember szívesen segít neki még furcsa kis ötleteinek keresztülvitelében is: zsinórra kötött papírdarabot csörget a kiscica előtt, versenyt fut a kisborjúval, cukrot ad a kiscsikónak, vállán nyargaltatja a kisgyereket. Közben pedig állandóan érzi: *milyen nagy, okos, hatalmas és kegyosztó vagyok én*.

Aztán meg: olyan kevés a felelősség ezekkel a kedves jószágokkal szemben! Ha eleget játszottam velük, ha eleget babusgattam, kényeztettem őket — már t. i. ha *nekem* elég —, készíték nekik meleg vackot szénában, szalmában, vagy akár a diván sarkában és azt mondom: elég. Aztán a kezemmel leporolom a ruhámat — és ezzel együtt a lelkemből is kisöpröm a kis kedvest: most jön az élet, a munka, a hivatás, ehhez nem használhatom ezt a kis játékszert. Mit is kezdenék vele?

Szeretnél-e kedves lenni ebben az értelemben?

Cafén egy fáradt órában,

amikor olyan nagyon rádnehezedik, hogy magányosan kell járnod utaidat, magadnak vinned a terheket, magadnak vállalnod a felelősségeket, — azt feleled rá: igen. Igen, szeretnék kedves lenni, mint a kicsica, a kisgyerek. Szeretném, ha visszafektetnének a bölcsőbe és valaki dudolgatva elringatna. Szeretném, ha megóvnának fúvó szélről, kemény fagytól, ha visszazárkózhatnék a gyermekszoba négy fala közé és minden mással másvalaki törődne.

De az ilyen vágy csak lidércfény, amely után csak végső fáradtságában kapdos a vándor. A mai leány csak képzeletben nyújtja ki kezét ilyen dédelgetettség után. A valóságban jól tudja, hogy ennek az árát megfizetni sem nem tudja, sem nem akarja.

Megfigyelted már, hogy az öt-hat éves gyerek mihez fog olyankor, ha kisöccse vagy húgocskája elkezd gagyogni, mászkálni, ételkét majszolni? Látad már? — Nagyhirtelen ő is visszafejlődik megint kisbabává: pöszézik, négykézláb jár, kívánja, hogy etessék, ölbevegység. Miért? Mert látja, hogy a kicsi mennyi mosolyt, babusgatást, dicséretet kap az ilyen hőstettekért. Nem érti, hogy a kicsit miért csókolják össze-vissza, ha négykézláb körüljárta az ebédlőasztalt, ő pedig miért kap ki ugyanezért a műveletért.

De őrajta még csak megkönyörülnek, legalább is az édesanyja időnként ölbekapja a nagygyereket és ringatgatja=babusgatja, «hiszen még ő is olyan kicsi», mondogatja. De a nagyoknál aztán már nincsen irgalom. A süldő=leánykánál még mosolyogva nézzük, ha izeg=mozog, ficáncol, ha «szörnyű=kicsi» és «borzasztószép» szavakat használ «rémesen édes» beszédjében, — de ha a húszéves fiatal hölgy visel-

kedik így, akkor azt kérdezzük magunktól, hogy ugyan mi baja van: idegbeteg, vagy szellemileg elmaradott, vagy pedig egyszerűen csak kiállhatatlan és nevetséges?

Nem, visszafejlődés által nem lehet valaki kedvessé. De te, Mai Leány, nem is vágyódsz erre komolyan.

Te jól tudod, hogy a testnek, szellemnek, léleknek fejlődésével bizonyos tulajdonságok elsorvadnak és másfajta tulajdonságok előtérbe nyomulnak a lélekben. Te lemondasz arról a kedvességről, amely minden kis élőlényvel veleszületik és amely nem több, mint a testi-lelki kisebbségnek egy kellemes és nekik hasznos járuléka. De te több vagy, mint a kiscica és kisborjú — ha ez számodra nehezebb is. Te teljes értékű ember akarsz lenni, ha ez fárasztóbb is. Szeretnéd, ha szeretnének, de...

Szélről megóvottan? Fagytól megkímélten? Hiszen el sem tudnád viselni, hogy elvegyék tőled a tágas rétek szénaillatát, a hegyormok éles szelét, — a mai leánylélek tágas horizontját! Bölcsőbe fektetve? Énekszóval elringatva? Magad fekszel rá a hullámok hátára és biztos, bátor karcsapásokkal szolgává teszed a félelmetes elemet, készséges figyelemmel, ügyes kezekkel, gyors elhatározással magad állasz mindenki mellé, aki bajait síránkozva viseli és te vagy az, aki ringat és nyugtat másokat.

Ez a lelkület bizony elsorvaszt néhány «kedves» tulajdonságot benned... — visszaérod?

Ne sirasd! Látod, hogy hiábavaló is volna, — de magad is érzed — ugyebár —, hogy magasabbra születted!

Van hát kedvesség,

mely nem kedvesség és amelytől Isten őrizzen.

Van kedvesség, amely a kiskorúság kísérő jelensége és amelyet nem kívánsz.

Van-e vajjon olyan is, amelyre érdemes törekedni? És milyen az?

Végy hosszú lélegzetet, mert nagy munkába fogunk. Felvonultatjuk magunk előtt azokat az embereket, akik lelkünk mélyéből kiváltották ezt a szót: *kedves!*

Próbáljuk meg összehasonlítani őket és megvizsgálni, hogy mi az, amit bennük kedvesnek találtunk és megállapítani, hogy a sok különféle kedvességben mi az, ami közös vonás.

Gondoljunk a kedves emberekre!

Hidd el, sokan vannak és nagy kár, hogy elfelejtjük őket. Pedig nem haltak meg lelkünkben, csak idéznünk kell szellemüket.

*A tűzből, a vízből, a feledés
homályából álljatok hát elő jó
szellemek!*

Kedves emberek,

életünk világos pontjai. szeretettel köszöntlek.

A vonaton ülök sok és nehéz csomaggal és nagy drukokban: kis állomáson szállok le, hordár nem lesz, a vonat rövid ideig áll... Idegen útitársam mosolyogva akadályoz meg, hogy magam cihelődjek a holmival, gyorsan, ügyesen leadja mind. Milyen kedves!

Látogatóba készülök. Régi barátokhoz, akiket érthetetlen módon elhanyagoltam. De most már el kell mennem, mert különben vége a barátságnak! Lesz mit hallgatnom. Legszívesebben el se mennék, annyira nekem fognak esni. Nagyon meg vannak sértve! — Nem csalódom. Keserű, gúnyos, csípős szavak. Aztán belép egy másik családtag: — Ugyan! Örüljünk, hogy végre itt van és ne szidjuk most! — és elkezdi úgy beszélgetni, mintha tegnap láttuk volna egymást. Milyen kedves!

Idegen városban vagyok. Tikasztó a hőség. messzi a hotel, drága a cukrászda. Utcái gyümölcsárus, mellette csörgedező vízvezeték. Nem bírok ellentállni... illik, nem illik... megveszek egy gyönyörű fürt szőlőt, megmosom a vízvezeték alatt... Kicsit pancsos história — de ki ismer itt engem! És puff — éppen most... az egyetlen magyar ismerős... és éppen ez, aki előtt olyan úri hölgy akartam lenni. Bár lehetne elsüllyedni! — Mire ő a világ legtermészetesebb hangján, minden túlzott szívéltyesség nélkül megszólal mellettem: — Ez jó idea, én is veszek. — És finom, jól ápolt kezeivel megmossa a maga szőlőjét is és mialatt mázsás súlyok esnek le lelkemről, enni kezdi velem a csöpögő szőlőt az idegen város forgalmas utcáján. — Istenem, milyen kedves!

Diákleány koromban az osztályfőnök hivat a tanáriba. Ebből kikapás lesz! De vajjon miért? Mind-egy. Mindenesetre felfegyverzem a lelkemet keménységgel és daccal. — Tényleg: kikapás. De a vége ez: Tudom, hogy ezt mások is csinálták. Azoknak nem szólok. Nem érdemes. Csak abba fektetek erőt, akibe érdemes. Magába érdemes! — Milyen kedves!

Kemény munkára vállalkoztam, kellemetlen helyen, sivár környezetben. Összeharaptam a fogamat és akaratom teljes megfeszítésével álltam a helyemet: menni fog, mert mennie kell. Akarom. De minden idegszálam megfeszült és megmerevedett, mint az éles drót. — Este, mikor a szobámba értem, valaki meleg vizet készített a kancsóba és a kinyitott gyufaskatulyába kikészítette a meggyújtandó gyufaszálat a gyertya mellé. De kedves, de kedves! Aldja meg az Isten, aki tette!

Idegen országban, keserves küldetésben, egyedül egy nagyon szerény vendéglőnek nagyon szerény leveskéje mellett... Idejárom minden nap, mert itt a legolcsóbb. Emberek jönnek, emberek mennek, hangoskodnak, nevetgélnek, beszélgetnek: itthon vannak. Mellettem az egyetlen újság bezsírozott példánya; már ismerem kívülről-belülről, annyiszor olvastam. Ő az egyetlen társam: egyedül vagyok és idegenben. Egyszerre a magyar rádió hívása csendül fel és a rozoga hangszóró mellett csillogó, örvendő szemekkel a pincérleány lesi a hatást: ő találta ki nekem, meglepetésképen. — Milyen kedves tőle!

Álljatok meg, Szellemeim. Sokan vagytok nagyon. A hála könnyeivel, a szeretet mosolyával fizetem, amit nem nyugtázhatok itt papíron!

De vajjon milyen vonás bennetek az, ami közös?

Most vonultass fel

kedves embereket magad előtt te is. Gondolj arra az idősebb dámára, aki bocsánatkéréssel ugyan, de mégis csak megszólított az utcán, hogy a jümperedet magad kötötted-e és vajjon megtanulhatná-e tőled annak a mintáját közönséges halandó, mert olyan rendkívüli és érdekes.

Vagy arra a barátnődre, aki egy hatalmas nagy történelemmel állított be hozzád: Ezt a bátyám küldi neked, mert mondtam neki, hogy te is olyan bolondja vagy a történelemnek. — Kedves, mi?

És emlékszel arra az osztálytársadra, aki mindig bolondozott, hogyha a tanulmányi kirándulásokon kemény ágyakra és hideg szobákra akadtatok? Úgy-e, milyen kedves volt?

Meg az a csepp kisleány, aki olyan édesen helyezkedett el az öledben és ha akárki el akarta csalogatni, csak a fejét rázta és annál szorosabban bujt hozzád. Milyen kedves csak rágondolni is.

Gondolj arra az osztálytársadra, aki — amikor egyszer nagyon sírtál az igazságtalan kikapásért — sem azt nem követelte tőled, hogy «ne sírj» (ő is látta, hogy sérelem esett rajtad), sem nem állt elő a tanár szidásával (tudta, hogy az bántaná a te lelkiismeretedet), hanem azt kérte, hogyha már megnyugodtál. adj neki tanácsot a dolgotatát illetőleg, mert ő ugyan így és így gondolná, de te sokat olvastál erről a tárgyról... Úgy-e, kedves volt?

Hát arra a leányra emlékszel-e, akit minden óra előtt kéztördelve kérleltél, hogy sűgjon? Úgy-e, legkedvesebb akkor volt, amikor egyik gyónástok után azt mondta: Ide hallgass. Mindig hűségesen sűgtam neked. De ha te csak egy kicsit is tanulnál, te az osztály legjobb tanulója lehetnél. Én neked ma még

súgok, de holnaptól kezdve soha többé mert neked tanulnod kell!

Hát arra gondolsz-e, amikor fenn álltunk a hegytetőn és három-négy lépést kellett volna tenned egy szédítő kis ösvényen — és nem mertél . . . Mi nevetve, csipkelődve, gúnyolódva biztattunk. Te egyre pirosabban és idegesebben bizonygattad, hogy nem bírsz átjönni hozzánk. Aztán Tóni bácsi elküldött mindnyájunkat messze előre a forráshoz és pár perc múlva láttunk benneteket jönni, nyugodtan mosolyogva. Azt mondtad akkor, hogy Tóni bácsi másról kezdett veled beszélgetni és aztán nyugodtan elindult előre az ösvényen. Vonakodásodra csak ezt felelte: Könnyen átvinném, ha nem tudnám, hogy maga meg tudja tenni ezt a három lépést egyedül is. És megtetted és boldog voltál és elraktározta lelkedben Tóni bácsit a kedves emberek közé.

Ugyan melyik az a tulajdonság, amelyet egy szóval nevezünk mindegyiknél egyformán — ezzel a szóval: "kedves" . . . ?

Önmagamra való vonatkoztatás

nélkül nincsen kedves ember?

Ha azt látom München utcáin, hogy a két méter hosszúságú és bizony domborulatban sem megvetendő közlekedési rendőr otthagyja diktátorságának színhelyét, hogy karonfogva átvezessen egy kicsinyke-soványka öregasszonyt, aki még az ő hatalmas karján is ijedezett a kétoldalt sorfalat álló, dübörgőn reszkető autószőrnyetegek között; és ha halom, amint mondja neki: Bizony örülnék, ha még volna egy ilyen anyácskám — akkor könnyes szemmel, boldogan mondom: Milyen kedves!

Kedvesnek mondom ezt is:

Egy rendőrségi tárgyaláson 15—16 éves, jó nyelvjárású leányka hazudozta ki magát egy csunya lopási ügyből. Az embernek szinte a tenyere viszketett. Aztán sorra szemei elé tárták a bizonyítékokat. A védekezés mind bizonytalanabb lett, végre zokogó sírásba fűlt. A kisleány kinyitotta ridikülijét, keresgélte a ruha ujjában, a blúza bugyijában: nem volt zsebkendője. A rendőrtiszt, aki eddig hol szigorral, hol gúnnyal összetörni igyekezett a kis haszonlánt, — rövid küszködés után a zsebébe nyúlt, — odaadta a maga fehér, szépen vasalt kendőjét a színpogó tolvajnak. Kedves!

A sebészprofesszor nyaral. Mindenki lábujjhegyen jár körülötte, nehogy megzavarják pihenésében. Minden nyaraló tudja, mit fáj ez az ember évközben, hány ember egészsége, épsége, élete függ attól, hogy nyugodtan, remegés nélkül tudjon dolgozni ez az áldott kéz. De az ötéves kis-mama bátran megszólítja, mert nagy baj van: a baba

karja három darabra esik széjjel. És a nagy tudós? Orvosi tudományával egyesíti cserkészleleményét és tollkéssei, szegekkel, spárgákkal, pecsétviasszal szerzőszámokat tákol magának és hozzáfog az operációhoz, amelyre félnapja ment rá, pedig a kismama buzgón asszisztált neki. Ó, milyen kedves volt.

*

Mi teszi az embereket kedvessé?

Gondolj el sok-sok kedves embert és kedves eseményt és keresd meg a gyökerét mindegyiknek: miért volt kedves nekem?

Mert segített? Mert megvédett? Mert bókolt? Mert szórakoztatott? Mert szeretett? Mert kitüntett?

És másokra vonatkoztatva miért találtam kedvesnek az embereket?

Ki kedvesebb: a kisleány, aki a babát a professzorhoz viszi bizalommal, vagy a professzor, aki segít babán is, kisleányon is?

Talán plasztikusabban látunk,

ha a kedvesség negatív oldalát is nézzük. Gondoljunk kellemetlen, nem=kedves emberekre. Vagyis inkább: nem, ne gondoljunk rájuk. Felejtsük el őket. De gondoljunk azokra az esetekre, *amikor mi voltunk nem=kedvesek, kellemetlenek*; ez hasznosabb lesz!

Gondoljunk arra, amikor barátnőnk ragyogó arccal jött és majd kicsattant az ajkán, hogy úgy=e, milyen szép az új kalapom?! Mi pedig csak annyit mondunk: Jé, kék kalapot vettél? Ézidén mindenki barnát fog hordani.

Vagy amikor öcsi hazajött az iskolából és már a lépcsőn kezdi ordítani, hogy milyen jó viccet hallott, mindenki meg fog pukkadni! Te pedig eleibe vágysz: Csak nem azt a susztert akarod elmondani, azzal a taligával? — Öcsi megsemmisül: tényleg ezt akarta elmondani és már egész úton «spórolt rá», hogy te majd mennyire fogsz nevetni.

Vagy amikor Piperkőcz Piri azzal a nagy táskával jelent meg a tanulmányi úton. Emlékszel? Segítettünk ugyan neki a táskacipelésben, de odaszóltunk egymásnak:

Mennyi ruhát cipel magával némelyik!

Vagy amikor eszedbe jutott ugyan, hogy Zsuzsi levesét be kellene fedni, hogy ki ne hűljön, de aztán mégis úgy hagytad, vagy Klárinak segíteni azt a savanyú almát megenni, amit a kedves nővér nem engedett a tányéron hagyni, vagy az irodában még egy kicsit tenni=venni kellett volna, amíg Ilus is elkészül még azzal az egy oldallal, hogy ne maradjon szegény egyedül abban a kongó nagy épületben — és nem tetted meg!

Az sem volt valami nagyon kedves, amikor Gizi nagy-ügyetlenül, úgy, ahogy, kimenteni próbálta valami távolmaradását és mi sehogysem nyugodtunk bele, hanem mindig újabb és újabb kérdéseket tettünk, úgy, hogy az ártatlan mentség végül már való-sággal hazugsággá lett a szegény kis Gizi ajkán, mert annyira hős már nem volt, szegény, hogy kérdé-seinkre őszinte választ adva, egyenesen a megszé-nyenítést választotta volna.

Emlékszel, milyen pillantásokat szoktunk vál-tani egymással, amikor a villamoson valami nagyon kirúzsolt alak kerül szembe velünk? Hiszen neki talán nem is árt, hogy elpirul gúnyos pillantásaink alatt . . . de vajjon mi — vajjon kedvesek vagyunk-e ilyenkor?

Van-e még?

Sajnos van, Neked is, nekem is!

*De mi a közös ezekben?
Ennek a kérdésnek a mélyére
kell hatolnod, ha amikor sze-
retnéd, ha szeretnének!*

Összehordtuk most

sok kedves és nem kedves embernek és cselekvésnek az emlékét. Talán magadban ki is egészítetted még egynéhánnyal. Talán már találtál is közös gyökereket. Pl.: kedves az, aki máson segít.

Igy van-e?

Néha végső szorultságunkban elszánjuk magunkat segítséget kérni valakitől, bár szívesebben húzatnánk ki valamelyik fogunkat. Az illető meg is segít, hálásak is vagyunk neki, — de kedvesnek nem találjuk.

Talán így mondod: kedves, aki önként segít másnak. Jaj, nem gondolsz itt az udvariasok, készségesek, érdeklődők, tanácsadók nagy seregére, akik elől szinte bujdosik az ember, annyira terhére vannak . . .

És a kisgyerek, aki nem akar lemenni térdedről, miért kedves? És az öreg néni, aki jumpermintádat kérte, miért kedves? És a sebészprofesszorhoz forduló baba-mamuska miért kedves? És miért kedves a suszterfiú, aki füttyörészve viszi haza a «glancos» csizmát?

Nem véletlen azonban, hogy ezt a szót mondtad: «segítés». Nyomon beszélsz! De, hogy a kedvesség-kérdést a legmélyebb gyökerénél fogjuk meg, egy mostanában szokásos szóval kell először foglalkoznunk. Ez a szó így hangzik: *Életérzés*.

Vannak dolgok, amelyeket szinte észre sem veszünk, addig, amíg megvannak. Ilyenek a rend, a tisztaság, az egészség. Amikor fogyni kezdenek vagy elfogytak, akkor kezdünk beszélni róluk. Az *Életérzés* is ilyen. Amíg az emberiség jobban érezte, addig nem sok szó esett róla. Nevet is csak mostanában adtak neki, amióta beszélnek róla.

Az életérzés jelenléte alapigénye az embernek. Ha van életérzés bennünk: szépnek, hasznosnak, célravezetőnek tartjuk magunkat és törekvéseinket, legyőzhetőknak a nehézségeket, mulandóknak a bajokat, kalandoknak a veszélyeket. Ha fogyóban van bennünk az életérzés, akkor üres, terhes, céltalan, legyőzhetetlen és elviselhetetlen minden. Embereket, állatokat ellenségeknek érezzük, a multat keserves tehernek, a jövőt félelmes sötétségnek, önmagunkat gyengének, ügyetlennek, elhagyottnak. Önbizalmunk, önbecsülésünk mélyen null-fok alá süllyed, de úgy érezzük, hogy mások még ennél is kevesebbre becsülnek.

Hogy mi idézi elő bennünk az életérzés növekedését vagy fogyását, azt nehéz meghatározni.

Nem is tudjuk meghatározni pontosan az életérzés mibenlétét sem, — de tudat alatt és erős vágyakozással reá irányul minden cselekvésünk. És tudat alatt, de annál határozottabban

kedvesnek minősítünk mindenkit, aki ezt az életérzésünket fokozza, nem kedvesnek azt, aki életérzésünket csökkenti.

Ez így igen üresen hangzik, mert egyelőre tartalom nélküli fogalmakkal dolgozunk. Azért, mielőtt tovább tárgyalnánk magát a kedvességet, foglalkozunk először az életérzéssel magával.

Életérzés : Rétoróm.

Az életérzés tudatalatti öröm afelett, hogy vagyunk és hogy erősek, hatalmasak vagyunk. Madách «Az ember tragédiájá»-ban így adja az emberiség szájába: *Éva* : Ah, élni, élni, mi édes, mi szép. — *Adám* : És úrnak lenni mindenek felett.

Igen : lenni, élni.

Mélyen, szabadon lélegzeni a friss, tiszta levegőben; érezni a napsugár csókját, égigérő fenyők mellől szénaillatú rétre futni, szembenállani a felhőket taszító erős és meleg déli széllel, csillagot látni a bársonyfekete nyári égbolton, gyönyörködni a sziklás parton megtörő hullámokban, elolvadva hallgatni a fülemüle dalát, belesímulni a tengerpart acélos-tiszta homokjába, cseresznyét enni a dúsan rakott ágakról, üdítő álom után habos tejet inni . . . fagyos szalonnát szelni puha kenyér mellé, beletemetni az arcot illatos gyöngyvirágba, friss úde vízben megszabadulni portól és fáradtságtól — ah, élni, élni, mily édes, mi szép!

Milyen gyönyörűen köszöni meg Assisi Szent Ferenc a létnek tényezőit az Úristennek:

*Áldott légy, Uram, s minden alkotásod,
Legfőképen urunk-bátyánk a nap,
Aki a nappalt adja és aki ránk deríti a te világosságod.
És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes :
A te képed, Főlséges.*

*Áldjon, Uram, téged hold nénénk és minden csillaga az
égnek.
Őket az égen alkotta kezed, fényesnek, drága szépnek !
Áldjon, Uram, tégedet szél öcsénk,
Levegő, felhő, jó és rút idő,*

*Kik által élteted minden te alkotásod.
Áldjon, Uram, tégedet víz hugunk,
Oly nagyon hasznos ő, oly drága, tiszta és alázatos!*

*Áldjon, Uram, tűz bátyánk ;
Vele gyujtasz világot éjszakán.
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.*

*Áldjon, Uram, tégedet Földanya nénénk,
Ki minket hord és enni ad. [rágokat.
És mindennemű gyümölcsöt terem, füveket és színes vi-*

(Sík Sándor fordítása.)

A természet szépségeinek teljes élvezete az egészséges érzékszervekhez, a zavartalan szív működéshez, a lélekzéshez, emésztéshez, mozgási képességhez fűződik.

Csak közvetlenül betegség után tudjuk igazán értékelni, milyen nagyon nagy jó a mély álmom,
az egészséges étvágy,
az ép tagok,
a megbízható érzékszervek,
a helyes reagálás hidegre, melegre.

Az egészség, az Isten adta szép természettel való érintkezés, ó, ez ad az embernek életérzést, — a betegség, a városi kultúra által történt elszakadás a természettől, ezek gyengítik bennünk az életérzést.

Hogy ez tényleg így van, hogy betegségben kevésbé vagyunk boldogok, s hogy a szabad természetben kevésbé érezzük gondjainkat, bajainkat, azt bizonyára magad is tapasztaltad.

*Ez a test szerint való lét,
jól-lét azonban csak az egyik
gyökere a létörömnnek.*

Létünk másik gyökere

az emberi közösségbe fúródik és onnan táplálkozik.

Jó a sírástól fulladozó csecsemőnek anyja biztos kezében éreznie magát, és jó a kisgyerekek kutyától, békától való féltében apja egyik lábaszárát, mint erős oszlopot átölelni. Jó a diákembernek falkában tanulni, játszani, kirándulni. Jó barátot találni az ifiúság külső-belső élményekben gazdag korszakában, — és jó az élet végefelé barátokat tudni magunk mellett, akiknek hűségéről és megbízhatóságáról egy élet tapasztalata győzött meg bennünket.

Jó bizalommal és csodálattal feltekinteni a tanítóra és mesterre, úgy, ahogyan *Dante* tekintett az ő *Virgiliusára*:

Mesterem, mintaképem vagy te nékem, te vagy csupán, kitől kaptam.

És jó az embernek rátalálni az ő «másik felére», akivel *Plato* szerint egyszer egyember volt és akitől különváltan csak félemlernek érzi magát.

Jó az embernek emberekhez tartozni. Jó tudni, hogy orvosaink tudósak és lelkiismeretesek, hogy mérnökeink pontosak és megbízhatóak. Jó, hogy van postánk, meg rendőrségünk, vannak tűzoltóink és mentőink. Jó, hogy van telefon és autó, repülőgép és rádió, röntgenlaboratórium és nekem is hozzáférhető rádium-készlet. Jó, hogy van törvény, van menetrend, van kötelező himnlőoltás, van járványkórház, van elismert értékmérő, vannak általános érintkezési formák. Jó, hogy van emberi közösség, amelynek közös javai, törvényei és korlátozásai az én számomra is

birtoklást és védelmezést jelentenek. Mindez növeli az én biztonságérzésemet, jóérzésemet, létörömet.

Talán azt mondd magadban sóhajtvá, hogy igen, ennek így *kellene* lennie, de nincs így... ember embernek farkasa...

Ha sokban igazad is van, ez csak erősíti azt az állítást, hogy mennyire mélyen gyökerezik létörömünk az emberi közösségben. Igen, akinek nincsen édesanyja, édesapja, az mély hiányt érez jólétében; és bizonyos, hogy akinek arra kell gondolnia, hogy a takarékpénztárak meg fognak bukni, — hogy a rendőrök gangsterek, hogy az orvosok lelkiismeretlenek stb., annak létöröme erősen csökken. Ezt éljük át nagy sztrájkok, forradalmak alkalmával, amikor egyszerre csak nem tudjuk, hogy indulnak-e vonatok vagy sem, szabad-e Isten hozottal köszönni, szabad-e a szomszédot úrnak szólítani, enyém-e még a kiskertem, érték-e még a pénzem stb.

Igen, létörömünk erősen függ a bennünket körülvevő emberi társadalomtól és a társadalmi intézményektől, de ezekben — ha vannak is hiányok — a jót is lehet és kell meglátnunk.

Talán te is olvastad az ujságokban: A brüsszeli világkiállításon megmarta egy kobra az ápolóját. Európában nem igen tartja egy patika sem azt az ellenmérget, amellyel való oltás az egyetlen ellenszere a halálos marásnak. Az igazgatóság rádióban kerestette az orvosságot. Az első bementés után egy negyedórával (tehát 15 percen belül) sürgöny érkezett Párisból: valamelyik laboratóriumban megvan a méreg; már elővonták a repülőgépet, már mentőautón viszik az orvosságot a repülőtérre, legrovidebb időn belül ott lesz. Bármilyen gyorsan hozták is, elkéstek vele: egy brüsszeli gyarmatjárta orvosnak véletlenül szintén megvolt és ugyancsak autón rohant a szegény arab megmentésére. Ime: emberi közösség!

Bányaszerencsétlenség Németországban. Nyolc bányász betemetve, élelmiszer nélkül, kifogyó és mérgezett levegőben. Utóbb elbeszélik élményeiket: a kétségbeesett küzdelmet megmenekülésükért; az ásást, kapirgálást a kövek között, a kétségbeejtő belátást, hogy úgylis hiábavaló... az éhséget, szomjúságot, gyengeséget, letargiát. Csak egyikük tartotta már bennük a lelket: folyton adni kell a jeleket a csákánnyal, mert «ha meghallják a testvéreink, nem hagynak elveszni». De hiába minden, múlnak az órák és múlnak a napok. Az emberek már félholtan hevernek a földön; jöjjön a halál.

Egyszerre az egyik őrjöngve felugrik:

«A fúrógépek! hallom a fúrógépeket!»

Először azt hitték, deliriumban van, de aztán — egymást eltolva — mindenki odaszoritotta a fülét arra a földdarabkára, ahonnan legjobban volt hallható az emberi közösség szent himnusza, a fúrógépek vijjogó dala. És amikor az első kis fúrólukon át besüvített az első oxigénzállítmány, egymás nyakába borultak az emberek részegen a friss levegőtől és részegen az *emberi összetartozás átélésének boldogságától*.

Rossz dolgot cselekszik, aki szavaival és tetteivel elveszi az emberiségben való hitet, mert nem cselekszik igaz dolgot és mert

létörömünk mélyen benn gyökeredik az emberi közösségben és satnyul meg sorvadozik, ha elvonjuk tőle táplálékot!

De mindezek felett

még van valami. Valami, ami végeredményben az egyedül fontos létörömünkre vonatkozólag.

Ad az embernek létörömet a természetnek élvezése, — de megfoszthat tőle betegség és meg nem felelő körülmények. Ad az embernek létörömet az emberi közösség tudata, de megfoszthat tőle emberi gonoszság és az emberi természet korlátolt-volta.

De amit semmi és senki tőled el nem vehet, az a biztonság és nyugalom, amelyet *az Isten-gyermek-ség öntudata és következetes átélése ad Neked*. Ez a legmagasabbrendű létöröm.

Stuart Máriának tulajdonítják ezt a mondást: «A királyné megölhet, de kettőt tőlem el nem vehet: katolikus hitemet és ereimben csörgedező királyi véretem». — Minden Istent-hívő ember számára élön él ez a fejedelmi beállítottság az élet körülményeivel és eshetőségeivel, fájdalmaival és csalódásai-val szemben. Az én atyám Isten: Isten az én atyám — végleges kárt nem tehet bennem senki és semmi. Nem foszthat meg életem semmitől, amiért ne kapnék kárpótlást, mert «a lelkem mondja: *vagyon Valaki gondja*» (Sík S.) nem kell aggódnom, hogy megrövidülök valamiben, nem kell minden este kasszát csinálnom és kapzsiskodnom az élet tartozikövetel egyensúlya körül. Ráérek, várhatok, mert (így fejezte be egy vallástalan társaságban tartott vitaelőadását egy mélyen vallásos előkelő lelkű nő) *előttem áll egy egész élet és utána — az örökkévalóság!*

Neked, vallásilag is művelt mai katolikus leánynak így kell folytatnod: és Isten nem fizet garasok

kal, és nem mér stopper-órával! Te tudod, mert magad is átélted már, hogy Istent nem lehet nagylelkűségben felülmúlni és nem lehet áldozatokkal lekötelezni, mert Isten az ő végtelen jóságában és nagyságában mindig és mindig többet ad nekünk, mint amennyi lemondást és áldozatot tőlünk megkíván. Igaz, hogy Ő az, aki negyedíziglen büntet, de az is Ő, aki ezredíziglen jutalmaz. Az Ő kezében jó nekünk lenni, mert szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív fel nem érte, hogy mit készített Isten az Őt szeretőknek és a mi számunkra is reményt ad a tudat, hogy még a füstölgő mécszet sem oltja el és nem töri el a meggörbült nádszálát sem.

Aki tudja és éli, hogy az, aki mindent megtehet, mert Ő a leghatalmasabb —, Az szeret bennünket isteni szeretettel: az nem fél az életnek semminemű csapásától, mert tudja, hogy egy felsőbbrendű Akaratból történik minden, és pedig az ő javára történik. Bármi történik az életben, van számára egy végső megoldás, egy végső menedék: Az, Akiról *Sík Sándor* énekel nekünk:

*Jó nekem, Uram, havas téli tájon,
Jó, hogy a szívem vérig fájjon,
Jó nekem vadon egyedül lennem,
Jó, hogy a lélek bűgva nyögjön bennem.*

*Jó nekem, hogy kezed kitapogatta
Hol roskad a szív legjobban alatta,
Hol a legfájóbb, legjobban hol reszket,
És odacsókoltad lángoló kereszted.*

Ez a mély Istenbe-gyökerezettség adja meg az embernek a legszolidabb létörömet. *Pascal* mondja: ha olyan hajóm volna, amely el nem pusztulhat semmi körülmények között — milyen gyönyörűség volna akkor a száguldó viharban a hullámok tetején járni. Azután így folytatja: ilyen az Úristen

gondviselésében igazán hívő ember életútja. A mi szent Istvánunk mondása: Ha Isten velem — ki ellenem? — ugyanezt fejezi ki. A nép lelke, amely közmondásokban virul ki, így tesz tanúságot erről: Aki Istenben bíz, nem csalatkozik.

*

Az életérzés egyik alkotója tehát a létöröm, amelynek hármas gyökere az egészség útján a természetbe, a szociális adottságok útján az emberi társadalomba és az élő hit útján az Isteni Gondviselésbe mélyed.

Igen: élni, élni, mi édes, mi szép! De ez még nem egész tartalma az életérzésnek.

Az életérzés másik tényezője: erősnek, győzelmesnek tudni magamat.

Életérzés: úrnak tenni mindennek felett.

Nem kell megijedned a szótól. Aki az életet adta, nem a passzív létet adta csupán, hanem a teremtés percében adta — jognak is és kötelességnek is — a parancsot: Hajtsátok a földet uralmatok alá. Az emberi természetbe ez mélyen bele van írva, annyira, hogy az életérzés abban a mértékben fokozódik vagy csökken, amilyen mértékben sikerül az embernek az uralkodás vagy nem. (Uralkodáson nem zsarnokoskodást értek. Ez csak boldogtalan látszata az uralomnak, mint például a mámor csak hazugsága a létörömnek.)

Tárgyak, állatok, emberek, körülmények, jelenségek, fizikai állapotok, hangulatok, fogalmak, gondolatok, saját végtagjaim, idegeim, érzékszerveim, mozdulataim, reakcióim, szokásaim bizonyos értelemben rajtam kívül vannak és valamilyen viszonyban vannak velem: vagy én uralkodom rajtuk, vagy ők uralkodnak énrajtam, vagy váltakozó sikerrel küszködünk, birkózunk egymással.

Ennek a birkózásnak az esélyeitől vagy eredményeitől függ, hogy fokozódik-e életérzésed, boldogságod, vagy pedig csökken.

Ha tudniillik ők uralkodnak rajtad, akkor ki vagy szolgáltatva nekik: ronthatják terveidet, örömedet, hangulatodat, amikor nekik tetszik és amellett még belső megszegyenülést is érzel: nem vagy „úr” felettük, meghunyászkodnod kell előttük és nem bízol magadban más esetekre vonatkozólag sem. De, ha tudsz nekik parancsolni, ha képes vagy őket semmibevenni vagy szolgálatodba hajtani, akkor ruganyosnak érzed lábadat, szárnyasnak válladat: nem félsz tőlük, föléjük emelkedtél,

úr vagy az élet körülményei felett és ez növeli életérzésedet, boldogságodat.

Rettegés az ember életé,

ha tigris, medve, farkas, oroszlán és mindenféle fenevad között kell élnie és nem tud elbánni velük. A vadász pedig éppen az ilyen rettegett vadak elé vonul ki a legnagyobb gyönyörűséggel, mert ügyességével, erejével, fegyvereivel «úrrá» lehet és lesz is felettük.

De rettegés tog el akkor is, ha egy cincogó egérke akar megpihenni fehér ágyacskádban, vagy egy terebélyes varangyos végez mozgásművészeti mutatványokat azon az abroszon, amelyen az erdei pikniket kezdted lebonyolítani. Itt aztán nem lehet úrrá lenni sem Manlicherrel, sem gépfegyverrel: *belülről kell úrrá lenni* az egér, a béka, a herényó és egyéb tenevadak fölött.

Aki eljut odáig, hogv — kísérleti vagy bármely más célból is — közelében tudja tartani, kezébe bírja venni ezeket az ártalmatlan kis állatokat, az úrrá lett felettük, annak nyugalját, jóérzését, derűjét, életérzését nem tudja megzavarni egér őfelsége, míg másnak éjszakai nyugalma egy kicsi egér pici mancsocskáiba van létéve.

És ezzel adva is van a két mód, amely az uralmat biztosítja és vele együtt megadja az önértékelésnek azt a fokát, amelyet a függetlenség érzése kelt és amely oly szükséges életérzésünkhöz:

vagy kívülről legyőzni a nehézségeket, vagy belülről felszabadulni zsarnokságuktól. Az út kettős, az eredmény egy. De a két út közül egyik sem könnyű.

A tárgyak hajánsága

szerepel Fr. Theodor Vischernek egy vaskos regényében. *Tücke des Objektes*-nek nevezi azt, ahogy — szerinte — az élettelen tárgyak harcolnak az emberrel. Azt állítja, hogy a tárgyak gyűlölik az embert és minden törekvésük az ember bosszantása, kellemetlen, sőt súlyos helyzetbe hozása.

A szemüveg például meglapul egy ujság alatt és onnan vigyorogva nézi, hogy szerencsétlen gazdája mindenütt keresi: feltúrja a fiókokat, kidobálja a szekrény tartalmát, hason csuszkál az ágyak alá. A poharak és csészék előszeretettel választják tartózkodó helyül az asztalok, polcok legszélét és ott egész napon át lesik, várják, hogy mikor simulhatna valaki kezének vagy könyökének útjába. A földre esve ezer darabban hangos gúnykacajra fakadnak. A hidak akkor mondják fel a szolgálatot, amikor a legtöbb ember van rajtuk, a házak akkor gyúlnak ki, amikor az emberek alszanak, de még a gombok is akkor pattannak le, a kesztyűk is akkor lyukadnak ki, amikor az embernek legsietősebb a dolga és nem tudja felvenni a küzdelmet velük. — *Úgy-e, te mosolyogsz ezeken? Vischer regényének a hőse pedig ebbe örült bele. A tárgyak győztek felette: felemésztették életérzését.*

Világos, hogy kezdettől idegbeteg, abnormisan fegyelmezetlen ember lehetett szegény, aki belülről volt kiszolgáltatva a tárgyak támadásainak . . . de valld meg őszintén: nem láttál már magad is képéből kikelt embert, aki szitkozódva csapott be tíz-szer is egy ajtót, akár úgy is, hogy az ablakok bele-repedtek, — mert az a «kutya» mindig újra kinyílt, vagy olyat, akinek egész napját elrontotta az a pohár, amely alattomos módon az asztal szélére állt és onnan a földre szállt az ember könyöke

segítségével. Van, aki egész éjjel nem tud aludni, mert valahol egy ajtó vagy ablak felhasználja az alkalmat, hogy őt nyitva felejtették és vigan csapkod, csak azért, hogy X. Y. ne tudjon aludni és ez sikerül is neki, mert X. Y. nem kél föl, hogy betegye vagy bezárja, inkább egész éjjel hánykolódik és szitkózódik. Az ajtó győzött az éjszakai harcban.

Úgy is győznek felettünk a tárgyak, hogy titokban tartják belső szerkezetüket és ezáltal lehetlenné teszik, hogy parancsoljunk nekik. Már álltunk mindnyájan tehetetlenül egy kialudt zseb-villanylámpával a kezünkben, vagy egy leszakadt cipősarokkal és abszolute nem tudtunk segíteni magunkon. Van, aki kalapáccsal a kezében mindenfélére rátalál (leginkább az ujjaira) — csak éppen a szegek fejére nem. Van, aki gyufával, papírral, aprófával és kályhával viaskodik és semmi más meleget nem tud fejleszteni, csak ami égő arcán és forró könnyeiben keletkezik.

Igen ilyenkor a tárgyak uralkodnak rajtunk, mert mi nem tudtunk rajtuk uralkodni sem külsőleg (megváltoztatni a dolgokat), — sem belsőleg : függetlenítődni tőlük és ez nagyban csökkentti életérzésünket . . .

Hát még az emberi test;

embervoltunk egyik fele — lelkünk szolgálja és eszéke, mennyi bajt és keveredést szerez nekünk. Regényt lehetne írni ezzel a tartalommal is: Kamasz fiúk, kamasz leányok harcai saját végtagjaikkal, amelyeknek valósággal ki vannak szolgáltatva! Ha akad rejtett lyuk a szőnyegen, bárhol egy feldönthető szék vagy lerántható abrosz és összetörhető váza . . . ezek a kezek=lábak egészen biztosan rátalálnak. Hozzá még: akinek a lábára rátapostak, az biztosan a legelőkelőbb személy a társaságban, amikor a villa végigkaparta a tányér alját, biztosan a leggazdagabb és legidege-sebb tanti ült az asztalnál. Szegény kamaszok még ha nem is kapják meg az ilyenekért esedékes pofonokat, erkölcsileg megpofozva érzik magukat, mert maguk is látják, mennyire nem ők az urak, hanem ezek az egészen független életet élő kezek és lábak. Szinte meggyűlölik ezeket az alkalmatlan végtagokat!

Milyen gyönyörűség ezzel szemben a táncművész, a sportember, a sebész pontosan engedelmeskedő, trenirozott, átlelkiesített izomzata, amely a hajszálnál is vékonyabb eltérést sem enged meg magának attól, amit ura és parancsolója, a lélek kiszabott eléje. Eszembe jut az egyszeri falusi bíró (vagy két méter magas, igen tekintélyes felsőmagyarországi ember volt), aki nagyon szerette hallani és nézni is, ha zongoráztak. Amikor megköszönte az élvezetet, mindig hozzátette (alighanem a bírói tekintély megóvására): No jó, kérem, nem nagy tudomány az ilyen . . . én is meg tudnám tanulni. *Az egész annyi, hogy az embernek éppen oda kell találnia az ujjával, ahova akar . . .*

— *Hát igen, csak hogy éppen ez az!*

Az idegek zsarnoksága

ugyanolyan szabadságvesztéssel fenyegeti a felnőtteket, mint a serdülőket a végtagok kormányozhatatlansága. Ó, azok az idegek! Úgy is mint olyanok, úgy is mint idézőjelben írottak! Amikor a férj ideges, mert a felesége olyan ideges és a cseléd azért ideges, mert a gazdája és a nagyságája annyit idegeskednek. A boltost idegesítik az ideges vevők, a kalauzt az ideges utasok, az ideggyógyász pedig idegszanatóriumban tölti nyári vakációját, annyira idegesítik idegbetegei.

Lehet, hogy ténylegesen idegbetegségről van szó. Ezek a betegek azok, akik leginkább aláírják majd állításomat, hogy mennyire rabság az, ha az ember nem teheti azt, amit akar, hanem kénytelen úgy rángatódzni, ahogyan ezek az idegeknek nevezett vékony fehér szálacskák éppen rángatják.

De az olyan «idegesek», akik nem fogadják el, hogy rabságban élnek — azok rabsága nemcsak szomorú, hanem szégyenletes is, mert ők nem fizikai betegségnek (melyről esetleg nem tehetnek), hanem saját fegyelmezetlenségük rabjai és nemhogy ezen akarnának változtatni, hanem azt akarják, hogy az egész világ e szerint változzék meg. És minden szenvedésük, hogy a világ az ő «idegességüket» nem respektálja eléggé. Lehet, hogy ma ez a fegyelmezetlenség már rossz szokássá lett bennük és ma már ennek a rossz szokásnak rabjai, de a rabság mindenképpen lealacsonyító, életkedvet rontó, az embert másnak kiszolgáltató valami.

Milyen felséges dolog olyan embert látni, aki *úr a maga portáján*, aki el nem veszíti fejét a legnagyobb zűrzavarban, aki tud hallgatni és elhall-

gadni hevesen vagy személyeskedő vitatkozás közepette, aki annál nyugodtabbá lesz, minél jobban növekszik körülötte a veszedelem és minél inkább az, akire a felelősség hárul. Szinte élvezi a nehéz helyzeteket, mint ahogyan a sakkjátékos csak méltó ellenféllel szeret megküzdeni. Biztosan hallottad már, hogy egy-egy igazán súlyos műtét sikeres elvégzése után professzor és asszisztensek büszkén összenéznek: szép eset volt. És neked, mint háziasszonynak az lesz egyszer legnagyobb örömed, ha vendégségek, kirándulások, utazások — Isten ments: betegségek — alatt minden simán, nyugodtan, kapcsolódás, idegeskedés nélkül teljes rendben bonyolódik le, mert te, mint ügyes kis hadvezér mindenre gondoltál, mindent áttekintesz és váratlan esetek alkalmával nyugodtan intézkedel.

*Kimondhatatlan életérzés
forrása: tudni, hogy az én kezembekben vannak az események szálaival és az én akaratomban jó helyen vannak az idegeimnek szálaival. Jöhet bármi, az önmagam felett való uralmat nem veszítem el soha!*

Nem ura önmagának

az sem, aki hialmainak, szenvedélyeinek rabja, aki szomorú lesz, ha másnak szép ruhája van, aki emésztődik féltékenységben, akit a torkosság rángat önmaga előtt is szégyelt helyzetekbe. — Gondolj az alkohol szegény áldozataira, akik elszegényednek, megbetegszenek, önmagukat megvetik, családjukat megsiratják — de nem képesek megszabadulni az őket leigázó szenvedélytől. — Ez távolesik tőlem — gondold magadban, pedig nincsen egészen igazad. Sok fiatal leány fogott bele például merő affektálásból a cigarettázásba és most azt állítja, hogy nem tud leszokni róla, pedig ma már szeretne. Lám, ő ugyanolyan szégyenletes helyzetbe került, mint az a szegény alkoholista. Csak ennél szembe-tűnőbb a legyőzöttség. Mind a kettő hiányérzéssel küszködik, ha nem hódol szenvedélyének és mindkettő feladja a küzdelmet, feláldozza a jobb meggyőződést, a szabadságot — a szenvedély uralmának.

Hát még azok a szegény szerencsétlenek, akik az ópiumnak, morfiumnak, kokainnak áldozatai! Rabszolgái lesznek az őrjöngésig vagy a teljes szellemi eltompulásig. És az érzékiség megalázott rabszolgái, akik olyanokban keresik és kergetik — de hiába — az örömeiket, amikről Szent Pál mondja, hogy ne is említtessenek közöttetek.

És megvannak a maga rabszolgái a hiúságnak, a kényelemszeretnek, lustaságnak, haragnak is. Pedig nehéz a rabszolgasors!

Milyen szomorú az irigy ember élete! Szeme állandóan a mások tányérjára kanccsalít. Nem az a fontos számára, hogy mi jutott *neki*, hanem csak az,

hogy nem jutott-e a másiknak több, vagy jobb, vagy szebb. És minden öröme szomorúsággá lesz, ha nem kap erre a kérdő pillantására megnyugtató választ.

És a féltékeny! Örökké gyanakodásban, örökké rettegésben él. Állandóan kínozza magát és kínozza azt, akit szeret. Élete sértés és bocsánatkérés, sértődés és megengesztelődés között hullámzik. Ha megbocsátottak neki: újra sért és ha megengesztelődött, már újra sértődött is.

Ő nem, nemcsak a túlvilág szenvedései várnak azokra, akik nem urai önmaguknak. Itt a földön adták el a nagyobb boldogságot egy-egy hitvány tál lencséért, amely után mindig újra és újra megszomjaznak és megéheznek és soha ki nem elégülnek.

*A szenvedélyek, az érzékek
lettek úrrá felettük, nem tehetik
többé azt, amit maguk akarnak,
hanem azt kell tenniök, amit
amazok akarnak és parancsolnak.*

Főlséges ezzel szemben

a «szabad» ember gesztusa. Örömmel issza meg a pohár bort, ha jóbarátja egészségére kocinthat vele, de a szomjúságtól eltikkadtan is a földre önti azt a néhány korty italt amelyet *csak neki* szereztek — mint legelőkelőbbnek — amelyből nem juttathatót volna társainak. Boldogan simul bele meleg köpenyébe a hideg téli időben, de kardjával kettéosztja, amikor a didergő koldusnak akarja nyújtani takaróképpen.

Örvendő érdeklődéssel olvassa a legújabb regényt, de készséges sietséggel teszi le abban a pillanatban, amikor édesanyja valami tennivalót bíz rá.

Amikor az Úr Jézus azt mondja, hogy bal arcunkat is oda kell nyujtanunk annak, aki jobb arcunkat megütötte, akkor nem gyávaságot, nem szolgálalkúságot hirdet, hanem a legnagyobb szabadságra tanít: uralkodni az idegeimen, a lelkem felháborodásán, a fájdalomérzés felett, a bosszúállás ösztöne felett. Visszaütni könnyű, még akkor is, ha erősebb az ellenfél; egyszerűen automatikus cselekvés. Nem visszaütni nagyon nehéz, az arc másik felét odanyújtani óriási győzelem: győzelem önmagunk felett és győzelem a másik felett akkor is, ha röhögve csap le másodszor is.

Emil Jannings játszotta meg ezt egyszer zseniálisan valamelyik filmen, amikor egy megtért csavargót alakított. A hatalmas termeten végigfutott az indulat hulláma. Éreztük, hogy most neki megy és szétapossa hitvány kis támadóját. De legyőzte magát, elfogadta a második arculütést is és utána elsompolyogtak a csirkefogók és szégyelték

magukat önmaguk előtt, aztán egyenkint visszajöttek hozzá és bocsánatot kértek tőle.

Aki úr önmaga felett, akit éhség, szomjúság, hideg, meleg, szegénység, betegség, harag, bosszú, érzékiség stb. nem tud eltéríteni attól, amit elhatározott és maga elé kitűzött — afelett embernek egyáltalán semmi hatalma nincsen. Ő a legnagyobb úr a világon, azt cselekszi, amit ő *akar* és akarata ellenére semmire sem lehet kényszeríteni. A latin közmondás így mondja ezt: Qui potest mori non potest cogi. — Aki tud meghalni, azt nem lehet kényszeríteni.

Szent Pál így fejezte ki ezt: Mi választhat el bennünket Krisztus szeretetétől?

Szent István vértanu pedig kitárt karokkal, mosolyogva halt meg, mert míg üldözői izzadva és szuszogva, dühtől eltorzult arccal cipelték, hajigálták rá a köveket, ő *fényben és ragyogásban nyitva látta az*

eget és Istentől bocsánatért könyörgött kínzóinak: sem a test fájdalmának, sem az emberek gonoszságának nem volt hatalma felette. Ūr volt és szabad.

Minden ember akarja,

szereti, keresi — tudatosan vagy öntudatlanul, helyesen vagy hamisan — az életérzést. Az ember szeret és akar élni és pedig intenzíven, erősen, egészen. Aki az ellenkezőjét állítja, az vagy csak azért mond ilyeneket, mert másvalakitől hallotta és érdekesnek találja utánamondani: «Nem szeretek élni — nekem az élet nem adhat semmit — kész vagyok eldobni magamtól az életet», — vagy abnormis, beteg ember. Az élet értékes az ember számára akkor is, ha kellemetlenségek, szenvedések láncolata, akkor is, ha szívet tépő, lelket elemésztő csapások érik is. *Szent Ágoston*, ez a kíméletlen őszinteségű, lelkének legmélyére letekintő nagy ember, aki az első hatalmas önelemző művet ajánlotta nekünk, így írja le ezt a lelkiállapotot: Keserű könnyeket hullattam és állandóvá lett bennem a kesergés. Boldogtalan voltam, de ez a gyászos élet mégis kedvesebb volt nekem, mint elveszített barátom. Mert szerettem volna ugyan az életen fordítani egyet, de nem szerettem volna inkább életemet elveszteni, mint barátomat... Halálosan úntam az életet, de mégis félttem a meghalástól.

Hogy vannak, akik tényleg eldobják maguktól az életet, az csak az idegrendszer felbomlásának, pillanatnyi őrültségnek jelensége és abnormitás az emberiség szervezetében. És ha számuk ezrekre és százazrekre rúg is — milliónyin lehetnek a bénák, vakok, süketek: az Ember mégis mozgó, látó, halló lény.

És az emberiség — az Ember — akar élni és akarja érezni és átélni, hogy él.

De vannak — és sokszor mi magunk vagyunk azok —, akik hamis utakon keressük ezt az élet-

érzést, nem a — természeti szépségekben, emberi közösségben, Isteni Gondviselésben nyugvó — létörömben és a — körülmények és önmagunk felett kivívott — diadalmas uralkodásban. Nem. A lel-
kükben felmerülő hiányérzést nem a megfelelő he-
lyes, egészséges módon betölteni vagy legyőzni
akarják, hanem mesterséges, külső eszközökkel fedik
be az űrt, vagy bekötik szemüket, eldugaszolják
fülüket, hogy ne lássák, ne hallják saját sírásukat.

A Tomas Mann *Buddenbrook házában* szereplő
Tamás, aki rossz idegzetű, rosszul spekuláló üzlet-
ember, csak azokban a pillanatokban érzi magát «egész
embernek», amíg friss gallért és nyakkendőt vesz,
és minél rosszabbul megy az üzlet, annál több gon-
dot fordít öltözködésére. Ez a legenyhébb formája
az önámításnak, vagy mondjuk szeliden önmegsegi-
tésnek, amikor azt hisszük — és főleg úgy érez-
zük —, hogy értékesebbek lettünk külső eszközök
által. Ne mondd most magadban, hogy nálad
is így van és hogy az ember tényleg jobban érzi
magát, ha ruházatilag rendbe jött. Hiszen ezt nem
tagadom. Csak azt állítom, hogy ez már — bár
legenyhébb és legártatlanabb — egyik formája az
önámításnak, az életérzés mesterséges felidézésének.
Ennek igazolására felemlítem, hogy az igazi sport-
embernek például nincs szüksége erre. Neki a sport
adja az életérzést — és nem az új sportruha.

Egy másik foka a hamis életérzéskeresésnek, ha
a harcba induló vadember különféle festékekkel keni
be magát, mert így félelmetesebbé, úgy is mond-
hatnám «ellenállhatatlanabbá» lesz (ezzel európai,
sőt női vonatkozást is kaphat a dolog...). A nők haj-
és arcfestésében és a divatnak való feltétlen
behódolásukban súlyos veszély fekszik az egészséges
önérzetre és önértékelésre vonatkozólag. Egy roman-
tikus kis novellát olvastam, amelyben két ifjú szerel-
mes — bár hosszú távollét után és hosszú válás
előtt csak két napjuk volt egymás számára — a
második és utolsó napon nem is láthatták egymást,

mert . . . esős idő lévén, az ifjú hölgynek kinyíltak a mesterségesen csavart «Wuckli»-jai (akkor még nem ismerték a tartóshullámot) és így nem jelenhetett meg szerelmese előtt, de mégcsak meg sem írhatta neki az okot, mert egy szerelmes ifjúnak sejtienie sem volt szabad, miszerint a hajzaton észlelt fodros mivolt — mesterségesen készült.

Ma a hölgyek nem titkolják ugyan a kozmetikai behatásokat, de titkolják önmagukat kozmetikum nélkül. Ez idővel feltétlenül még inkább súlyossá és sokoldalúvá teszi azt az alacsonyabbrendűségi érzést (Minderwertigkeitsgefühl), amelyből eredetileg is származik.

Nem *látszanom* kell barna=pirosnak, hanem azzá kell *lennem*. És ha nem tudok azzá lenni, szert kell tennem más értékekre, amelyek kiegyensúlyozzák ezt a hiányt önértékelésemben. A festék csak eltakar, csak hamis életérzést ad és rontja az igazit. Kell találnom *valamit*, amiáltal értékesnek érzem magamat — ha nem is vagyok kifestve!

Van, aki értékét azzal gondolja növekvőnek, ha ő mondja magáról vagy mások mondiák neki, hogy milyen szép, erős, gazdag, okos, nagylelkű stb. Hencegésnek és hízelgésnek füstjével veszi körül magát és belebódul ebbe a mesterséges illatárba. A lélekben értéktelen gazdagok a szegény zsarnokok mocsara ez. Bármennyi elismerés, siker, hatalom is jut nekik kívülről — szomjasak maradnak belülről. Mit jelent a milliók tisztelete, ha van egy, aki nem tisztel: *én magam!*

Van, aki a bódulatot nem saját egyéniségét illetőleg keresi, hanem az életkörülményekre nézve. A legdurvább formája ennek a mámor és kábulat, amelyet alkohollal, kokainnal szereznek meg maguknak azok a szerencsétlenek, akik nem tudnak szembenézni az igazi étellel. Általában kevésbé elítélt formája ennek a bódulatban=élésnek: az élvezetek, szórakozások

folytonos keresése és halmozása, — de a gyökerük egy: nem a meglevő életet élni, hanem egy *másik*, egy *szerezett* életet. Van ennek szelíd formája is: *ruha vagy frizura*, amelynek tiszteletére hirtelen nagyvilági dámává vagy vérforraló fiókdémonokká változnak át egyébként békés bolti=leányok vagy gépirókisasszonyok — *regény*, amelybe beletemetkezik a falusi tanítónő vagy a patikában kiszolgáló vegyészdoktor kisasszony (beletemetkezik nem azért, hogy annak művészi szépségében gyönyörködjék, hanem, hogy elfeledje saját életének regénymen-tességét, keménységét, sivárságát); van . . . igen, ez is lehet . . . *van munka*, mint bódítószer és életfeledtető; munka, amelybe beleveti magát valaki, nem hogy embertársain segítsen, nem hogy valami szépet és nagyot alkosson, hanem egyedül azért, hogy ne kelljen gondolkozni, lenni, felvenni a harcot a körülményekkel

Van, aki valami képzelt érzelmet, vélt üldöz-tetést, titkos feladatot, egyéni nélkülözhetetlensé-
get — társadalmi formák igáját veszi magára, általa
kigondolt eszmékért vértanuskodik — és minden
dolgot aszerint értékel, aszerint értelmez és aszerint
bíráل el, hogy miként illeszthető bele az ő *élethazug-
ságába*.

Nem kell a felsorolást folytatnom, magad is rá-
ismersz már azokra az emberekre, akik folyton úzik,
hajtják az Élete. — pedig tulajdonképpen menekül-
nek előle. Nem bírják el a csendet, mert akkor
szembenézni és leszámolni kell az étellel, és ehhez
gyengének érzik magukat. Ismered *Ady: Jó Csönd
herceget?*!

*Holdfény alatt járom az erdőt
Vacog a fogam és fütyörészek.
Hátam mögött jön tiz=öles.
Jó Csönd=herceg
És jaj nekem, ha visszanezék.*

*Ó jaj nekem, ha elnémulnék
Vagy fölbámulnék, föl a Holdra :
Egy jajgatás, egy roppanás.
Jó Csönd=herceg
Nagyot lépne és eltiporna.*

Ez az élet=elől=való menekvés legfelső fokát a betegségbe, hisztériába való menekvésben éri el. A hisztéria nem hazudása, tetetése a betegségnek, nem kiálhatatlanság, fontoskodni=akarás, mások kínzása és mindez együttvéve. A hisztéria testi=lelki csődnek a kifejező formája. Megbukás az élet vizsgáin, akár hiányos testi erő, akár fegyelemben, önuralomgyakorlásban hiányos lelki erő folytán. *Insufficiens* — elégtelen. Ezt az osztályzatot kapta. És mivel a lélek sem ezt elviselni, sem ezen változtatni nem tud, illetőleg nem becsületesen akar — inkább betegségbe kényszeríti a testet, hogy önmaga és mások előtt lerázhassa a felelősséget saját elrontott — vagy elrontottnak vélt — életéért.

A legnagyobb baj pedig az, hogy bármi néven nevezendő narkotikum (kábitószer) csak ideig=óráig tart. Mindig erősebb adagokra van szükség, mindig rövidebb ideig tart a kábulat.

A test és lélek ellentálló képessége pedig fogy, az állapot romlik.

Nem, nem kábitószerekre van szükség. Az étellel szembenézni muszáj tudni és az életet megoldani is — muszáj tudni.

Az élet nem könnyű,

az ember ereje nem nagy. Mindezeket a szegényeket, akik futnak az «élet»-be, mert menekülni akarnak az *Élet*-től, nem szabad követned, de nem szabad megítélned sem.

Talán nem is ismerik a helyes utat, («*Én* vagyok az *Út*, Igazság és *Élet* . . .»), talán egy időre letévedtek róla, talán — veled és velem együtt — kényelmesek, könnyelműek, okoskodók, saját fejük után indulók.

Igy aztán *mindnyájunknak vannak nehéz perceink, óráink, napjaink és éveink*. Összekúszálódunk a dolgok előttünk, mélységek szélén remegünk, legyőzhetetlen magasságok előtt csüggedzünk. Minden életérzés elszáll belőlünk. Úgy érezzük, hogy úgymint hiábavaló minden erőlködésünk, nem vagyunk képesek az életet a magunk erejéből megoldani. Még az *Úristen*hez sem találunk már el egyedül.

Ilyenkor, — mélyen az öntudat alatt, — kinyújtjuk kezünket egy kéz után.

Egy kéz után, aki segít terhünket vinni, amely képes bennünket a válságos lépésen átsegíteni,

egy kéz után, amelynek meleg szorítása megérezélteti velünk, hogy vér csorog a mi ereinkben is, hogy erő lakik a mi izmainkban is,

egy kéz után, amely megéreztetni velünk, hogy számítanak a lelkünk erejére, hogy erősnek hisznek és nagylelkűnek és megbízhatónak és tiszteletre méltónak tartanak, amely megéreztetni velünk, hogy fontosak vagyunk valamiben és jók vagyunk valamire.

Vágyódunk egy Testvérkéz után, amelynek bízó pulzusa azt adja nekünk, amiből kifogytunk, az életérzést.

Aki ezt a testvérkezet nyújtja, ha pillana-

tokra, ha napokra, ha akár az egész élet minden órájára és minden körülményére — ez a kedves ember.

De persze, a kedvesség értékei különbözőek a kedvesség tartalma szerint.

Kedves=e a hízeltő? Olyan embereknek és olyan pillanatokban, akikben az igazi életérzés súlyosan beteg — kedves a hízeltő egy=egy pillanatra. De még az is, aki elfogadja, sőt megköveteli a *hízeltést* — megveti a *hízeltőt*. Sérti: ilyen ostobának tartják, hogy elhigye, ami valótlanágot mondanak! Aztán meg: bármennyire bizonykodik is a hízeltő — az, akinek hízelegnek jól tudja, hogy hazugság, amivel tartják és csak annál jobban lenyomja és meg=alázza a tudat, hogy ő mégsem az, aminek mond=ják. — *Nem, a hízeltő nem kedves ember.*

Kedves=e az, aki társul szegődik a szórakozás utáni hajszában, partnernek az evés=ivásban, flörtben, szabadosságokban és bűnben? Igen van idő, amikor ezek betölteni látszanak a lelket: mindig és mindenben velük, egy moccanást, egy tapodtat sem nélkülük.

Aztán — talán *nincsen átok a világon, amit ilyen ántársak még ki nem mondtak egymásra* és nincs a bosszúnak az a faja, amit elvetnének, csak hogy elégtételt vegyenek azért a belső megszegyenülésért, hogy valaha összetartoztak.

Hazugságból nem fakad élet. Életérzés sem. Élet csak az igazságból fakad.

És igazi kedvesség és állan= dóan kedvesség csak az igazi életérzést közvetítő ember lesz.

A Kedvesség ott kezdődik,

amikor valaki nem elhíttetni, hanem tenni akarja azt, amitől a másoknak fokozódik az életérzése. Aki tehát segít abban, hogy a lét valaki számára kényelmesebb és kellemesebb legyen és ezáltal fokozza az illetőnek *létörömét*, mindenesetre elindult a kedvesség útján. A gondos cseléd, aki meleg szobával vár a nedves hidegben és behűtött citromos teával a nyári melegben — már kedves nekünk. Az udvarias ember, aki kéretlenül is átveszi terheinknek egy részét, — a betegápoló, aki párnánkat igazgatja, — a rendőr, aki útbaigazítást ad a forgalmas utcán, — az embertárs, aki kisegít anyagi vagy szellemi szorongatottságunkból — kedves emberünké lesz.

A szolgáló szeretet mindenesetre az első lépés, amely a szívek felé vezet. Minden emberre áll, amit Goethe a nőről mond: *Durch Dienen allein gelangt sie zum Herrschen.* (Szolgálat-tétel által jut uralomra — t. i. a szívekben.)

Ez az első lépés annyira gyorsan «kifizeti» magát, hogy sokan itt megállanak már a kedvesség gyakorlásában is és a kedves ember megítélésében is. Pedig de sok ember sírja azt az életben, hogy mindent elvégzett helyette más, hogy nem tud magán segíteni, ha váratlan dolgok érik, mert ügyetlen mindenkiben, sem helyét, sem idejét nem tudja semminek, sem forgatni nem tudja az eszközöket. De sokan panaszoznak, hogy akit szívvel-lélekkel kiszolgáltak, mindig követelőbb és követelőbb lesz őt kényeztető környezetével szemben. Nem tudják, hogy ennek rugója: az elkényesztetett ember lelke legmélyén érzi, hogy ki van szolgáltatva nekik és ezért tudat alatt tulajdonképpen haragszik rájuk és igényeskedésével bosszút áll rajtuk. Mert a lét élvezése

csak az egyik, kisebbik és egészen relatív része az életérzésnek. Igazi létrehozója az *Ádám=mondotta* rész: és *úrnak lenni* mindennek felett. *Igazán kedves, aki ebben segít bennünket.*

Aki indítást, módot, kedvet, segítséget ad abban, hogy kitartó gyaloglók, ügyes ezermesterek, hideg víztől nem féltő egészséges emberek legyünk;

aki bízik bennünk, elvárja tőlünk, érdeklődik iránta, útbaigazítást ad hozzá, hogy szellemileg kibontakozzunk, aki velünk gyönyörködik az elért eredményekben, korrigálja a felmerült tévedéseket és ezekkel is segíti szellemi haladásunkat és kitaratásunkat;

aki külső=belső megtapasztaltatással *megélelti velünk*, hogy jónak lenni jobb, mint rossznak lenni, hogy a magam kialakítása a legszebb művészet, hogy lehellete vagyok az Istennek, képmása és fia, hogy végtelen érték vagyok, kinek hajaszála sem görbülhet meg a Világok Úrának tudta és akarata nélkül; — aki ezeket (nem megalázó pedagógizálással, nem felülről lefelé oktatgatással, nem kifogásokkal és zsémbeskedéssel, de) saját lényének, egyéniségének varázsával *adni tudja, sugározni és közvetíteni*: az a kedves ember.

Ebből világosan következik az is, hogy az ember nem lehet csak *alkalmilag* kedves. A lélek egységes. Amit bármikor, bárhol teszel, beszélsz, vagy csak gondolataidban is melengetsz, — az nyomot hagy a lélekben és az színezi, formálja, ízesíti tetteidet és szavaidat máskor is. Olyankor is, amikor különösen szeretnél más lenni, mint amilyen máskor vagy.

Ha a tejet hagyma mellett tartod, magába szívja a hagymaszagot és bizony hagymaíze lesz a vanília=krémnek is, amit belőle készítesz!

De még ha sikerül is pillanatnyi illúziót keltetni

és előlegképen megkapni a *kedves* jelzõt . . ., az emberek hamar ráébrednek tévedésükre és bizony nagyon rossznéven veszik, ha csalódtak benned!

Viszont az is igaz, hogy valahová elbujni — kamarába vagy sivatagba, és ott megvárni, míg kedvesekké lettünk, — azt sem lehet.

Élni kell és emberek között kell élni születésünk percétõl. Hozzá kell hát fognunk a kedvesség gyakorlásához is. Nem kell arra gondolnunk, hogy ki tudja, tudunk-e majd *holnap is* kedvesek lenni? Légy ma kedves, most, ebben az adott helyzetben, ezzel az embertársaddal szemben, a jelenlegi körülmények között . . . A holnapot majd holnap kell megoldanod!

Emlékszel a villanyosság-fejlesztési kísérletekre? Elõször egy szikra csiholódozott ki, hosszú idõ múlva a második, aztán már gyorsabban a harmadik, negyedik. Végül oly gyorsan következtek a szikrák egymás után, hogy már mást sem láttál, csak egy egységes, világító fénysávot.

Úgy-e, nem kell, hogy a tanulságot levonjam Neked? . . .

Szeretnéd, ha szeretnének? Ilyen embert alakíts magadból, aki fényt és meleget, bizalmat és erõt sugalmaz másoknak.

Adj nekik életérzést és szeretni fognak az emberek.

II. Hogyan kell „azt csinálni?”

Nem mézes — mázos szavak,

sem valami természetes báj, de még a tudatos segíteni akarás sem tesz valakit kedvessé, amint látod, hanem egyedül az: *olyan=e a lénye*, hogy másokban fokozza az életérzést, vagy sem. Van ember, ak akkor aláz meg legjobban, amikor segít, amikor megbocsát, amikor nyájas és «kedves». Foerster a nevelésre vonatkozólag mondja: Nem az, amit mondok, vagy teszek, hat nevelőleg, hanem az, *ami vagyok*, amit álmatlan éjszakákon át magamtól kiküzdöttem.

Akármennyire ellentmondásnak látszik, de így van: nem mindenki kedves nekem, aki jó hozzám. Nem a szavakon és cselekedeteken múlik, hogy általuk fokozódik=e az életérzésem, vagy sem, hanem az ezeket körülvevő atmoszferától, a velem szembenálló ember *lényétől*.

Ha tehát szeretnéd, hogy szeressenek, ha kedves akarsz lenni, *magadat, a lényedet, az énedet* kell kedvessé tenned, akkor azzá lesznek szavaid, cselekedeteid is.

Vannak született művészek, és vannak született kedves emberek is, akiknek ingyen adatott, hogy minden hangszerré legyen a kezük alatt. Ahogy gondolkoznak, járnak=kelnek, beszélnek és mosolyognak — az mind szívderítő muzsika a mások számára. Ahova lépnek, megnyugszanak, felderülnek, bizókká és életerőssé lesznek az emberek. És vannak akiknek pusztá jelenléte letör minden örömet és reményt az ember szívében.

Talán nem tartozol a született művészek sorába, de talán a második csoportba sem tartozol. Akkor pedig tudatos és szorgalmas munkával a «tehetséges kezdők» sorából feljuthatsz a legelső rangú művészek közé.

De vajjon változtathat=e az ember a természetén?

Uégy a Kezedbe

egy szem csöppnyi kis számócát. Olyan kis féligérett, keményke=savanyúcska szerénykét, amilyen az erdei út szélén is megterem. Aztán járd be autón és repülőgépen a világ összes gyárigazgatóit és tudósait, hívj fel rádión minden titkos amatőrt, ígérd oda a trösztök és konzorciumok minden vagyonát, ha gyártanak neked csak egyetlen szem számócát (nem viaszkból, nem cukorból, nem selyemből — de igazi, élő eper=húsból) — és nem tudják megcsinálni Neked.

És most végy kezedbe egy kertészeti katalógust és nézd meg az epertermelőknak szóló hirdetéseket. Van korán érő eper, van késői; van óriási nagyra nővő: asztalra, és van kisebb, de rendkívül dúsan termő: befőzésre; van keményhúsú, amely a szállítást bírja kitűnően; van, amely a leghosszantartóbb tavaszi esőben sem rothad meg; van kiválóan édes, van kiválóan piros; van alacsonytövű, széljárásos helyre; van magastövű, sáros=esős vidék számára; van... van ezerféle, csak szakember tudná felsorolni, hogy melyik fajtának mi az előnye.

És mindezt emberek tenyésztették ki az egyszerű, ősi, kicsi számócából. Emberi tudással, emberi akarással, emberi kitartással.

Ez csak egy a sok közül, de a növény= és állatvilág megszámlálhatatlan példát szolgáltat annak, aki keresi, hogy: *ha létrehozni, csinálni nem is, de kitermelni, nemesíteni, egy cél szolgálatába állítani lehet a feltalálható adottságokat.*

Az ember az adottságok végtelenségével születik. Jó és rossz, hasznos és káros, szép és csunya, erős és gyenge, nagyszabású és kicsinyes, benne van az emberben, mint ősi csira.

Rajtad áll, hogy mit termelsz ki magadból.

Ne hallgass azokra,

akik azt mondják: nem lehetek kedves, ha egyszer nem születtem annak. Egy pár évvel ezelőtt történt, hogy a Tauern hegységben levő Ankogel jellegzetes sziklacsúcsa egy téli reggelen nem volt többé. Még csak dördülést sem hallott a lakosság, olyan vastag hóréteg alatt és hórétegre történt a zuhanás. A puha hó, a lágy esőcsepp évezredes munkával ledöntötték a sziklacsúcsot.

Egy másik példát is mondok, sajnos, elfelejtettem a pontos helyet. A délbajor hegyekben az 1920-as óriási hidegekben az egyik hegyszakadéknban nem olvadt el a hó még nyáron sem. A következő tél hava már havas altalajra talált és így újra nem olvadt el, a most következő meleg nyáron sem. A harmadik évben már kirándulóhellyé lett; az emberek figyelmeztették egymást: íme így keletkezik a gleccser. Érdekesnek találták.

De a rét gazdája egyáltalán nem találta kellemesnek az új tünetényt: hó terjengett mind szélesebb téren ott, ahol azelőtt a tehene legelészett. És nem találta kellemesnek a falu lakossága: a hómező körül hidegebb lett a levegő, később fejlődött a tavaszi terméshozás és nem ért be rendszeresen a nyári termés. És hozzá még a tudósok azt jövendölték, hogy mindez rosszabbodni fog. De erre aztán nagyot gondoltak a derék bajorok: «Minek nekünk itt egy gleccser?» jelszóval felfegyverkeztek ásóval, kapával, lapáttal és ki targoncán, ki szekérral elhordta a már kemény, jegesedő havat a saját mezejére, olvadni. És ezután minden évben elhordták a havat, ha magától el nem takarodott. Az ember leküzdötte a keletkezésben levő gleccsert.

S a tanulság?

Te talán nem ismeresz olyan embereket, — mert

még fiatal vagy, de szüleid, tanáraid akár tucatjával is emlegethetik neked őket, — akik fiatalkorukban kedvesek, bájosak, közszeretnek örvendezők voltak, később pedig zsémbes, morózus, gögös, szívtelen emberekké lettek. Viszont olyanokról is fogsz hallani, akik fiatal korukban csípősnyelvű, hangoskodó, elbizakodott fruskák voltak, később pedig megértő, szerető, anyáslelkű, szelíd, kedves emberekké lettek.

Az élet tördelte őket. Az egyiknek a természetes báját, közvetlenségét, bizalmát tördelte le — a másiknak az élet, magabizását, nagyszavúságát.

Csakhogya ember, az értelemmel és akarattal felruházott lény nincsen vaktában kiszolgáltatva az Élet építő és romboló munkájának. Az ember megvizsgálja az adottságokat és számbaveszi az erőket és a kettőt olyan viszonyba állítja egymással, hogy azt termelje ki, amire szüksége van.

Felfogja a tomboló vizesést és szobát világító, kocsikat hajtó villamossággá alakítja. Az elromlott levegőből kiválasztja a salétromot és földet trágyáz vele. Kikeresi a répa-fajok közül azt, amelyik aránylag legédesebb és tudatos ráhatással úgy felfokozza a cukortartalmát, hogy az európai cukorrépa ma már feleslegessé tette a trópusokon termő cukornádat, melytől Napoleon blokáddal akarta elzárni Németországot.

És az emberi természet ezerféle adottságából is ki lehet és ki kell választanunk azokat, amelyek a kedvesség tulajdonságát és erényét jellemzik. Természetesen nem választható ez el az egységes, bensőséges önneveléstől. De a mai időben, amikor hajszoltság, degeneráltság (mert mi másnak nevezzem ezt az oly sokat emlegetett idegességet), nehéz gazdasági élet, rossz példa, lelki és idegi fertőzések valóssággal koncentrikus támadást intéznek a kedvesség ellen, — *érdemes ezt az önnevelést úgy beállítani, hogy éppen a kedvesség kitermelése legyen egyik főtevékenység.*

Ne zavarjon meg,

hogy neked kell lenned a cselekvőnek is, és annak is, akire a cselekvés irányul. Hogyan változtassam meg én az én éneket?

Igaz: én én vagyok; de ez a két én nem egyforma!
Ismered Rabindranath Tagore szép versét:

*Egyedül indultam a találkozóra.
Mégis — ki az, ki az én lábam nyomában
lépked a csendes homályban?
Én kitérek, oldalt kerülve,
de tőle nem szabadulok mégse.
Nagy göggel lépked mindenütt
és felkavarja maga körül a port
és minden szóhoz, amit mondok én,
ő is hozzá teszi bánton hangos szavát.*

*A saját gyarló énem ez Uram
— amely szégyent nem ismer —
engem azonban eltölt a szégyen,
hogy az ő társaságában kell megjelennem.*

És az énnek ez a kettőssége nemcsak a magát kifejezni is tudó, mély elmélkedésekhez szokott nagy indus költőben van meg. Az egészen kis gyerek is érzi. Fülelem hallatára egy alig-alig kétéves kisleány is kifejezte a következőkben: A kis hölgy akkora volt, hogy egy előtte álló karosszék teljesen eltakarta szemünk elől. Ijedten kérdeztük: Babi hol vagy? — Itt — felelte valami ismeretlen helyről. — De hol? kérdeztük értelmetlenül. — Itt vagyok a szájam mögött! — felelte nagy csodálkozva a szék mögül előkerült csöppség.

Itt vagyok . . . a szájam mögött . . . Belül, az én testemben, az én szívemben, az én lelkemben, itt

lakom *Én*. Kezembe veszem testemet és fejleszthetem, gyógyíthatom, ügyesíthetem — kezembe veszem lelkemet és csiszolhatom, szépíthetem, üdvözíthetem. *Én* több vagyok, mint amiből én felépülök, mert én az Istenből való szikra vagyok és *birtokosa* mindannak, amiről azt szoktam mondani, hogy *én* vagyok.

Nem kell belenyugodnom vézna testalkatomba: tornászhatok, sportolhatok, helyesen táplálkozhatom és megerősödhetem. Ma a rekordok és rekordjavítások idejében el kell ismernie mindenkinek, hogy megfelelő tréninggel milyen sokra mehet az ember.

És nem kell belenyugodnom morózus, tapintatlan, barátságtalan két-balkezes lelkületembe sem. Át kell elmélkednem a kedvesség alkotó elemeit értelmekkel és hozzá kell fognom a tudatos kitermelés, a trenirozás, rekordjavítás munkájához erős akaratommal.

Miért volna lehetetlen lelki téren, ami lehetséges a testnek a trenirozásában? Igen, a «pehelysúlyú» birkózóból nem lesz «nehéz súlyú» — de a maga nemében tökélyre viheti mindegyik! Vannak zseniálisan nagyszabású kedves emberek és vannak olyanok, akiknek kedvessége, emberekkel-bánnitudása csak egy kis családi kört világít meg és melegít . . .

Fogj hozzá a munkához Te is : az eredmény nem fog elmaradni !

Ez erősebb nálamnál!

A francia szellemesség adta nekünk ezt a mondást: «C'est plus fort, que moi!» — a gyávaságnak, megalkuvásnak ezt a formuláját. Szép mondás és oly kellemesen használható az elernyedtség pillanataiban. Sok gyávaság, aljasság, árulás, kötelességmulasztás, testi-lelki gyilkosság elmaradt volna az életben, ha az emberek ezt a hitvány mondatot nem alkalmazták volna magukra.

Mit kell tennem, hogy üdvözüljek? — kérdezte valaki a nagy tudóstól, Aquinói Szent Tamástól. A válasz rövid volt: Velle! (Akarni!) — Mit kell tennem, hogy kedves legyek? — Akarni!

Az ember, ha «akar», mindent tud, csak repülni nem . . . — mondták a régiek. A ma embere ehhez kettőt tesz hozzá. Először is: tud repülni is, mert a gépet kényszeríti szárnyul maga alá. Másodszor: nem tud az ember mégsem mindent, morális értelemben sem, mert — igenis — vannak határai az akaratnak és csak mindenttudó Isten jogosult az ítéletre, mert Ő ismeri az akarat korlátait is — ha fennállottak ilyenek!

Szerencsétlen adottságok, szerencsétlen szerzett tulajdonságok néha tényleg szinte megbénítják és lehetetlenné teszik az akarat munkáját.

Tehát «c'est plus fort, que moi!» mégis csak ott áll fenyegetően mindenki felett és éppen csak az biztosítja erkölcsi létét, hogy nem került erejét felülmúló körülmények közé?

Ó nem! A megváltott ember számára ugyan tényleg létezik egy hatalom, amely erősebb nálánál, de ez nem ellenséges hatalom. Boldogító, megsegítő, megszentelő hatalom! A neve kegyelem. Ingyen adatik és mindenkinek annyi, amennyire szüksége van, és amennyit kér.

Mit tehettek volna az apostolok a viharos hullámokkal szemben? Az Úr Jézus egy szava pedig lecsillapította őket. Mit tehettek volna a keresztre feszített Mester tanítványai a lelküket lenyügöző és gúzsba-kötő félelem és szorongás ellen? A Szentlélek hőselkű prédikálókka és vérüket ontó apostolokká avatta őket.

— — — — megfeszited

körömszakadtig maradék=erőd.

Akarsz — egetostromló akarattal —

S a lehetetlenség konok falán

Zúzod véresre koponyád.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

— *egy pici csillag sétál szembe véled*

S olyan közel jön, szépen mosolyogva,

Hogy azt hiszed: a tenyeredbe hull.

Akkor — magától — szűnik a vihar,

Akkor — magától — minden elcsitul,

Akkor — magától — éled a remény.

Álomfáidnak minden aranyágán

— Csak úgy magától — friss gyümölcs terem.

Ez a magától: ez a kegyelem.

(Reménvik Sándor verséből.)

Krisztus erkölcsi tanítására már a tarizeusok és írástudók is azért figyeltek fel, mert — mondották — «úgy beszél, mint akinek hatalma vagyon» és Szent János azzal kezdi Evangéliumát, hogy hirdeti: . . . akik pedig befogadják őt, *hatalmat* adott nekik Isten fiaivá lenni.

A mi pedagógiánk számára nem határállomások ezek a szavak: patológia, adottság, átöröklés stb. Ezek csak végszavak a neveléstudomány színpadán, amelyek a földi tudományok szerepének befejezését jelzik, amelyek elhangzására — becsületes játék, jól

végzett munka esetén, belép eleven tényezőként a kegyelem.

Nincs adottság, nincs hiány, amely erősebb nálunknál, hogyha teljes erőnkből végzett munkánk mellé odaszegődik hozzánk a kegyelem.

Dehát a kedvesség elsajátításánál beszélhetünk-e egyáltalán a «kegyelemről»? A kedvesség egyszerűen társadalmi erény, amelynek semmi köze a vallásos, természetfeletti dolgokhoz!

Igen, vannak népek, amelyeknél a kedvességre való törekvés egyszerűen a kulturális régiókba tartozik. Az arabok, a japánok fogják fel például így. Nem csoda, ha így üres formalizmussá lesz, fellengős szavakban és bonyodalmas ceremóniákban éli ki magát, és az udvariasság és udvariaskodás olyan fokát éri el, amelyet európai ember nem tud felfogni, de sokszor elviselni sem. Amellett azonban nem éri el mégsem azt a bizonyos hatást, amelyet kedvességnek nevezel és amelyet azzal határoztunk meg, hogy «fokozni másnak az életérzését». Amikor az utazó az ellenséges arab sátrában hallja az esdeklő szót: «Ne fosszál meg minket, hitvány és alávaló szolgálodat látásod fényességétől», — akkor nem azért marad még, mert a meghívás oly *kedves* volt, hanem mert tudja, hogy a tábortól két lépésnyire, amikor már nem védi a vendégjog, egyszerűen lelövik, vagy leszúrnák azok, akik az előbb még vendéglátó gazdái voltak.

Van ebből valami a nem=keresztény európai kedvességben is, amikor a kimondhatatlan «kedves» baráti (barátnői?) körből nem mer távozni elsőnek senki sem, mert tudja, hogy még alig rúzsozza meg az előszobában a száját az utolsó barátnői puszi után — odabenn már lelőtték, leszúrták, sőt ki is terítették . . .

És a japánok végtelen tapintatossága, finomsága, előzékenysége . . . nem, nem ejti az európaiat abba a tévedésbe, hogy itt szívek nyílnak feléje, mert *szeretik*. Csak azt érzi, hogy ügyetlen, otromba, eset=

len ennyi finomság közepette, hogy elhagyott és idegen. Pedig a japán *hivatalból* kedves. Csak-hogy a pusztán e földi kedvesség nem elég nekünk. Nem elég embertársainknak sem. A mi kedvességünknek erénynek kell lennie, amely Istenért van és Ő benne gyökeredzik. Kevés egy egész élet kedvességéhez a saját akaratunk és saját erőnk. Kevés az úgylis, amit befektetni tudunk a kedvesség-akarásba, de meg aztán — tisztesség ne essék szólván — drága embertársaink kissé próbára is tesznek bennünket e téren! . . . (Valószínűleg azonban mi is őket!) És gyorsan kifogyunk, ha nem Istennel töltkezünk!

Mélyen ismeri az emberi szívet az az Egyház, amely a Főparancsolatot így magyarázza a katekizmusban: «Istent *önmagáért*, felebarátunkat pedig *Istenért* kell szeretnünk».

Igen könnyen csalódott, morózus, keserű emberré lesz, aki erről megfélekedzik. Egyrészt látnia kell, hogy mennyi rossz és kellemetlen lakik embertársaiban, másrészt észreveszi, hogy kedvességével visszaélnek . . .

Úgy érzi, joga van elsavanyodni, elkeseredni, elkérgesedni, kiélesedni.

És nem látja, hogy így más eszközökkel és más okokból, de még kellemetlenebbé teszi magát szemben az embereket.

Nem, az embereket csak Isten segítségével és Istenért lehet tartósan szeretni.

Azért hát, mint mindenben: Ő általa, Ő vele, Ő benne élünk, vagyunk és cselekszünk helyesen e téren is.

A kedvesség akarásában is, rászorulunk a kegyelemre! Nála nélkül semmi az ember!

Ha kedves akarsz lenni,

ha szeretnéd hogy szeressenek, *kedvessé kell tenned lényedet.* Ez nem egészen egy az erkölcsi jószág fogalmával, bár minden jószágban van kedvesség is és minden kedvességben — főleg az igaziban, állandóban — van erkölcsi jószág is.

Jaj, hát végül erkölcsi prédikáció sül ki ebből az egészből? — kérded ijedten.

Azt felelem rá, hogy *igen* is, meg *nem* is. De előbb Te felelj nekem:

Miért kell félni azoktól az igazságoktól, amelyeket a hit szavaival is megpecsételhetünk és miért kell félni azoktól az előírásoktól, amelyeket a tízparancsolat tekintélyével is alátámasztunk?

Figyeld meg, hogy mennyi mindent kell egyszerűen elhinnünk a tudomány terén, — mert hiszen nem maradna időnk élni, ha mindent, amit az életben tudunk kell, először személyesen akarnánk megtapasztalni.

De figyeld meg főleg azt, hogy hányféle önmegtagadást kell gyakorolnunk, ha egy bizonyos körben akarunk élni, ha kenyerünket akarjuk megkeresni, ha emberek között akarunk mozogni!

Mit kell a sportembernek dolgoznia, mi mindentről kell lemondania, — néha olyanokról is, amiket első percben nem is látunk a sporttal összefüggőnek.

Mit dolgozik tulajdonképpen egy leány, aki egy éjszakát végigtáncol! Mennyit áldozott karcsú alakjáért, szép ruhájáért, kecses mozdulataiért: időben, pénzben, fáradságban.

De ezeken az áldozatokon nem szokás megütközni. Ha azonban a legcsekélyebb áldozatról van szó, amelyet a katolikus erkölcs nevében kívánunk — akkor

kész a félelem az *erkölcsprédikációtól*. Honnan van ez?

Mindazonáltal megvigasztallak. Nem burkolt erkölcsant találsz majd itt. Jól tudom, hogy sokan, akik igen jámbor életet élnek — nem kedves emberek. Hiába: a jámbor élet nem *eredmény*, hanem *út*.

A legvallásosabb ember is a *saját adottságaival* indul és — amíg a végső célig eljut — a *saját közlelbi célkitűzései* felé törekszik.

Lehet, hogy valakinek nincs sok tehetsége a kedvességhez, de az is lehet, hogy még nem tűzte komoly feladattá maga elé.

Igy aztán tökéletességre való törekvését nemigen jellemzi valami feltűnő kedvesség!

A kedvesség ugyanis *bizonyosfajta* csoportosulása sok-sok jó tulajdonságnak, amelyeknek jelenléte, egymáshoz való kapcsolata körülbelül ebben a négy mondatban festi meg a kedves ember képét: jókedvű és vidám — senkit sem bánt — ötletes és szolgálatkész — szívből alázatos és szerény.

Aki ilyen, az embertársaiban felkelti az életérzést és kedvesnek mondják. Hogy azonban ilyenné lehess, ismerned kell ezeket a tulajdonságokat és erényeket úgy, ahogyan megjelennek és hatnak, — de ismerned kell azokat az előfeltételeket is, amelyekből fakadnak és a lehetőségeket is, amelyek mellett életben maradnak.

*Szeretnéd, ha szeretnének?
Tanulmányozd részletesen és
próbáld gyakorolni ezeket.*

Szeretnéd, ha szeretnének?

Légy jókedű és vidám.

Cl híres Max und Moritz

könyv szerzője, Wilhelm Busch azt mondta, hogy a humoristák az emberek jótevői. És tényleg: az az ember, aki mosolyt tud fakasztani embertársainak ajkán, megérdemli azt a köszönetet, amit az emberek azzal szoktak kifejezni, hogy «kedves» embernek mondják és amiért még sok apró rossz tulajdonságát is megbocsátják neki. Kedves ember, ellentétben a kedvetlen vagy kedvtelen emberrel.

Az emberek tele vannak gonddal, bajjal, nyugtalansággal, csüggedéssel. Ha aztán találkoznak valakivel, aki derült, vidám, jókedvű, akkor a sokféle kellemes behatás, amely az ilyen emberből árad, az életérzés fokozását eredményezi lelkükben.

Először is örülnek, hogy nem panaszkodik, ami által őket még jobban arra felé lökné, hogy minden rossz és nehéz ebben az életben.

Másodszor elfeledik egy pár percre vagy órára a saját rossz kedvüket, nehézségeiket. Sokszor ez a pár perc vagy óra is elég arra, hogy «fű nőjön» a bánatuk és nyugtalanságuk felett. Olyanfélén, mint ahogyan a jó alvás új erőt ad egy tegnap még áthághatatlannak vélt akadály leküzdésére.

Harmadszor az ő jókedve a mi tudatalatti életünkbe is belevetíti ezt az érzést: nem is olyan nehéz és csunya és elviselhetetlen a világ. Lám, ez győzi — győzöm én is. Ha ezt t. i. *mondogatják* valakinek, akkor megköti magát és annál többet kesereg vagy nyafog, minél jobban vigasztalják. De a jókedvű ember *sugározza* a létörömet és a körülmények felett való uralkodni=tudást és ez bátorságot ad a többieknek is. Ezért találjuk kedvesnek a füttyörésző suszterinast, és még a kicsit elbizakodott, de jókedvű, életkedvet sugárzó fiatal óriást is. Amikor jókedvű, vidám

embert mondok, természetesen nem gondolok a mindenáron tréfálkozó, fenegyerekeskedő, szellemeskedő «társaság=központjára», akiből csak úgy árad az én=keresés, én=fontosság, öndicsőítés. Minden szavának, mozdulatának végső mondanivalója: Nézzétek, hogy én milyen szellemes, ügyes, tréfás, nagyszerű ember vagyok. És ez csak még jobban lenyomja azt, akinek úgyis van valami baja. Még abban a formában sem vezet célhoz, ha vigasztalásnak, szórakoztatásnak hívják — ha valahol a szív mélyén ott van a gondolat, hogy én, az erős, a derűs, a fegyelmezett, most segíteni fogok ezen a szegény, nálamnál gyengébb, harmoniatlanabb, rossz idegzetű kis testvéremen. «Man merkt die Absicht, und man wird verstimmt», mondja Goethe. Érezhető a szándékosság, és ez lehangoló és pedig azért, mert megalázó dolog, ha másnak kell segítenie rajtam.

A kedves ember jókedvűsége magáért való. Nem akar vele semmit, *csak van*, mint a csillagfény vagy az ibolyaillat. Csendesen dudolgat, amikor dolgozik, — mosolyog, amikor beszél, — érdeklődve figyel, amit más mond, — készséges az elkezdésben, — ruganyos a véghezvitelben, — bízik a kimenetelben és általában a bizalomnak, életigenlésnek atmoszférája veszi körül.

És ebben az atmoszférában jó lenni. Az ilyen ember, aki ezt az atmoszférát teremti: kedves. Kedves még akkor is, ha különben vannak benne erkölcsi fogyatkozások. Ezek azok az emberek, akikről később esetleg mondogatjuk, hogy csalódtunk bennük. Holott azt kellene bevallanunk, hogy önző módon reájuk hagyatkoztunk pusztán azért, mert

jókedvükkel életörömet injektóztak nekünk, anélkül, hogy előbb megfigyeltük volna, van-e erkölcsi alapja annak a mi nagy reájukhagyatkozásunknak.

Akarj jókedvű lenni!

A német ifjúságnak kedves dala: Hab' Sonne im Herzen! — Legyen napsütés a szívedben.

Igen: *legyen!* *Legyen?* — mondják azok, akiket valami nagy bánat, vagy gond emészt — legyen... De ha nincs Legyen napsugár a szívedben, — amikor sötét köd és viharos felhők gomolyognak bennel

Akarj jókedvű lenni! Ki ne szeretne jókedvű lenni. De akarni?

Lehet azt akarni? Nem lesz az akart mosolyból torz vigyorgás, a sírás fölé erőszakolt dalból szívettépő zokogás? Nem kegyetlenség, nem hazugság, nem önmagában való ellentmondás a «Lache Bajazzo!» (Kacagj, bohóc!) elmélet?

Ha ez a kacagás csak tetetésből fakad és nem támasztja alá belső akarási, belső munka, akkor hiba történik.

Igaznak kell lenned és őszintének, különben elterdül a lelked és mások is — magad is — elvesztik a benned való hitet. Ha őszintén akarsz jókedvűnek látszani, belsőleg is akarnod kell a jókedv előfeltételeit.

Lehet akarni az egészséget, — lehet akarni a fegyelmet — és lehet akarni a tudatos optimizmust.

Lehet akarni az egészséget.

Szó sincs róla, beteg ember is lehet derűs, vidám, sőt jókedvű. Csakhogy biztos az, hogy ezt dupla energiabefektetéssel érheti csak el. De igazán és magától értetődően jókedvű csak az egészséges ember.

De hát én nem tehetek róla, ha egyszer beteg vagyok! Mondok egy paradoxont: Tudod mit? Az egészséges ember még a betegséget is jobban bírja! Úgy-e érted, hogy mit akarok vele mondani! Az egészséges szervezetet, amely mindennek ellentáll és amely az esetleg reátörő betegséggel is hamar végez, azt igen nagy fokban lehet akarni is. Korán feküdni, korán kelni, szeretni a friss vizet, nem félni a naptól, sem az esőtől, időt szánni egy kis mérsékelt sportra és napi tornára, több pénzt költeni gyümölcsre és mézre, mint húsrá és tojásra, nagy tányérral enni a főzeléket és pici csészében a teát és kávé — az a szervezet, amelyet így szoktatnak, az ellentáll az élet minden apróbb bajának és megállja helyét a nagyobb megpróbáltatásokban is. Schlafe viel und haste nie, Dann bekommst Du nie Neurastenie — mondja Kneipp pater.

Mostanában hála Istennek már nem divat betegnek, gyengének, törékenynek lenni. Ha nem is hajtunk térdet=fejet a Lamanche=csatornát átúszó és a Monte=Blancot megmászó hölgyek előtt — biztos, hogy előnyösen megváltozott a női ideál is az egészség szempontjából. Ma edzett, fáradságot nem ismerő, kitartó partnereket keresnek a férfiak a sportban is, az életben is.

A sport=ember — vidám ember.

A túlzás, — az eszközt céllá tevés, — az éretlenség, természetesen itt is éppen az ellenkező eredményt éri el. Nemcsak az a leány lesz rosszkedvű és

érzékenykedő a fáradtságtól, aki egész éjjel fennmaradt olvasni, de az is, akinek izomláza van a túlzott gyaloglástól vagy bőrgyulladás az észszerűtlen napozástól és nemcsak az a leány irigykedett és szerencsétlenkedett, aki régen azt látta, hogy másnak a bőre habfehérebb és a termete darázsderekebb, mint az övé, hanem a modern leány is vörösre sírhatja szemét és kipróbálhatja környezete türelmét, akinek úszó-, kúszó-, rúgó-bajnoksága forog veszélyben egy eddig még nem ismert csillag felmerülése által. A túlzás mindenben árt, a sportban is. De azért tény, hogy a friss levegőn végzett mozgás használ az egészségesnek, használ a jókedvnek, így tehát használ a kedvességnek is. Hát gyakorold !

És ha észreveszed, hogy ingerlékeny, szúrósszavú, az «igazat-megmondó» ember kezdesz lenni, aki legjobb barátaival is állandóan keserű megjegyzésekben diskurál — ne sajnáld az időt egy kis hőmérőzésre és a pénzt egy alapos orvosi vizsgálatra, mert egész biztosan rejtőzködik valami kis baj abban a szervezetben!

Igaz, hogyha azt nézzük, hogy a mai kor mennyire kedvez az egészséges életmódnak,

a mai ember tulajdonképpen sokkal kedvesebb lehetne, ha nem hiányzana nála a jókedvnek egy másik feltétele : a fegyelem.

Lehet-e akarni a fegyelmet.

Látom, amint összecsapod a kezedet: Uram, el ne hagyj! Jókedv és fegyelem, — hogy kerülnek ezek össze! Ha már fegyelmeznem kell magamat, akkor már vége is a jó kedvemnek!

Tudod, mi adja szájadra ezt a mondást? A gyerekség egy maradványa a lelkedben. Talán nagyon is sokat parancsolgattak neked, talán nem magyarázták meg soha, hogy a fegyelem a lélek tornája, ruganyosságának biztosítója, az egyetlen mód, hogy az ember tényleg kezében tarthassa önmagát. Talán úgy képzeled a fegyelmet, hogy állandóan vaspáncélban kell tartanod a lelket, kiölni belőle minden spontaneitást, megszürkíteni, megsivárítani, megkeményíteni mindent, ami az életben fény, szín, gazdagság, puhaság, kellemesség. — Ez lehet puritanizmus, lehet buddhizmus, lehet stoizmus, de nem katolicizmus.

A katolikus fegyelem önmegtágadást, lemondást, önfeláldozást nem célképpen sürget, hanem azért, hogy *a lelket szabaddá tegye a szeretetre*. Ne nehezítse a szeretet gyakorlását se a gyomor zsarnoksága, se a test kényelmessége, sem a lélek kevélysége! Ezért végezni kell a megfelelő gyakorlatokat, a készséges, nem csontjaropogtatós, mindennapi lelkitorát, az önmegtágadást, a böjtöt, a hallgatást, a szabályosabb időben való imát, stb=t.

De aki maga is gondolkozik egy kicsit a dolgon, könnyen belátja, hogy fegyelem nélkül még egy ebédet sem ehet meg az ember úgy, hogy egészségének javára váljék. Csak a kisgyerek akarja dobostortátólélekkel kezdeni az étkezést. — amíg egyszer aztán maga is rájön, hogy ráfizet erre a nagy szabad-

ságra. Mennyi keserves bánatába kerül a gyermekeknek a nagyok abbeli kegyetlensége, hogy leves közben nem szabad vizet inni, hogy a kezet szalvétába kell törölni és nem a fehér plisséruhába, meg hogy villát adnak a hús megevéséhez, holott azt kézzel kitűnően lehetne, hogy megrágni kell a falatokat, holott sokkal gyorsabban térhetne vissza az ember a játékhoz, ha csak úgy lenyelné az ételt!

Nem, a fegyelem nemcsak teher, ahogyan azt a gyermek képzele. A fegyelem teszi lehetővé, hogy az emberek egymással érintkezhessenek, egymást egyáltalán meg is értsék. Mi lenne, ha az egyik ember például elhatározná, hogy más néven nevezi a tárgyakat, mint a többiek, — mert ő nem hagy parancsolni magának, neki így tetszik és nem úgy, ahogyan a többiek akarják.

Ezt belátod úgyis, de mi köze ennek a jókedvhez? Eltekintve attól, hogy a fegyelmezetlen ember örökké véletlenül rálép valakinek a lábára lelkiileg is, mire az is kinyilvánítja érzelmeit, ami rendesen nem nagyon emeli a kölcsönös jókedvet, — mondom, ettől eltekintve, maga a fegyelmezettség biztosítja a jókedvet az embernél úgy, mint az egészség is.

A napnak, pénznek, munkának, lakásnak vagy csak egy kis fióknak rendes beosztása és ennek a beosztásnak betartása — az elvégzett kötelességnek biztató kézszorítása, — a magunk elé tűzött feladatok, apró önmegtagadások győzelmes keresztülvételének lendülete — valami friss, diadalmas életérzést ad az embernek, olyat, mint az üdítő álom, a friss mosdás, az ízletes étel, amelyek ellen pedig a kisgyerekek legtöbbit tiltakoznak piciny életükben.

De többet is ad a fegyelem a jókedvnek. Ma az emberek saját panaszaitól betegszenek meg. A mai ember náthája «rettenetes», fáradtsága «irtóztató», szomorúsága «halálos», fájdalma «elviselhetetlen», szegénysége «vigasztalan», csalódása «kétségbeejtő».

(Lehet, hogy mindezeket egy kedves cukrászdában, vagy egy fényes kávéházban mondja el, miközben vígan ropogtatja a kiflit a habos kávéhoz.) Nemcsak a szavak túlzóak itt! Nem. Maga az érzés is. Az emberekben szinte szenvedéllyé lett az önmaguk sajnálása és sajnáltatása. Szinte bekapják a boldogtalansági bacillust és addig melengetik, dajkálgatják, táplálják, tornáztatják, míg óriássá nő bennük.

A fegyelmezett ember ellenben nem enged ennek a panaszkodási mániának. *Leszállítja nehézségeit és bajait a maguk tényleges értékére. Elfoglalja magát munkával és mások gondjaival, bajaival és egészen rövid idő alatt bámulva tapasztalja, hogy nem is olyan boldogtalan. Sőt. Egészen jó kedvű is lesz, mert látja, hogy valahogy megy a dolog és majd csak lesz még jobban is.*

Az «idegesség» fejezete is erősen megrövidül az olyan ember életében, aki ismeri a fegyelem erejét. Aki egyszer komoly leszámolást csinál ezekkel a kis fehér száalacskákkal és esetleges pihenés vagy komoly orvosi kezelés igénybevétele után, nem brómokat, feketekávékat, cigarettafüstöket adagol nekik, hanem egy pár napi szenvedés árán megtanítja őket arra, hogy ebben a testben az ő *Akarata* az úr, nem pedig az idegszáalcskák szeszélyes tánca, az bámulattal látja majd, mennyi mindent bír, amire azelőtt képéből kikelve állította, hogy nem bírom! nem bírom!

Nem romlik el a jókedve, ha valaki a körmével hozzáér a falhoz, sem hogyha a mama az utolsó pillanatban még egy kiskendőt parancsol a nyakára. Nevet egyet és indul a kirándulásra teljes jókedvvel és kedvességgel.

A fegyelmezett ember elvégzi munkáját szépen sorjában, éppen azért nincs olyan «őrült sok» dolga, hogy attól állandóan a kirobbanás határán van,

nemhogy jókedvű lenne. A fegyelmezett ember nem érkezik dühöngve a kirándulásra, mert elment orra előtt a vonat. A fegyelmezett ember nem szenved állandó pillanatnyi pénzzavarban, mert beosztja azt a keveset, amije van. A fegyelmezett ember nincsen kiszolgáltatva az ő jókedvében embertársai befolyásának, mert akár ügyetlenséggel, akár rosszakaratból rontanak neki, nemcsak legyűri feltámadni akaró rosszkedvét, de percek alatt feldolgozza a támadást, amely őt érte, mint ahogyan az egészséges szervezet behegeszti a sebet anélkül, hogy gyűlés, kelevény maradna a helyén.

Dehát a fegyelmezett embert is érhetik igazi csapások és bajok, hogyan őrzi meg jókedvét — a kedvesség ezen feltételét — akkor?

Lehet akarni a tudatos optimizmust.

A kedves embernek egyik tulajdonsága, hogy nem fél a holnaptól, nem aggódik a jövőért. Nem biztos, hogy ez erénye is. Lehet, hogy könnyelmű, felületes és éppen csak az idegen számára kedves. Barátai és családja bizony nem találják benne kellemesnek ezt a nagy biztonságérzést.

Viszont a gondoktól gyötört, aggódó, töprengő, féltő embert lehet sajnálni, tisztelni, szeretni — de kedvesnek, kellemesnek nem találja az ember.

A kétféle beállítottság kétféle természetből fakad. Lehet-e itt valamit az akarattal is elérni?

Lehet. Lehet az ember tudatosan optimista. *Prohászka* írja:

Higye mindig, hogy a felhők mögött ott jár a nap és az világítani is fog Önnek.

— Igen, a mi optimizmusunk, a katolikus optimizmus nem könnyelmű «valahogy majd csak lesz» — morál, sem struccpolitikás nem-tudomás-vétele a tényeknek. Látom, hogy vannak felhők, de tudom, hogy a felhők mögött ott ragyog a nap: a nehéz, gondterhes, fájdalmas órák felhőin túl az Úristen őrködő két szeme ébren virraszt.

Mindenből fakad valami jó a lelkem számára, az Istent-szeretőknek minden javukra válik.

De ezt nemcsak a legnagyobb és végső dolgokra vonatkozólag kell a lelkedben tudatossá tenned. Van mód rá szinte megszoktatni a lelkedet, hogy mindig a jobbat várja, remélje, higye. Tudom, van olyan irány is, amely állandóan a rosszabb lehetőséget látja és akarja is látni; amely a gondban, gyanakvásban, félelemben erényt tisztel. A jókedvű emberek nem ezek táborából kerülnek ki. És nekem úgy tűnik, mintha az Úr Jézus nem ezt a világszemlé-

letet helyeselte volna. *Ki adhat hozzá magasságához csak egy könyöknyit is* — gondoljai által! — mondotta.

Nem csak «tartott tőle» és «sejtette», hanem *tudta*, hogy Júdás el fogja árulni, mégis maga mellé vette, reá bízta a pénzt és úgy bánt vele, hogy az apostolok még az utolsó vacsorán sem őt gondolták a gyanúsított árulónak, hanem inkább önnönmagukat: vajjon én vagyok-e az? — kérdezték a szomorú jövődőlés után.

«Jobb félni, mint megijedni» — szokták az aggodalmaskodók mondani. Talán csak elcsúszott itt a szavak jelentősége, hiszen a népi mondások rendesen nagy igazságokat tartalmaznak. Talán mai nyelven így kellene mondani: tekintetbe kell venni minden lehetőséget, hogy meglepetések ne ériék az embert, de aztán félelem nélkül kell cselekedni. Lám, az Úr Jézus tudta, hogy kicsoda Szent Péter, tudta, hogy félelmében el is fogja árulni és mégis reá bízta Anyaszentegyházát. Az apostolok — a világegyház leendő megalapítói — olyan kevéssé értették meg az Úr Jézust, hogy ő maga is felkiáltott egyszer: Meddig visellek még el benneteket . . . és mégis nekik mondotta: Tanítsatok minden nemzeteket! . . .

A félelem, a gyanú, a begubódzás nem épít, nem fejleszt, de még a magunk életét is tönkreteszi. Ha «félek» az esőtől, azzal nem oszlatom el a felhőket. Legfeljebb örökké otthon ülhetek. Legjobb, ha fel szerelkezem ellene külsőleg — megfelelő ruhával, de főleg egészségileg: ha bőrig ázom is, oda se neki, friss erőben kilépni bátran, aztán száraz ruha, forró tea és minden rendben van megint. Ez a példa külsőséges, de ugyanezek állanak a belső dolgokra is. Emberekben «csalódni», terveimben «letörni» stb. ugyanannyi, mint esőtől tüdőgyulladást kapni. Előfordulhat az is, de edzett, erős, belülről ellentálló embernél nem ez a rendes és ezért nem kell egy egész életet a szobában, az elzárkózottságban, a gyanúban, félelemben eltölteni.

Ha pedig rája szakadnak a fájdalmak, a gyász, a betegség, a méltatlan bánásmód — a fegyelmezett ember kedves marad akkor is. Bajaival nem terhel más. Nem hazudja el a fájdalmat magától, — de elvonul vele, hallgat róla.

Istennek önti ki szívét, Istentől vár feleletet kéreéseire, gyógyító írt sebeire.

Az emberekhez nem visszautasító. Tudja, hogy adott pillanatban igazán, őszintén vele éreznek. Ezeket a pillanatok szeretettel fogadja — de tudja, hogy nem lehet és nem szabad *órákat* kívánni a részvét élete számára. A fegyelmezett ember sohasem kap kevesebbet ember-társaitól, mint amennyit kér, mert mindig kevesebbet fogad el, mint amennyit adni akarnak neki.

Bízni az Úristenben, bízni az emberekben, bízni egészséges szervezetünkben, bízni kitornázott, fegyelmezett lelkünkben — lehetséges-e, hogy ilyen beállítottság mellett ne legyünk jókedvűek? És lehetséges-e, hogy a jókedvű, — *ilyen* jókedvű ember ne lenne kedves embertársainak?

Szeretnéd, ha szeretnének?

Ne bánts senkit sem.

A kedves ember senkit sem bánt.

Ezt talán magyarázni sem kell, magától értetődő, hogyha egyszer felvettük a kedvesség alapjául azt, hogy fokozza az életérzést. Aki vagy ami már kárt tett testi-lelki épségemben, ami megfoszt anyagi és szellemi javaimtól, jókedvemtől, bizalmamtól, nyugalmamtól, önbecsülésemtől, önérzetemtől, aki vagy ami megszegyenít, megfélemlít, aki kibontakozásomban, fejlődésemben gátol, az nem kedves nekem.

Sőt még az sem kedves, aki tényleg nem tette ezeket, de tudom, vagy érzem róla, hogy szándékában van.

Tovább megyek: bizonyos tekintetben már az is levon a «kedvesség»-ből, ha csak annyi érődik meg valakin, hogy *módjában* van káromra lenni, ha úgy akarná, vagy a körülmények úgy fordulnának.

Igy bizonyos tekintetben könnyű sora van kedvesség szempontjából mindennek, ami kicsiny. Az embernek megvan az az állandó érzése, hogy még ha akarna se bánthatna. A nagyság — fizikai, szellemi, sőt bizonyos értelemben még az erkölcsi nagyság is — a kedvesség tulajdonságának nem kedvez: egészen önkénytelenül és nyomasztólag hat a nálánál kisebbekre. Lehet, hogy bizonyos hibák, gyarlóságok is hozzájárulnak, hogy nagy emberek szellemi és erkölcsi fölényükkel mintegy lehengetik a többieket. Igen kifinomult lélek és állandó fegyelmezettség kell ahhoz, hogy ezek a nagyok mindig megtalálják azt a hangot, amellyel ugyan utat mutatnak, segítenek és vezetnek bennünket és amellyel mégis besorozzák magukat miközénk, a kisebbek közé.

És nagyon könnyen lehet, hogy bármily elszántan dolgozik is valaki saját tökéletesítésén, nem tudja magát eléggé átdolgozni e téren. Igen könnyen meg-

esik, hogy a nagyok a saját mértékükkel mérnek bennünket és nem is képesek látni, hogy miért nehéz és keresztülvihetetlen nekünk sok minden, ami nekik szellemiekben is, erkölcsiükben is oly könnyű és természetes és ezzel lenyomnak bennünket.

Másrészt azonban meg kell vallanunk, hogy a «nagyok» bűne sokszor csak az, hogy mi meg kicsik vagyunk. Örök emberi gyengeség, hogy le akarjuk ráncigálni a porba azt, aki, vagy ami nagyobb, magasabb nálunknál. Így aztán sokszor még az erkölcsi nagyság sem «kedves» nekünk, de a hiba nem benne van. De meg nem is lehet a kedves szót egyedüli értékmérővé tenni. Az alpesi hegycsúcs a maga fenséges némaságában nem «kedves» és a hatalmas köröket leíró sasmadár nem «kedves» és Munkácsy, meg Arany János, meg Bolyai Farkas sem «kedvesek» — és Szent Ágostonról, meg Aquinói Szent Tamásról és a mi nagy Prohászkanról sem a «kedves» szóval emlékezünk meg. Van a nagyságnak egy foka, amelynek megadódik a magasztos, a fenséges jelző. Ezeknek a nagysága, ha nyomasztó is — egyben felemelő is és mi magunk oda nem adnánk az ő fenségességüket semmiféle kedvességért.

Egyelőre azonban nem «fenséges» mivoltunk az, amely a kedvességben esetleg akadályoz. Próbáljuk megvizsgálni, mi az, amivel úgy hatunk embertársainkra, hogy azok bizonyos értelemben inkább félnek, vagy legalább is tartanak tőlünk, semmint, hogy kedvesnek éreznének bennünket.

Pedig én igazán nem ártoék senkinek!

Ez az ember első gondolata. És talán nem a farizeizmus mondatja velünk, hanem hiányos önismeretünk és hiányos emberismeretünk. Az igazság az, hogy ha a szent is hétszer botlik napjában, akkor ez leginkább azon a téren történik, amelyet felebaráti szeretetnek nevezünk. Sokat ártunk egymásnak. Ártunk talán . . . rosszakaratból is, de többet önzésből, alacsonyrendűség-érzésből, ressentimentből, tapintatlanságból, indiszkrécióból, meggondolatlanságból, . . . emberi természetünk minden végességéből.

Szinte hallom, hogy tiltakozik a lelked a *rosszakarat* vádjá ellen. Nem, ezt igazán nem! Lásd, amellet, hogy fenntartom állításomat, teljesen elhiszem tiltakozásodat. Mert hát évek és évek kellenek ahhoz, amíg mi emberek végre belátjuk azt, amit a nagy Prohászka sem tudott másként kifejezni, csak e szavakkal, hogy «olyan komiszak vagyunk». Ó, hány-szor rontjuk el egymás örömet, egymás jó hírnevét, egymás terveit . . . «csak!» jelszóval. Vagy hozzá-tesszük: — minek henceg úgy, — mért hordja olyan magasan az orrát, — majd egy kicsit lejjebb szállítom a jó kedvét, — hát csak elmondtam, mert te olyan nagyon bízol benne . . . stb.

Ha őszinték vagyunk önmagunkhoz, be kell ismernünk, hogy bizony egy-két szóval, egy mosollyal, sőt egy jelentőségteljes hallgatással sok-sok fájdalmat okoztunk már és pedig pusztán azért, mert valami oknál fogva úgy éreztük, hogy okunk, sőt jogunk van rá, hogy fájdalmat szerezzünk testvérünknek, vagy, hogy «igazságos mértékre» szállítsuk le az illetőt mások szemében. Vagy egyszerűen csak egy kis-ördögöcske bújik belénk — tesszük a rosszat önmagáért, — amin Szent Ágoston oly mélyen kesereg:

«. . . ragaszkodtam hibámhoz. Nem ahhoz a dologhoz, amely miatt hibáztam, hanem magához a hibához». Csípős megjegyzések, szeretetlen elutasítások, gögös viselkedés, goromba visszavágás — minden egyszerűen azzal az indokolással: «Csak! Én ilyen vagyok! Velem amúgy nem lehet!»

Hogyan lehetne ezen változtatni? — Legelsősorban is azzal, hogy ellenőrizzük és önnönmagunk előtt megszégyenítsük magunkat. Az önmagunk előtt való kíméletlen őszinteség egyetlen útja a javulásnak. Amíg megtartjuk azt a gyerekes tulajdonságot, hogy minden cselekedetünk okát másvalakiben keressük («— igen, mert Ilus is letette a kabátját») — vagy pláne, amíg azt hisszük, vagy legalább is úgy viselkedünk, *mintha a rossz, amit letagadunk, tényleg nem is létezne* — addig tökéletesen el van zárva a javulás útja.

Belátás tehát az első, de nem a végső. Ha valamire, úgy erre áll az apostol szava: *Győzzétek le a rosszat jóval*. Ne küszködjünk azzal, hogy egy nekünk antipatikus, bennünket bosszantó, kellemetlen embernek ne tegyünk, vagy ne mondjunk rosszat. Ez kevés lesz. Ilyen nagy akadály legyőzésére nagyobb «Schwungot» kell venni. Határozd el előre és egész konkrétan, hogy *milyen jót akarsz neki* ma — és általában is — *tenni*. Így leszel független tőle, így leszel urrá felette. Mert ha neki módjában van — kellemetlen modorával, nevetlen viselkedésével — téged is kellemetlenné, nevetlenné tenni, akkor ő győzött tefölötted!

Akkor hát a nevetlen embernek lesz legjobb dolga a világon, ha mindenki meghunyászkodik előtte? Ne gondold. Először is az ilyen jócselekvés nem meghunyászkodás. Nem is érződik annak. Szent Pál azt mondja: «Igy cselekedvén, tüzes parazsat gyűjtesz fejére». Ez nem azt jelenti, hogy megsebezni akarjuk vele, hanem azt, hogy a tüzes parazsat sietve igyekszik elkerülni mindenki — ha tudja.

Ha tudja, . . . ha bírja . . . Mert látod ezek a szegény kellemetlen emberek bizony nagyon sokszor nem tudnak nem=kelletlenek lenni. Szerencsétlen adottságok, rossz nevelés, sajátos életkörülmények, hiányzó erkölcsi erő — ki tudja mi minden játszik itt közre. Hogy mennyiben bűnös vagy nem bűnös ez a nem=változni=tudás, az az Úristenre tartozik. Neked legyen elég, hogy *Te ne kapj fertőzést tőlük*, hanem ellenkezőleg, adj nekik Te, a te jól=neveltséged, lelkiérod, kedvességed kincseiből, azzal a tudattal, hogy adakozván gazdagabb leszel.

Lám, Szent Erzsébet két gonosz szolgálót tartott maga mellett, hogy a szelídséget és türelmet gyakorolja rajtuk . . . fel, egészen a végső fokig. Modern nyelven: minden kiállhatatlan ember tréneré lehet számodra: ő elvenni akarja tőled a kedvességet, jót=akarást, te pedig — csakazértis — ura maradsz a helyzetnek.

Ne engedj a benned levő rossz kedvnek, rejtett gonoszkodásnak stb. hanem «győzzétek le a rosszat jóval», és meg=látod — kedvessé leszel.

Érdekösszeültkezés esetén

is ártunk egymásnak. Ha ketten akarnak legszebbek, legokosabbak, leggazdagabbak, legelsők lenni, az ritkán esik meg a jóakarát és szeretet megsértése, az egymás megbántása nélkül.

Bizonyos, vagy legalább is valószínű, hogy mind=egyik a maga igazát, a maga jussát tartja jogosult=nak és még egy *Bashkirtseff Mária* is, aki pedig dúsgazdag, előkelő, szép, körülrajongott, akinek mindene megvan, amit csak kívánhat az ember, belebetegszik abba, hogy a vele egyenlőtehetségű, de nálánál sokkal=sokkal szorgalmasabb, szegény kis festőnő nyeri meg az Akadémia nagy díját, amely ennek még a megélhetését, az ismeretlenségből való kiemelkedést is jelenti. Nem is mondja *Bashkirtseff* sem, hogy a német festőnő nem érdemli meg a díjat, csak kétségbeesik azon, hogy mégsem ő kapta és halálos ellenségévé lesz a másiknak.

Hiszen ha csak arról van szó, hogy ki üljön le a villanyoson és ki álljon, már akkor ellenséges tekinteteket, talán még rossz szavakat is adunk egymásnak, sőt akárhányszor valóságos közelharc fejlődik ki az utazni szándékozók között.

Ez a harc fokozódik, ha nagyobb érdekekről van szó, — egy=egy állásról, vagy valami újonnan fel=merült jólfésült ifjúról, aki hozzá még partiképes is. Tyűh, akkor aztán a «legkedvesebb» barátnők is egyszerre, de nagyon kevésbé kedvesekké lesznek! Huj de ki tudja itt mutatni a foga fehérít egyik=másik!

Igen, igen, ez velem is megtörtént már, hogy olyanok, akikben legjobban bíztam, akiknek csak jót tettem, ellenem fordultak, amikor az ő érdekük úgy kívánta! — ezt sietve megállapítjuk rendszeren, de azt már nem vagyunk hajlandók elfogadni, ha más=valaki ugyanúgy beszél mirőlünk, valamint az, akiről

mi mondtuk a fenti ítéletet, szintén talál okokat az önigazolásra. Ő is, én is, te is — a saját érdekünket oly fontosnak tartjuk, hogy egyszerűen nem is vesszük észre a másoknak a jogait, érdekeit, igényeit. Az Evangélium pedig oly világosan beszél: Amint akarsz, hogy neked cselekedjenek az emberek, te is úgy cselekedj nekik, és amit nem akarsz, hogy neked cselekedjenek — azt te sem tedd embertársaidnak.

Milyen világos beszéd — és milyen nehéz megvalósítani! Hát hagyjam azt, hogy mindenütt eltapossanak?

Talán nincsen problema, amelynél jobban szembe tűnne, mennyire szükségünk van mindenben a sarkalatos erények gyakorlására, mint az érdekösszeütközések helyes megoldásánál.

Sarkalatos erények! Szoktál-e ezekre gondolni, hogyha erkölcsi kérdések megoldása vár rád? Tudod-e, hogy jogod van okosnak lenni a saját ügyeidben is, de köteles is vagy okosan cselekedni, nem rövidlátó sikerhajhászással elrontani, amit nyugodt okossággal elnyerhettél volna.

Tudod-e, hogy mindenben *igazságosnak* kell lenned és nem saját érdekedet kell nézned csak, hanem érdemedet *meg is kell vizsgálnod*, valamint a másoknak érdekét és érdemét is.

És *mérsékletnek* kell uralkodnia vágyaidban és törekvéseidben, de eszközeidben és tempódban is. Nemcsak a falnak nem lehet fejjel nekimenni, de emberszíveknek sem szabad nekimenni ököllel, buzogánnyal.

De amit teszel, azt *lelki erővel* tedd, akár — ha okos, igazságos, jólmérsékelt meggondolásod a saját érdeked mellé állít — akár, ha ugyanilyen megfontolásból a lemondásra határozta el magad. Okosság, igazságosság, mérséklet, lelki erő meg fogják szabni számodra az utat és módot, hogy hogyan tudod megővni a magad érdekét anélkül, hogy ártsál vele másnak.

Alacsonyabbrendűségi érzésből

is ártunk egymásnak. Mi ez? Gyenge magyar szó annak az érzéstömkelegnek kifejezésére, amit a német Minderwerdigkeitsgefühl néven hoztak forgalomba és tettek divatossá.

Lényege az, hogy valaki egy tényleges, vagy képzelt fogyatékoságát, hibáját olyan bajnak tartja, amely miatt a többi ember őt nem értékeli eléggé, lenézi, gőgös vele szemben. Úgy érzi, hogy ezt a fogyatékoságát feltétlenül lepleznie, titkolnia, rejtegetnie kell, mert hiszen máris tudják, éreztetik vele, hátrább tolják, megvetik stb. Hiszen ezért bánnak vele így, meg úgy, meg amúgy, sértő semmibevevéssel, sértő udvariassággal, de mindenesetre másként, mint más emberekkel.

Az egyiknek azért van alacsonyabbrendűségi érzése, mert nem előkelő, a másiknak, mert szegény, a harmadiknak, mert hiányos a tanultsága, a negyedik csunya, az ötödik ügyetlen, a hatodik még nem ment férjhez, a hetedik kenyérkereső nő, a nyolcadik nincsen állásban stb., stb. Nem lehet elég stb-t mondani, mert tényleg bámulatos, hogy mik okozhatják az embereknek ezt a kínos és káros érzést.

Egy híres énekesnőnek az fájt, hogy nagy volt a lába és a hangversenyek előtti főizgalom az volt, hogy vajjon melyik cipője látszik kisebbnek és melyiknek a szorítása kevésbé kegyetlen; minden nőnek — pláne énekesnőnek — első sorban a lábát nézte és keserű irigység fojtogatta, hogy amazoknak milyen keskeny kicsi lábuk van. A pódiumra lépésnél ez kínoztta és a tapsoknál jobban érdekelte, sikerült-e úgy állania, hogy előnyös legyen lába számára. Hozzá kell tennünk, hogy egészen normális, rendes lába volt, de még ha akármilyen is lett volna, senkisé is azt nézte, hanem

a mennyei szép éneket engedte be lelkébe, amelyhez foghatót más nem tudott produkálni.

Talán hosszúnak tűnik ez a példa, de megvilágítja a kevésbé szembetűnőket. Tény, hogy előkelő születés vagy tekintélyes gazdagság ad az embernek egy bizonyos — nem mindig megérdemelt — tekintélyt. De akiben van érték, az nyilvánvalóvá lesz előkelőség és gazdagság nélkül is, — vagy legalább is nem lehet azt állítani, hogy valakinek egy életen át hátrányául rójják fel, hogy nem született előkelő embernek. De különben is: mi az, «előkelő?» Minden embernél van még előkelőbb ember és császárok között is van féltékenység, hogy ki az előkelőbb?

Ó, hány leány teszi tönkre az életét azzal, hogy nem lévén elég szép önmagának tetőtől-talpig mássá gyúrja-gyömszőli magát, — vagy nem lévén elég előkelő, állandóan attól fél, hogy őt lenézik, kinézik, nem hívják és azért ő a gögös, érzékeny, gúnyos, sértegető mindenkiel szemben.

Ezzel el is értünk ahhoz, hogy miért vagyunk nem=kedvesek alacsonyabb=rendűségi érzésből: a lelkünk állandóan vívóállásban van, de nem csak vívóállásban, hanem vívó mozdulatokban és ezek a mozdulatok — minthogy képzelt kardcsapások ellen irányulnak, megsebeznek mindenkit, aki a közepünkbe kerül. Az ilyen beállítottságú leánynak állandóan van valami baja a többiekkel: egyszer nem mosolyogtak, amikor ő a társasághoz csatlakozott, máskor éppen akkor kezdtek el kacagni. Egyszer nem kínálták helyet, máskor megkínálták, mintha ő olyan igényes lenne. Egyszer nem hívták meg valahova, máskor meghívták és ezzel kifejezték, hogy az nem egyszerűen magától értetődő, hogy ő elmenjen, hanem ő vendég, aki csak meghívásra jöhet. Mindig és minden esetben azonban valami nyugtalanság, küszködés, sértődöttség van a lelkében, mindenkit gyanúsít, mindekitől tart, mindenkire ráfogja a rosszakaratot, búsul, szenved és bizony minden más, csak éppen nem kedves. Keserves élete van neki

magának és keservessé teszi az életet mindenki számára, aki a közelébe kerül.

Egyes divatos ideg orvosok úgy akarják gyógyítani ezeket a lelki betegeket, hogy másirányú értékeikről akarják meggyőzni őket és önbecsülési vágyukat ilyen módon kielégíteni. Például az említett énekesnőnek százszor újra elmondani, hogy milyen gyönyörű a hangja, amelyhez képest kismiska minden harmincötös láb. — A szegény leányt azzal kell tartani, hogy ő olyan okos és művelt, mint senki más a világon. — A nemszép arcú leánynak azt kell mondani, hogy viszont olyan szép karcsú alakja van, amelyért mások szívesen koplálnának egész életükön át. Így mindenki megkapja, hogy mire legyen büszke és ezzel mindenki boldog és megelégedetté lesz.

Véleményem és tapasztalatom nem egyezik ezzel a gyógymóddal. Azt látom, hogy az emberek úgy vannak ezzel, mint Pistike az elveszett húszfilléres-sel. Amikor egy irgalmas bácsi adott helyette másikat — még jobban bőgött: lám, ha az egyiket nem vesztette volna el, akkor most — kettő lenne neki.

Az énekesnő azon sír, hogy micsoda tünemény lehetne ő, ha ehhez a hanghoz még kis lába is volna, az okos leány azon, hogy ezzel az ésszel milyen karriert csinálhatna jól megválasztott gyermekszobából — a karcsú tündér továbbra is arra gondol — hogy hátha még az arca is olyan gyönyörű lenne, mint az alakja!

A «Minderwertigkeitsgefühl»-es embereket meg lehetőségen nehéz elviselni, — de azokat, akik ilyenféle «gyógyításban» részesültek... szinte emberfeletti feladat!

Van-e gyógyulás?

Igen. Mindenki számára itt van a keresztény gyógy mód! Alázatosság, szerénység és bátorság. Az első kettőről később lesz szó, de néhány szót a harmadikról.

Egy neuraszteniás ember nem tudott elaludni, mert az elalvás előtti utolsó pillanatban szakadék szélén érezte magát és ettől felriadt. Orvosa tanácsára egész nap arra gondolt: ha újra a szakadék szélén leszek, engedni fogom, hogy beleessek. Az elalvás előtti pillanatában tényleg eszébe is jutott elhatározása és szépen nyugodtan szállni kezdett lefelé. Meg sem állott Álomországig. Reggel frissen, kipihenten ébredt és a riasztó félelemérzés soha többé vissza nem tért.

Ki fog sülni, hogy egyszerű szülők gyermeke vagyok? *Nem fog kisülni, mert elmondom magam.* Nem valami dacos hangossággal (amely «vívó=állásból» származna), hanem szépen, egyszerűen, alkalmilag. Rájönnek, hogy nem tudok nyelveket? Nem jönnek rá, mert magam mondom meg a legelső alkalommal, hogy mennyire szeretném megtanulni valamelyiket, de most éppen nincsen rá pénzem, vagy időm.

Hogy le fognak nézni, meg fognak vetni . . . Meg kell próbálni és aztán beszélni. Ha üresfejű *csak* előkelők, *csak* gazdagok között akartam teret hódítani, akkor tényleg bekövetkezik ez, — de megérdemelttem: miért akartam *alacsonyabb* társaságba keveredni!

Ha valakinek kitárul belső énje, rendszeren kicsit felfigyelnek az emberek, talán 1—2 napra tünődnek egy kissé, de aztán megy minden a rendes kerékvágásban, Te elhelyeződöl azon a polcon, amely értékeidnek kijár, megszabadultál egy nagy belső

nyugtalanságtól és bejutottál a belső béké országába.

«Értékeid szerint . . .» De akinek nincsenek értékei! Tegyen róla, hogy legyenek. Szép külseje nem lehet mindenkinek, — de tiszta, rendes, gondozott lehetsz, ha akarsz. Szellemes, nagyszerű, zseniális nem lehet mindenki, — de mindenki dolgozhat szellemi továbbfejlődésén, önművelődésén és *bámulatos* haladásokat tehet.

Előkelő családból nem származhat mindenki, de jó modorral, tapintatos viselkedéssel biztosíthat magának tekintélyt minden társaságban, amelybe élte folyamán belekerül.

De, ahol szinte nincsenek korlátai a fejlődésnek, az a jóság, nemesség, erkölcsi nagyság birodalma. És végül igazán értékes érték az, amit valaki e téren ért el. A nem tettett, nem erénygőgben kicsendülő, igazi krisztusi erkölcs elismerést nyer a világ fiaitól is.

De hogyha nem — nincs még veszve minden! A legvégső fórum az értékek megbírálásában mégis csak az Úristen. És ő e szerint ítél. Ez a tudat pedig megadja neked a békét, amelyről az Úr Jézus azt mondja: olyan békét ad nekünk, amelyet az egész világ nem adhat.

Ez a belső béke pedig megment az «ütődött» emberek mindennemű alacsonyabbrendűségi érzésétől.

Ressentiment.

Ez is olyan idegen szó, amelyet azelőtt nem emlegettek az emberek. Ami azonban nem jelenti, hogy nem cselekedtek ressentimentből.

A ressentimentlelkű ember nem képzelt bajokkal küszködik. Neki tényleg nehéz sora volt vagy van.

Talán súlyos testi hibával született, talán most esett valami gyógyíthatatlan betegségbe, talán egészen keserű gyermekora volt, talán az ifjúkor szépségétől fosztotta meg a kiszámíthatatlan életsor, talán kegyetlen szegénységben él, talán nem lehetett tanulnia, holott több benne a tehetség, mint akárki másban, talán — ilyen esetben is előfordul — önként, belső okokból szigorúbb életfelfogást vállalt, mint az emberek többsége, talán — de ki tudná felsorolni az okok tömegét!

Elég annyi, hogy vannak emberek, akik abban a tudatban élnek, hogy nekik az életben kevesebb jutott mint másnak és ezért aztán kárpótolják magukat azzal, hogy elrontják mások örömeit, sikereit, törekvéseit. Néha csak úgy, mint Petőfi juhásza: «nagyot üt botjával a szamar fejére», nem is gondol közben semmit, csak éppen, hogy nagyon fojtogatja a keserűség. Van, akit már bizonyos irritáltság fog el, hogy más nevet, más énekel, más vígan él, amikor neki olyan nagy bánata van és okot keres rá, hogy a másiknak is rosszkedvet szerezzen; esetleg erkölcsi okokat is felvonultat: nem illik, nem való, komolytalan, veszélyes stb. — ilyen szavakkal takarja, hogy tulajdonképpen a ressentiment dolgozik benne. Nem akarja, hogy más örüljön annak, ami neki nem jutott, vagy amiről ő — talán lelki kényszerből — lemondott. A ressentiment-lelkületű embert lehet sajnálni, lehet megérteni, de nem lehet — kedvesnek tartani.

Vajjon lehet-e rajta segíteni?

Tulajdonképpen csak ő maga segíthet önmagán, ha megvan a kellő intelligenciája és szívnemessége. «Ne irigyeld a gonosznak az ő jósorát» — mondja a Szentírás. Ha te szigorúbb felfogású vagy, ha téged ékszer, tánc, arcfestés, divat stb. nem érdekel — ne fújj tüzet azokra, akik nincsenek a te «erkölcsi magaslataidon.» Azt, amit Te önként választasz, mert szebbnek, komolyabbnak, nemesebbnek tartod — ne követeld másoktól bizonyos éllel és keserőséggel. Gyanús a mások szigorú megítélése!

És ha érzed, hogy szívedben felszáll a keserűség — mondjuk jogos keserűség —, amiatt a sok miatt, amit megvont tőled az élet, elméled a következőkön.

Ha most te is elveszed, elrontod másnak az örömét, azzal még nem lesz jóvá, ami rossz és nehéz a te életedben. De, ha Te azon vagy, hogy — éppen, mert jól tudod, milyen keserű, ami keserű, milyen kemény, ami kemény — legalább másnak legyen jó, akkor úgy jársz, mint az a mesebeli púpos kisfiú, kiről kiderült, hogy tulajdonképpen gyönyörű angyal, akinek a púpjában a szárnyai növekedtek csupán, amelyekkel aztán repülni tudott.

Nehéz Neked az élet? — tedd legalább Te könnyűvé másnak. Sokat sírtál életedben? — legalább Te töröld le a mások könnyűit. Bántottak, megsebeztek? — Ó vigyázz és őrködj fölötte, hogy legalább Te sohase bánts meg másokat!

Akkor nem púp a te púpod, akkor egyszer felrepülsz az Isten elé, akkor már itt a földön is angyalszárnyas, kedves embernek éreznek embertársaid.

Tapintatlanság, indiszkrétció

hej, de sokat bántjuk egymást ezekkel! Ki tarthatja kedvesnek a tapintatlan, indiszkrét, meggondolatlan embert!

A tapintatosság valami hatodik érzéke az embernek, melynél fogva messziről el tudja kerülni azt, ami másnak rosszul esik, kellemetlen, fájdalmas.

A tapintatlanság ennek ellenkezője. A tapintatlan ember kettőt nem tud: észrevenni, hogy mi az, ami rosszul esik és elhagyni, meg-nem-tenni azt, ami rosszul fog esni a másik embernek. Az első tehát intelligenciabeli hiba, a második hiányos önfegyelemzésből fakad. Az első hibának, vagy mondjuk hiánynak az ismertető jele az: igazán? ja? nahát! észre sem vettem! — szavak angyalian ártatlanul hangoztatása.

Vannak emberek, akik hangos, meleg barátsággal rontanak rá valakire: miért nem voltál a jogászbálon? — Hiszen meghalt az édesapám! — Ja, igaz, látom gyászban vagy! És mi baja volt? Soká feküdt? — Dehogy, hiszen hősi halált halt: kimentett egy gyermeket a tűzből és belepusztult sebeibe másnap! Nem olvastad az ujságban? — Ah persze! Igaz! Most már emlékszem, de egészen elfelejtettem már; kérlek, az ember annyit olvas és úgy-e ez már régebben volt, két-három hónapja is lehet? — Ó, dehogy, most, holnapután lesz csak három hete . . . Tapintatlanka csodálkozva veszi utóbb észre, hogy a gyászoló leány megharagudott rá ezután az ártatlan beszélgetés után és el nem tudja képzelni, mit vétett neki. A tapintatlanság egy neme a kegyetlenségnek, melyről *Cabot* nagyon találóan mondja: Kegyetlenség — fantáziahiány. Mert akinek a képzeletében eleven, hogy a másíknak mennyire fáj, amit ő tesz vagy mond, az nem tenné vagy mondaná.

Föltéve, hogy eléggé ura a cselekedeteinek. Mert sajnos, sokszor tudjuk is, hogy a másiknak rosszul esik, amit mondunk vagy teszünk, de valamilyen oknál fogva mégis tesszük. Van egy latin mondás, amely szerint inkább arra vagyunk hajlandók, hogy egy jó barátot veszítsünk el, mint arra, hogy egy «jó szót» — (értsd egy reá illő hegyes viccet) — veszítsünk el. Nehéz, lemondani arról, hogy a nevetők a mi oldalunkon legyenek, hogy az utolsó szó a mienk legyen, hogy egy tervet elejtsünk, mert váratlanul betoppant valaki hozzánk, hogy egy segílyt a megsegélyezett örömének élvezése nélkül adjunk, hogy egy kíváncsi kérdést ne tegyünk, hogy a saját boldogságunkat hangosan ne hirdessük stb. Néha ugyan dereng bennünk: talán nem kellemes a másiknak, de . . . most már kinyitottuk az ablakot (természetes vagy átvitt értelemben) — becsukni, az már külön munka volna.

Hogy a másik ember szenved a mi tapintatlanságunk folytán . . . most már (így szoktuk mondani, hogy ne kelljen cselekedni) ezen nem lehet változtatni. Akár úgy van, hogy valaki a beleélési képesség hiánya — tehát lelki vakság — következtében, akár fegyelmezetlensége folytán tapintatlan, mindenestre: a tapintatlan ember nem kedves ember.

És nem kedves az indiszkrét ember sem. Diszkrétció alatt az emberek általában a hallgatási tudást értik. Ez ugyan magában is erény, de nem meríti ki a diszkrétció fogalmát. Nyelvészileg a szó a *discernit* = *elkülönít* igéből származik és a válogatni tudást jelenti. Tudni azt: mit szabad kérdezni, mit nem; mit szabad mondanom, megmondanom, elmondanom és mit nem; mit szabad tennem, mi mellé szabad állanom; miért, milyen módon, milyen eszközökkel szabad és kell küzdenem és mikor, hogyan kell visszavonulnom, nem erőszakoskodnom, elhallgatnom. Az indiszkrét ember ezeket nem tudja, nem érti. Mentegető szava: én csak jót akartam! Bele-

avatkozik az ember egészségi, családi, gazdasági, lelki ügyeibe, nagydobra üti szándékainkat, jócselekedeteinket, harcol nagy ágyúval az olyan ügyek érdekében, amelyeket mi csendesen, észrevétlenül akartunk volna elintézni és amelyekről inkább lemondtunk volna, semhogy így mozgósítva lássuk az egész világot . . . Amely ember mellé odaszegődik az indiszkréción, az elveszti jóbarátait, amely ügyet indiszkrét emberek veszik a kezükbe, az az ügy elveszett. Az indiszkrét ember lehet áldozatos, lehet lelkes és buzgó (zelus indiscretus!) sőt — furcsán hangzik, de igaz — lehet hűséges és önátadó, — de kedves, az nem lesz!

A kedvesség alapföltételei közé tartozik a mindenkor tapintatos és diszkrét viselkedés.

De hát mit tegyen

az itt tapintatlannak és indiszkrétnek minősített ember? Hiszen, ha tudná, hogy az, — nem lenne ilyen!

A mondat második fele is utal ugyan a megoldás felé, csak hogy a dolog nem ilyen egyszerű. Erről már volt szó! Sok tapintatlan és indiszkrét cselekedetünkről ugyancsak megvan a megfelelő «előzetes» lelkiismeretfurdalásunk, de a fegyelem dolgában teszünk engedményeket. E téren nem lehet részletes eredményekkel spekulálni!

Csak aki megszokja, hogy csengetyűszóra azonnal feláll, aki rászorítja magát, hogy másnak szavába nem vág, aki a kalauztól felszólítás nélkül váltja meg a jegyét, aki egyforma mennyiséget vesz ki a tálból, akár fogára való=e az az étel, akár nem, aki napi lelki-olvasmányát és napi sétáját elvégzi bármennyi munka és bármilyen időjárési viszonyok között, — szóval, aki a fegyelmet állandóan gyakorolja — (mint a zongoraművész a skálát és az ujjgyakorlatokat) csak annak lesz ereje ahhoz is, hogy tapintatlanságot, indiszkréciót ne kövessen el akkor, amikor éppen valami alkalom vagy kísértés van reá.

A mondat első fele azonban még súlyosbítja a helyzetet: «ha tudná». Csakhogy, ami súlyos, az nem reménytelen. Egy hajóorvos beszélget a kapitánnyal. Körülöttük a tenger hullámzaja, emberek beszélgetése, zene és a gépek dübörgése. Közben a kapitány odaszól egy hajóstisztnak:

— Mi van azzal a . . . =vel (egy géprészről nevezett meg), miért nem jár az?

— Honnan tudja, hogy baj van vele? — kérdi az orvos.

— Hallom! — feleli a kapitány nevetve, de nem tudja jobban megmagyarázni.

Néhány nap mulva a kapitány részt vett az orvosi vizsgálaton. Az orvos kopogtatja a betegeket.

— Máj, — szív, — tüdő; — jobb csúcs, — bal csúcs — állapítja meg az orvos egymásután.

— Honnan tudja? — kérdi a kapitány.

— Hallom, — mondja az orvos.

— Sohasem tudnám megkülönböztetni — mosolyog a kapitány.

— Dehogynem, tanulás dolga az egész! Látja, kapitány, én ezekre a hangokra tanultam figyelni, maga meg a gépek közül hallja ki a hamis hangot.

Az emberben van egy bizonyos beleélési képesség, amely művészetté fejleszthető. Szinte hatodik érzékké lesz: nem is kell rá figyelni, nem is kell gondolkozni, — ez a hatodik érzék pontosan megmondja, hogy mi az, ami a másíknak jól vagy rosszul esnék.

Ezt az érzéket természetesen kora gyermekkortól nevelni kell. Ismertem kis leánykát, aki «hallotta», hogy a baba sír, mert ő elfelejtette lefektetni és betakarni. Tudta, hogy melyik baba a soros sétára vagy ablakbanülésre, — és szigorúan igazságos volt, mert a babák azt ugyan belátták, hogy egyszerre nem viheti valamennyit, és ezen nem is búsultak, de ha valamelyiket kifelejtette volna a sorból, az a baba «megsértődött volna».

Ez a kis leány a cseléd számára is készített karácsonyi ajándékot és a távollevő nagymama számára két hónapig őrzött meg egy szeletet a születésnap tortából! És igaza volt: soha torta jobban nem ízlett a nagymamának, mint ez a kis összeaszott, kemény, morzsás kis jószág. Isten tudja, miért! . . .

De, ha már gyermekkorunkban történtek is mulasztások a beleélési képesség nevelése körül: még sokat pótolhatsz az ifjúkorban! Csak kérdezd meg magad cselekedeteid, szavaid, kacagásod, gúnyos pillantásod előtt:

— Hogy esne ez nekem?

Bizonyára sok minden maradna el és sok mindenféle tevődne meg!

És ha látod, hogy valaki elhidegedik tőled — ne *őbenne*, hanem *magadban* keresd az okokat! És ne fordítsd erőidet annak bizonyítására, hogy neki mennyire nincs igaza, hanem arra, hogy megállapítsd, miben kellene Neked megjavulnod és más-kép cselekedned.

Ha egy kissé hozzászoktatjuk magunkat az őszinte lelkiismeretvizsgáláshoz és nem toljuk a dolgok menetéért a felelősséget másokra, akkor idővel mind finomabb és finomabb lesz látásunk is, hallásunk is e téren.

És idővel elérünk oda, hogy tapintatosságunk és diszkrécióink egyik kellemes alkotó elemét teszi egyéniségünknek, annak az egyéniségnek, amelyre az emberek majd azt mondják, hogy kedves.

Szeretnéd, ha szeretnének?
Légy ötletes és szorgalmas!

Az ötletesség, találékonyság

a kedvesség egyik leglényegesebb alkotó eleme. Még a kis állatokban is ez tetszik az embernek. Olyan kedves a kis cica, amint szemmeláthatólag egérnek nevez ki egy falevelet: kapkod utána, összerendezzen tőle, nyílegyenesen feltartott rémült farkincával felmenekül a kerítésre, onnan alattomosan a már megjuhászodott, gyanútlan falevéltre ugrik stb.

Hát még a kisgyerek! Kezében fabot. Ez lehet ló, vagy hegedű, kard vagy eke, amire éppen szükség van.

Mire való a kilométer kő? Hogy a gyerek felmásszon rája — a lépcső arra, hogy onnan leugorják, a kavics azért van, hogy legyen mit vízbe locsantani, a fadarab, hogy pólyásbabává alakuljon át. Bármi kerül a kezébe, azt abból a szempontból nézi, hogy milyen játéknál lehet felhasználni és mire.

Az ötletes ember is belelát a tárgyakba, körülményekbe bizonyos lehetőségeket és fel is használja azokat. Éretlenebb, gyerekesebb korában tréfára, hecckre fordítja, később a maga és embertársai életének megkönnyítésére.

Az ötletes ember ugyanis embertársa érdekében is ötletes. Kamaszfiúk, kamaszleányok krumplícukrot tesznek az iskolában a kréta helyére, meg babszemeket helyeznek el az internátus többi tagjainak cipőjébe. És jót mulatnak ezzel a találmánnyal.

De — úgy-e te is észrevetted — nem sokáig haragszanak rájuk a többiek ezért. Mert egyben ők azok már most is, akiknek eszébe jut, hogy újságpapírral is el lehet takarni a beteg szeme előtt a lámpát, ha nincsen lámpaernyő, — hogy spárgával rögzíteni lehetne a folyton felcsúszó vonatablakot, hogy a cukrászdai kirakat előtt ácsorgó kis-

gyereket be is lehetne vinni és egy krémes-béles ere-
jéig kimondhatatlanul boldoggá tenni. Az ilyen ka-
maszokból kerülnek ki később azok, akiknek eszébe
jut, hogy testületi távirattal lehetne üdvözölni a most
házasodó kollegát, hogy nótára kellene gyujtani, ha
már hosszú a gyaloglás, hogy virágot lehetne ültetni
a gyári udvar egyik sarkába, hogy meg kellene hívni
karácsonyra a magányos, öreg kollegát és mindaz
a millió apróság, amit mindenki tud, amit meg is
tesz szívesen, ha eszébe jut, de ami nem jut eszébe
másnak, csak a kedves embernek.

De őt meg igazán nélkülözhetetlenné teszi az em-
beri társadalomban. Már e kisgyerekek tőle várják
játékaik megjavítását, tőle a bűvészmutatványokat és
tréfás árnyképeket, a mesét és az énekeket.

Az ifjúság őt tartja a «legjobb alaknak». Mindgyárt
más a hangulat, ha ő is ott van. Mindig valami muri
keletkezik, ha megjelenik. A betegek, az öregek tel-
jes bizalommal néznek jövedele elé.

— No, majd az Etus. Majd elmondjuk, megírjuk
Etusnak, ő biztosan kisüt valamit. Ő, az Isten áldja
meg, milyen egy aranyos, kedves teremtés.

Az ötletes ember mindenkinek kedves. Ha még szolgálatkész is, nyert játszója van az emberi szívek körül.

Arról igazán nem tehetek,

ha nem jut eszembe semmi! — mondom.

Biztos? — kérdezem válaszképpen. Van, aki azt állítja, hogy ő nem tud énekelni. A zenepedagógusok azelőtt azt mondták erre, hogy — hacsak vannak hangszálai a gégéjében — mindenki tud énekelni. Világos, hogy nem mindenkiből lesz világgraszoló énekes, de annyit, amennyi házi használatra énekből kell — annyit elsajátíthat mindenki — feltéve, hogy van zenei hallása. Így a régebbi zenepedagógusok. A maiak azt mondják, mindenkinek, akinek egyáltalán van hallása — annak van zenei hallása is, csak nevelni, biztossá tenni kell ezt az egyiknél kisebb, a másiknál nagyobb erőfeszítéssel és kitartással.

Az ötletességgel is így vagyunk. Látod itt is vannak zsenik: a feltalálók a realitások terén, a művészek a szellemi élmények megtestesítése terén, a szentek a test és a többi realitásnak átlelkítése, Istenre=vonakoztatása terén.

Az ötletességre vonatkozólag is áll, amit anynyira hangsúlyozott ez a könyv: ha nem is vagyunk *született* művészek, akarattal, szorgalommal, okos módszerekkel művészekké *lehetünk*.

A kedvességre vonatkoztatva két szempontból nézhetjük az ötletességet: mint *képességet* a dolgokba és helyzetekbe *belelátni* a lehetőségeket és mint *akaratot* ezt a magunk és mások számára *hasznosítani*.

Az ötletességre való ránevelődésnek ebben a két irányban kell lassan és fokozatosan haladnia.

A pillanat — az élet.

Ez is francia mondás: *Le moment c'est la vie.* Úgy is fordíthatom: Az élet — a pillanat. Jelenti pedig, hogy az élet pillanatok láncolata lévén, végeredményben olyan, mint amilyenek a pillanatok, amelyekből összetevődik. Sok szép, sok jó, sok nemes, sok tartalmas pillanatból szép, jó, nemes, tartalmas élet lesz. Minél jobban higítod fel idődet üres, unott, gyenge, álmatag, holdkóros pillanatokkal, annál tartalmatlanabb, értéktelenebb, iránytalannabb, valóságmentesebb, élettelenebb lesz az életed.

Az ötletes ember ötletei abból születnek, hogy a pillanatot egész lélekkel éli. Minden szöveget és minden műremeket, minden virágot és minden szélrezdületet, minden embert és minden helyzetet egész lélekkel vesz tudomásul, egész lélekkel kapcsolja bele a saját életébe és önmagát annak a tárgynak, helyzetnek, embernek helyébe. Akarja, igényli mindazt, *ami van* és akarja, hogy ő általa is jusson el a maga teljes mivoltához, kibontakozásához, szépségéhez minden, ami bármely pillanatban az életébe lép.

Hozzá a tárgyak beszélnek és ő is beszél a tárgyakkal. Ő észreveszi a kavicsot: meglátja a színét, csillogását, formáját, keménységét, hőfokát, idejutásának történetét, lát benne vízbehajigálható játékot, parittyakövet, útjavítót, levélnehezéket, emléktárgyat, haltartóba alkalmas díszet, mókázásra használható tojást, természettudományi cikkekre, versre, nevelésre való témát stb., stb. Esetleg felemeli és azt mondja: Nem, ezt a szépet, fehérét, csillogót nem hagyom itt a lábak alatt. Ezt bedobom a patakba, hadd görögjön tovább, ahogy megszokta már sok száz év alatt. Másvalaki pedig nézi, fejét csóválja:

felnőtt ember létére kavicsot hajigál a vízbe...
«nincs ki egészen!»

Az ötletes ember az ilyen «belátásnál» nem áll meg. Ha valami valamire való használhatóságot ígérget neki, akkor ezt a kínálkozást el is fogadja. Primitív fokon és szerényebben csörgedező ötletességgel a maga számára. A magasabbrendű embernél a dolgok nemcsak ő vele magával, hanem más tárgyakkal, állatokkal, emberekkel is kapcsolódnak.

Ismerek kisgyereket, aki elsírta magát, amikor a rétet kaszálták: Ezek a virágok kellenek nekem az anyukám számára! Hány gyerek teszi el a kiflije felét, hogy az állatkerti elefántnak vigye, hány cipel haza a rétről fűvet az ő házinyuszijának!

Egy mamát hallottam a vonaton keseregni: Ó ez a gyönyörű napnyugta, jaj ez a remek felhőzet — és a leányom nincs itt; jaj, hogy ezt a leányom nem látja! Fele öröömöm odavan, hogy ezt a leányom nem látja!

Talán festőnő a kedves leánya? — kérdezték az utasok.

— Ó nem, — felelt kicsit zavartan a mama — csak úgy szeret minden szépet és én... én nekem olyan rossz, hogyha nekem jut valami szép, ami neki nem jut.

Látod, ez az a lelkület, amely az ötletes embert kedves emberré teszi: azt a szépet, kellemeset, hasznosat, amit megláttam ebben a mostani teljes értékű pillanatban, — vinni, közvetíteni, adni másoknak is, mert a mások igénye is teljes mértékben előttem van, az is eleven, az is mintegy részese az én életemnek és boldogulásomnak. *Megoldott, szép, gazdag, teljes életet mindenkinek, minden pillanatban, minden által — általam is.*

*Igy alakul át az ötletesség
szolgáló szeretetté.*

Az ötletesség legnagyobb ellensége

a képzelt, vagy már beidegzett élettagadás, életnegálás, blazirtság!

Van úgy, hogy ragályképpen megkapjuk mástól, van úgy, hogy egy-egy betegség után jelentkezik. Van úgy, hogy titkolt gögből valami balsiker, vagy sorozatos balsikerek után rászokunk a kézlegyintésekre:

Ah! mindegy! bánom is én! únom! úgy se lesz más! nem érdemes! úgyis mindegy! nem érdekel! Nem strapálom magam! — Eleinte csak affektáljuk ezeket a szavakat, de lassan ez a rozsdá belepi a lelkünket.

Először csak szűkebb és szűkebb lesz a kör, akikért hajlandók vagyunk megmozdulni, lassan elkényelmesedünk, ellustulunk egészen. Emlékszel Goncsárov Oblomovjára? Egyszer intéz el valamit kézlegyintéssel és passzivitással és döntőleg rontotta el vele a lelkét és a boldogságát. Először csak lusták leszünk. Utóbb már meg sem látjuk a lehetőségeket, eszközöket, módokat arra, hogy hogyan tegyünk valamit szebbé, kellemesebbé, célszerűbbé. Nincs semmi ötletünk, még csak az az ötletünk sincs, hogy jó lenne ha valami ötletünk támadna.

Szomorú életbeállítás, lelki vérszegénység, lelki betegség, sőt agónia. Hol kezdődjék a gyógyulás, gyógyítás?

Néha az ötletesség felkeltése vagy feltámasztása érdekében nagyon mélyre kell visszanyúlni: a legalsó fokra, a legprimitívebb önzésre: mi az, ami nekem kedves és kellemes, — és hogyan tehetem ezt még kellemesebbé, olcsóbbá, gyakoribbá? Jó ételek, kellemes társaság, kényelmes pihenés, vidám kirándulás, szórakoztató sport, szép lakás, gyönyörkötető olvasmány, költészet, zene, képzőművészetek...

Hogyan lehetne ezeket úgy elérni, úgy élvezni, úgy egyeztetni, hogy semmi kárba ne vesszen belőlük? Nem kell megijedned ettől a csoportosítástól. Nem, nem akarlak hedonistává, élvezetkeresővé tenni. Ez csak a kezdőlépés ahhoz, hogy hogyan buzoghat fel valakiben újra az ötletesség esetleg betemetett, eldugaszolt erecskéje. Hiszen a második lépés mindjárt az, hogy ami nekem kellemes, nyilván az lesz kellemes és jó másnak is. Hiszen maga az Úr Jézus az, aki cselekedeteinket ezzel kormányozza: Amit akarsz vagy nem akarsz magadnak, azt tedd vagy ne tedd embertársadnak.

Szabad tehát kiindulnunk önmagunkból. De persze alacsony véleménye van önmagáról annak, aki azt hiszi, hogy úgynevezett élvezetekkel kifizetheti a jónak, kellemesnek, boldogságnak országában önmagát!

Ki az, akinek anyagilag módjában volna egy egész életet *kizárólag* az élvezeteknek szánni? Hiszen az emberiség legnagyobb részének meg kell keresnie a kenyerét — munkával!

És ha valakinek az élet maga ontja az anyagi javakat, akkor a köz, az állam, az Isten tart számot a munkájára. A nemeslelkű ember ezt mindig is érezte és vállalt is «tisztviseléseket», amelyekért nem járt semmi fizetés. A «noblesse oblige» — nemesség kötelez — jelszavá lett.

De feltéve, hogy valakinek módjában is volna magát teljesen az élvezeteknek adni — megcsömörlene és elfáradna, ha csak ezeknek, és semmi másnak nem élne.

Úgy-e megfigyelted már,

hogya a gyermek számára a legszebb játék, amelyért mindent kész otthagyni, az, ha szabad dolgoz-
nia. Padlót seperni, ruhát mosni, tésztát gyúrni, fát hozni stb. a legnagyobb gyönyörűség neki. Csak hibás nevelés kedvetlenülíti el a gyermekeket vagy azáltal, hogy olyan feladatokot bíz rájuk, amelynek időtartama, vagy bonyolult volta meghaladja erejüket, vagy azáltal, hogy hangoztatják előttük: Csak játszál még szegénykém, sajnós, kell majd még dolgoznod eleget stb. Az iskolai munka is azért lesz keserűvé sok gyermek számára, mert eleve fenyegető eszköznek használták. A normális és helyesen nevelt ember az iskolán keresztül az életet is úgy fogja fel, mint teret, ahol erejét, alkotókedvét, formáló-képességét kiélheti.

Ezen a tényen nem változtat az, hogy a munkánk egyben a kenyérkeresetünk is. Az őskori népek férfiai elment vadászni, hogy legyen mit ennie, miből ruházkodnia és miből elkészítenie apró használati tárgyait. Emellett azonban szerette a vadászatot, örült neki, vágyódott rá. Csak a legutolsó idők «vív-mánya», hogy az urak vadásznak «sportból», a feleség pedig a vásárcsarnokból hozatja a vadász=vacsorához való nyúlpecsenyét és őzgerincet.

Azért, mert a kenyérünket keressük vele, azért — még szabad szeretnünk a mi munkánkat!

Helytelen életfelfogás és önnönmagunk számára ártalmas, ha azt valljuk, hogy «ezért a pénzért nem is lehet elég keveset dolgozni» és hogy egész nap csak az irodazárást és egész héten csak a szombat délt várjuk. Te ne tartozz soha ezek közé a rövidlátók közé. Hiszen nemcsak a munkád lesz olyan, amilyen te vagy, de te is olyanná leszel, amilyen munkát adsz ki a kezedből! A munka, te napi jellemtornád,

kedélytáplálód, szellemi töltekezésed. Hanyagul, felületesen, unottan, gépiesen, lelkiismeretlenül, morózusan, irigyen, veszekedve végzett munka — hanyaggá, felületessé stb. — vé tesz téged is, más-korra is, mindenkorra.

Egész lelket a munkába, akkor leszel egész ember életed más körülményeiben is. Ötletet a munkába, — és ötletes leszel minden más helyzetben is.

Igaz, könnyű ez azokon a pályákon, amelyeket általában női hivatásoknak neveznek. Minden egyes ebéd, minden lakályossá tett szoba, minden megvarrt ruha, de még egy szépen kijavított harisnya is olyan munka, amely esetről-esetre jutalmazza haszonnal, szépséggel, emberek jólétével, tehát örömmel és boldogsággal az éppen akkor beléfkettett ügyességet, leleményességet, ötletességet.

Hát még a gyermekápolás, gyermeknevelés, betegápolás! Ó, aki csak egyszer élte át, mi az, ha a keze alatt nő és fejlődik egy pici élet, aki megízlelte, hogy mi az: hárfázni a gyermek lelkén és kicsiholni belőle a benne rejlő szépségeket —, akinek csak egyszer mondta egy nagy beteg: köszönöm, most jobban érzem magamat — az szerelmese lesz az ötleteknek. Az éjjel=nappal, jártában=keltében, munkájában és pihenésében azon töpreng majd: mit, hogyan, mivel, mi módon, milyen eszközökkel végezhetném el még jobban, ügyesebben, gyorsabban, célravezetőbben, gazdaságosabban azt, ami reám tartozik.

Nehezebb az eset, ha úgynevezett gépies munkát kell végeznie valakinek. Csakhogy, ami nehéz, az nem reménytelen. Gondolj Gustav Freytag a *Soll und Haben*-jének alakjaira, milyen szenvedéllyel szereti ott mindenki a maga munkáját: a rakodó a nagy ládákat, amelyekben az illatos kávé és tea és raktárakat betöltő gyapot érkezik a messzi, idegen világ-részekről,

a csomagoló dobozokat, papírokat, spárgákat, amelyekkel elkészül minden rendelőnek a csomagja,

még ma, azonnal a rendelés kézhezvétele napján, asinosan, rendesen, gusztusosan, erősen, tartósan, c cég vignettájával ellátva,

az írnök, a könyvelő, a prokurista hogyan szereti a kihegyezett, sorjába rakott ceruzákat, a különböző írásokra különböző tintákba való tollakat, a gondosan rendbetartott számlákat, a vagyon legkisebb ingadozását, vagy változatlan szilárdságát kimutató könyveket. Hogy szereti Sabina kisasszony az ő fehérneműs szekrényét a gondosan ápoltszalvéta-sorozatokkal, amelyek nem szakadnak el sohasem, mert ha csak egyetlen szálacska indul lazulásnak, már fényes lencszállal beszövégeti a helyét.

Itt, ebben a házban mindenki a lehető legtöbb ötletet vitte bele gépies munkájába, mert szerette a kört, amelyet betöltött és arra nevelte a lelkét, hogy a gazdája és a maga érdekét közös érdeknek tartsa. Nem, mintha osztozott volna a nyereségben, de *becsületből*. Akinek a kenyerét eszem, annak a dalát zengem — mondja a német, és ha lehet is e közmondás különféle értelmezései ellen tiltakozni is, arra nem lehet mentséget találni — sem a szociális felháborodásnak nevezett irigységet, sem a magamat-is-néznem-kell okosságot —, ha valaki egyszer hanyagul, lélektelenül, erejének, szellemének beleadása nélkül végzi munkáját, amelyre vállalkozott. Maga az a körülmény, hogy *vállalta*, hozza a munkát olyan vonatkozásba vele, hogy most már csak egyéniségének kárával végezheti el hanyagul. Minden, amivel összeköttetésbe kerülünk, az alakul szerintünk és alakít bennünket.

Ha gonddal, leleménnyel végzed gépies kötelességeidet, bámulattal fogod tapasztalni, hogy mennyire fejlődik ötletességed az életnek más terén is.

A legdőkéletesebb munka

legdőkéletesebb elvégzése sem elégít ki azonban bennünket teljesen. A hiányérzést nem oltja el sem szórakozás, sem külső szereplés, sem sport, sem politika. A legnagyobb ember egyikike, a lélekismerő, nagy Szent Ágoston mondja: Nyugtalan a mi szívünk, míg meg nem nyugszik Benned, Istenem. Akinek az életigenlése tehát igazán erős, az kutatja és keresi azokat a módokat és eszközöket, amelyekkel ezt az Istenben-megnyugvást, Isten kezébe simulást legjobban megtalálja. A saját lelkünk szolgálatában is lehetünk ötletesek (össze ne téveszd az ötletszerűséggel!) — ötletekben, leleményességben gazdagok. Ennek az ötletgazdagságnak a szentek a zsenije.

Lám, minden szent *Egyet* utánoz: Krisztust. *Egyet* akar: Isten szerint élni, a lelkét szépíteni, gazdagítani, — *de hányféle módon!* Az egyik vérenek ontásával, a másik a felebaráti szeretet hősiességével, a harmadik idegen világrészek megtérítésével, a negyedik a hétköznapi apró cselekedeteinek megszentelésével.

És éppen a «kedves» szentek olyan külön leleményesek az apróságok felhasználásában. Lisieuxi kis Teréz egy egész nagybőjt erénygyakorlatául a mások által nyitvafelejtett ajtók, fiókok, szekrények becsukását választotta. Hofbauer Szent Kelemen egy zsémbes, házsártos beteg öregasszonynak naponkint személyesen hámozott meg egy almát és szeletenkint etetgette vele a mindinkább mosolygóssá váló páciensét.

Bizonyos, hogy az Úristenhez való kapcsolatunknak megvan a maga megszabott útja és a járt utat nem szabad elhagyni a járatlanért. Az is bizonyos, hogy a *religio*, az Úristenhez kötő kötelék az akarat

dolga és akkor is köt bennünket, ha a kedv meg is csappant valamiképpen bennünk.

De amennyire rajtunk áll, szabad azon dolgozunk, hogy *kedv*-esek, vagyis jókedvűek és ötletgazdagok legyünk a lelkünk végső boldogságának, az Úristenhez való kapcsoltságunk szolgálatában is.

Gyakorold az ötletkeresést ebben is: Lelkem mostani állapotában hogyan is kerülhetnék közelebb az Úristenhez? *Értelmem jobb fejlesztése által?* Mit olvassak? Kit hallgassak, hogyan elmélkedjem? Hogyan rögzítsem, amit tanultam, elgondoltam, ami vigasztalt, vagy megerősített Isten felé vivő utamban? Van, aki szeretet jeligét választani egy évre, hónapra, van aki másvalakivel együtt tud célra vezetőbben jámbor könyvet olvasni, van akit tudományosabb formában érdekelnek jobban a vallásos kérdések, van akit egy vallásos vagy történelmi regény fog meg jobban. Van, aki azzal jut közelebb a hitigazságokhoz, hogy gyerekeket, cselédleányokat oktatgat, tanítgat . . . Neked a magadét kell megtalálnod, azt, ami neked kedves és kedvetadó.

Vagy az érzelmi életemmel kell jobban belekapaszkodnom az Úristenbe? Hiszen igaz, hogy nem ezen fordul! A vallás nem érzelem és hangulat dolga . . . De ha érzelmeimet és hangulataimat is bele tudom állítani az Úristen szolgálatába — ugyan miért ne tenném meg? Miért ne vinném el a lelkemet oda, ahol nemcsak belső mélységeivel, de impozáns külső szertartásokkal is dicsőíti az Egyház az Úristent: komoly felségű körmenetek, ünnepi harangzúgásba, lobogók és zászlók erdejébe, ezernyi jámbor hívő harsogó éneke közé? Komor nagy dómokban tudok jobban imádkozni? Miért ne mennék oda, ha van rá lehetőség? Vagy jobban szeretsz elzarándokolni a magányos kis erdei kápolnához? Miért ne tennéd, ha ez lelkedet jó érzésekkel tölti el? Te talán a karban mondott misét szereted jobban, — a másik olyan misére szeret járni, ahol énekelhet; az egyik

ember lelke szinte elringatódik az Úristen felé, amikor a nép rákezd az énekelt litánia elhúzott szövegére, a másik akkor tudja legjobban kitérni az Úristen előtt, ha a sötét templomban csak az örökmécs piros fénye önti el a szentélyt . . . Ne szégyelj érzelmeidre is figyelni, amikor az Úristenhez való kapcsolatról van szó!

Lehet-e ötletességet belevinni az akarat gyakorlásába is? Nem elég azt mondani: akarok és azután tényleg akarni, rendületlenül?

De sokan fizettek már rá erre a téves feltevésre! Az akarat a kifeszített húrhoz teszi hasonlóvá idegeinket, lelki erőinket. Észrevetted már, hogy a hangszeren, amelyet felhangoltak, aztán szegre akasztanak — meglazulnak, megpattannak a kifeszített húrok?

Hogy mit kell tenned? Talán időnkint meglazítani a húrokat? Isten ments, nehéz lenne újra felhangolni!

A művész úgy tartja hangszerét, felhangoltan. De mindennap játszik rajta órákhosszat és vonójának gyantájától, művészkeze illetésétől, a bekövetkezett leheletnél finomabb változás kijavításától ruganyos, lelkes, élő marad a húr. Ha pedig már nem használja: selyemkendőbe csomagolja, bársonyokba fekteti, sajátkezűleg elhelyezi a féltett, drága jószágot. A te saját akaratod is egyéni kezelést kíván meg tőled. Annyira értelmednek és érzelmeidnek Istenhez való kötésénél volt szó, az mind az akaratot is szolgálja. Ezek gyantázzák, portalanítják a húrokat, ezek óvják váratlan hidegtől, fullasztó, száraz melegetől. De van az akarat számára technikai gyakorlat, valóságos tornagyakorlat is. Az akarat számára a legnagyobb biztatás, ha látja, hogy tud élni és életet formálni. Ezt pedig sok apróság által mutathatod meg neki. Ma egy önként vállalt könnyű kis böjt (a rosszabbiknak látszó süteményt veszed ki a tálból, vagy egy kocka cukorral kevesebbet teszel a kávédba, de azért ugyan-

olyan lassan kanalizatod, mint máskor) holnap egy kellemetlen ember meglátogatása, ma egy válaszlevél azonnal való megírása, holnap egy fiók rendbe rakása: apró kis elhatározások, de ezek feltétlen megvalósítása, — ez adja az akaratnak a ruganyosságot, készséget, finomságot. Engedd meg a lelkednek, hogy abban gyakorolja akaratát, ami könnyű neki, de ne feledd, hogy ez csak gyakorlat. Nem okos, aki egy nagy teljesítménynek neki akar vágni tréning nélkül, de esztelen — vagy csak szórakozást űz — az olyan ember, aki egyre csak treniroz anélkül, hogy valami nagyobb dologra vállalkoznék is.

Ó az akarat nevelése, erősítése, karbantartása nagy munkát és sok leleményt, kiszámíthatatlanul sok ötletet kíván, — de érdemes küszködni vele, mert ha értelmed, érzelmed és akaratod az Úristené, akkor egész lelked az övé, ez pedig az élet célja és értelme.

Az emberekkel szemben pedig akkor van meg a szükséges egyensúlyod, rugalmasságod és békeséged, — ha az Úristenhez való viszonyod rendezett, szép és bensőséges.

Lám, kiindulva a legprózaibb önzésből, eljutottunk az Úristenig — az ötletesség létráján.

Az ötfetességre törekvő önnevelés

feltétlenül nagy eredményeket ér el a leírt módszerek felhasználásával. Nem felejtéd úgy-e, hogy ezek — még a szellemi, lelkiéletre vonatkozóak is — teljesen és tudatosan én-központiak voltak egyelőre. Étel, munka, szellemi törekvések, lelkiélet — hogyan szolgál mindez *nekem*.

Pedig igazán értékessé akkor lesz az önnevelésünk, ha Isten dicsőségére és ember testvéreink javára iránnyul a törekvésünk.

Szinte megdöbbenőek és érthetetlenek a Szentírás ilyen szavai: Aki a lelkét szereti, elveszti azt, és aki az életet keresi, elveszti azt. És: amíg a búzaszem meg nem hal — nem fog élni . . .

Mit jelentenek ezek a szavak?

Az önzésnek, az én-központiságnak halálos ítéletét. Az Isten nem fogadja el eredménynek azt, hogy az egész élet egész lelki életének eredménye az ön-magammal — mondjuk akár jámbor formában: a saját lelkemmel — való *pepecselés* legyen.

A csecsemőre vonatkoztatva foglalkozás, élettartalom, hogy táplálkozzék, aludjon, levegőzzék. Az iskolás gyermeknél már csak nagyon fontosak ezek, de van ezzel egyenlő fontosságú: a tanulás, az iskola.

A fiatal embernél úgy beszélünk már: fontos az ő előkészülete pályájára, de nem szabad elfelejteni a helyes táplálkozást, sportolást stb. *sem*. A felnőttél az a munka, az a hivatás a fontos, amelyben benne áll. Saját egészségének ápolása csak olyan mértékben és akkor fontos, ahogyan azt az életfenntartás szükségessé teszi.

A pap, az orvos, a katona, az édesanya, az ápolónő pedig nem is áll hivatása magaslátán, ha valahol is eltérbe helyezi, hogy *neki* mi hasznos, vagy ártal-

mas, egészséges, vagy káros. Idejét, erejét, egészségét, sőt életét is odaadja annak az ügynek, amelyet szolgál. És ez jól van így.

A lelki életben is ilyenféle a tendencia. A lélek gyermekkorában minden erő a lelki szabadságharcra irányuljon. De el kell következnie az időnek, amikor ez nem elégít ki. Felhagyni sohasem lehet vele, amint az ember nem szünteti be az étkezést, az alvást és a lélekezést, de nem ez a központi fontosságú ténykedés már. *Most már dolgozni kell Isten dicsőségére, Krisztus király országának térfoglalásáért. Most már felhasználni kell, forгатni kell a talentumokat, amiket tehetségekben és kegyelmekben kaptunk.*

Az ötletességet is, ezt a kellemes és hasznos tehetséget, át kell váltanunk kedvességgé, erénnyé. Ne tartozz azok közé, akiről így beszélnek: Ó, ha magáról van szó, akkor ügyes, leleményes, okos stb. De más — akár meg is halhat tőle.

Hogy ehhez hogyan fogjunk?

Körben bővülő módszerrel. Ha első voltam én, következésképpen mindjárt utánam a családom. Erre vonatkozólag két hibás beállítást ismerünk. Az egyik: Van, aki itt megáll. Egyéni önzését családi önzéssé bővíti és aztán — nincs tovább. Erről később lesz szó. Van azonban olyan is, aki mindenkire kedves, mindenkivel szemben tapintatos, ötletes és szolgálatkész, csak éppen a saját családjával szemben nem az. Mi az oka?

Nem én vagyok az oka

hanem ōk, mondod *őszinte* keserőséggel, ha arról van szó, hogy miért nem vagy kedves otthon. Tudom azt is, hogy ezt a mentségedet nem fogadja el más, csak éppen legszűkebb körű barátñidnek társasága, akik . . . hasonló helyzetben vannak. De azok is csak azért méltányolják a Te nehézségeidet, hogy Te is méltányold az övéiket. Akinek nincsen szükségük a Te fejbólogatásodra önigazulásuk szempontjából, azok elítélnék téged, mondván, hogy hálátlan, neveletlen, elviselhetetlen vagy családdoddal szemben, holott az «szeretetreméltó, kedves emberekből áll, nem úgy, mint pl. az én családom. Én t. i. tényleg abban a helyzetben vagyok, hogy türhetetlenek a családi körülményeim stb».

Minek folytassam, hiszen úgyszólván mindenkinél ugyanez a baj. Az alapja ott van, hogy az összeilleszkedés akkor könnyű, ha tárgyakban és lelkekben az egyik oldalon levő kiszögellésnek homorulat felel meg a másik oldalon. Mármost a családtagok nagyjában ugyanolyan adottságokkal jönnek a világra: egyenlő fokban érzékenyek, hirtelenek, haragtartók, önérzetesek, kevélyek. Ehhez járul az egyenlő nevelés, illetve neveletlenség. Én se tanultam meg fegyelmezni magamat, a testvérem sem. Ő sem szokott udvariaságra, én sem. Én is zárkózott vagyok, a testvérem is az. Így aztán nehéz egy kivezető utat találni a szeretetlenségből és keserőségből.

Hozzá: otthon az egész napi munka és fáradtság után vagyunk. Amikor már vibrál bennünk minden. Amikor éppen csak egy csepp kell és kicsordul a pohár — és kicsorbul a szeretet.

Azután: talán képmutatásból is, vagy a felettesekkel szemben való fegyelemből, vagy a munka biztosítása érdekében, de tény, hogy másokkal szemben

összeszedjük magunkat: az idegenekkel szemben! A saját családukkal szemben (és ők velünk szemben) úgy érezzük, hogy szabad számolnunk a maximális megértésre, segíteni akarásra, szeretetre, akkor is, ha nem adjuk elő kéréseinket és kifogásainkat klakkba-frakkba öltözötten. Ezt bizonyos kitüntetésnek is szánjuk és van ebben valami igazság. A baj csak az, hogy mindig éppen csak az a családtag érzi kitüntetésnek, aki *teszi*, — de sohasem az, akinek *szól* az ilyen meg nem válogatott kérés, vagy rendreutasítás.

Még nagyon-nagyon sok oka van annak, hogy miért nem vagyunk kedvesek otthon és miért nem kedvesek az otthoniak hozzánk — és mégsem mondhatom neked azt, hogy rendben van így. Nem. Az okokat csak azért soroltam fel, mert ha az okok tudatosakká lesznek bennünk, könnyebben viseljük el a belőlük fakadó bajokat és könnyebben szereljük le a saját cselekedeteink közül azokat, amelyek bennük gyökereznek. Értelmes embernek el kell jutnia odáig, hogy mosolyogni tudjon, amikor testvére cselekedeteiben a saját indító okaira ismer!

Aquinói Szent Tamás azt mondja, hogy vannak a szeretetre kötelezettségnek fokai. Legnagyobb szeretetre legközelebbi családukkal szemben vagyunk kötelezve, aztán következnek a vérrokonok, utóbb a lelki rokonság, kornaság, sógorság, majd a szomszédság, barátság stb.

Milyen fordított dolog ezzel szemben ruhát varrni a szegény gyermekeknek és otthon nem segíteni az édesanyának. Sokak szerint van a családban bizonyos elnyelési tendencia, — panaszolják, hogy az ember szolgálatot szolgálatra halmozhatna, mégsem lenne elég, többet követelnének!

Mégis azt mondom, amit az angol: Social work begins at home, a szociális munka otthon kezdődik — és a kedvesség, ötletesség, szolgálatkészség elsajátítása, kifejlődése szintén. Sokszor volt már szó

róla ebben a könyvben, hogy az ember nem lehet «alkalmilag» kedves, hanem az kell, hogy a lény szervesen változzék kedvessé. Erre pedig jobb iskola nincsen, mint a családban gyakorolt ötletesség, szívesség, szolgálatkészség.

Ez sokszor szinte az ember vérébe kerül, de ez az, amely aztán az emberben vérré is válik!

Kedves akarsz lenni?

Légy a családban mindig jókedvű és vidám! — Szerezd meg a jókedv előfeltételeit magában a családban: ne csak nyaraláskor élj egészséges életmódot és ne csak lelkigyakorlat alkalmával légy fegyelmezett, hanem otthon, a tied körében!

És a tudatos optimizmust ne csak akkor vedd elő, amikor a kongregációd részéről beteget látogatsz a kórházban, hanem, amikor a te édesapád és édesanyád homlokán jelennek meg a ráncok: «Mi lesz veletek édes gyerekeim, hogy tudtok majd elhelyezkedni!»

Otthon vigyázzatok a kis nyelvecskétekre, hogy meg ne szúrjon, meg ne vágjon senkit, otthon legyenek szívesen azok, akik háttérben maradnak, akik minden jót átengednek a többieknek. Otthon legyenek tapintatosak, diszkrétek, figyelmesek!

És ha az ötletességben eljutottatok az első fokra: — Mi esik jól nekem? — éppen a család legyen rögtön a második, akivel szemben feltegyétek ezt a kérdést magatoknak.

a neve a családi önzésnek, amely a családhoz való kedvesség címén pénzt, állást, befolyást igyekszik szerezni a saját családja és *csakis a saját családja részére*. Ennek az eljárásnak antiszociális voltát nem kell, hogy magyarázzam Neked. Az önzésnek egy kiszélesített frontja.

Ez az, amin az igazságtalan protekciórendszer alapszik; amikor valaki álláshoz, befolyáshoz jut, nem azért, mert ért a dologához, vagy mert rászorul arra a falat kenyérre, hanem tisztán azért, mert X. Y.-nak a fia, leánya, sógora, komája.

Súlyos felelőtlenség ez a köz=zel szemben és még hozzá a családot sem teszi igazán boldoggá. Meg akarnak ugyan kaparintani egymás számára mindent, de a családon belül sokszor nagyobb a békétlenség, irigység, hálátlanság, mintha soha sem tettek volna egymásért semmit.

Arra a tévedésre akarok kitérni, mely szerint sokan gondolják olyasminek a kedvességet, szeretetet, amit csak anyagi javakkal lehet kifejezni. «Hiszen, ha nekem pénzem volna!» — sóhajtják minduntalan és nem veszik észre, hogy ők ülnek az egyetlen kényelmes helyen, hogy a mosogatás alól lehetőleg kivonják magukat, hogy megszakíthják mások mondatait, hogy folyton olyan vicceket mesélnek, amelyben a többi családtag ügyetlensége, csa=csisága szolgáltatja a nevetető fordulatot. Ha pénzem volna, adhatnék karácsonyi ajándékot — mondják és nem horgolnak egy pár filléres kis terítőt. Ha pénzem volna, támogatnám anyámat, — de addig is nem írnak neki hosszú levelet, ha távol vannak, nem mesélnek élményeikről, ha együtt laknak.

Az ötletesség gyakorlása éppen azzal kezdődik, hogy hogyan lehet örömet szerezni pénz nélkül! Hiszen az lehetetlen, hogy a *bírvágy* legyen az egyetlen kapu, amelyen át az öröm a lélekbe férhessen!

Mit szólna édesanyád, ha egyszer üresen találná azt a bizonyos gyűlölt kosarat, amelyben apa és a fiúk harisnyái várják feltámadásukat — hiába, mert anya nem jut hozzá! Mit szólna ahhoz, ha egyszer nem nyafogva tolnád el a tányért, amelyben — sajnos — odakozmált bab van, hanem természetes hangon diskurálva két tányérral ennél belőle?

Mit szólna Bözsi, ha egyszer azt mondanád neki: — Add ide trikó holmijaidat, én úgyis mosok!... És Öcsi mit szólna, ha segítenél neki latint preparálni?

Van család, ahol senki sem akar elindulni aludni. Már majd leesnek a székről, de csak egymást biztatják... Mi lenne, ha te első szóra indulnál? És főleg: mi lenne, ha te kelnél fel elsőnek reggel! Micsoda harc folyik néha a fürdőszobáért: mindenki utolsónak akar felkelni, de elsőnek lenni a fürdőszobában. Mennyi ötletességet lehet kifejteni a «Mit főzzünk?» című keserves családi probléma körül! Mert lám: olcsó is legyen, gyorsan is menjen, jó is legyen, változatos is legyen, mindenkinek megfelelő legyen. Papa gyomorbeteg, nem eszi a térszafétát, Ilus nem eszi a zsírosat, Miki utálja a főzeléket, Klári nem eszik édességet, hogy netán meg ne hízzék. Milyen kedvesnek talál majd anya téged, ha leülsz vele spekulálni, hogy mit is, hogy is lehetne? Milyen nagy tere van az ötletességnek a ruhák átalakítása terén! Milyen hálás lesz Panni, ha azzal jössz haza: Nohát, most végigtanulmányoztam a kirakatot és látom, hogy a Te tavalyi zöldedet be kell festeni feketére, aranyövet hozzá és egy aranyklipszet a nyakára — remek lesz.

A cserkészek naponkint gyakorolnak egy jócselekedetet.

Mi lenne, ha Te naponkint szállítanál a családnak egy ötletet?

Nem gondolod, hogy rövid idő alatt Te lennél a család legkedvesebb tagja?

Az egész emberiség

egy nagy család. Mi lenne, ha az az ötletünk támadna, hogy örömet akarunk szerezni egymásnak? Milyen kedvesek lennének akkor az emberek! Pedig milyen kevés kell hozzá!

Egy barátnőmmel mentünk el egy vak koldus elé. Vak embernek mindig adok alamizsnát, kivétel nélkül. Most is adtam. De a barátnőm kivette muffájából azt a sült gesztenye csomagot, melyet éppen most vásárolt. A vak egy percig szinte ijedten tapogatta a forró csomagot, aztán valami leírhatatlan mosoly suhant végig szegény, világtalan arcán: rájött, hogy mi van a csomagban. Talán még sohasem vett neki gesztenyét senki . . .

Öreg trafikos néni. Nem lehet mondani, hogy tulságosan szeretetreméltó. Egy kis cserkészfiú, aki odajár az ujságért, az egyik tavaszi kirándulás alkalmával nagy csokor gyöngyvirágot hozott neki. Az öregasszony szinte fejét vesztette a boldogságtól. Csúf, nagy söröspohárban odatette maga elé a pultra, nézgette, szagolgatta, még a szemével is becézgette. Ki tudja, mikor kapott utoljára gyöngyvirágot . . .

Vajon a Te közeledben nincsen senki, aki rászorulna egy kis kedvességre, becézésre? Ne mondd, hogy nincsen pénzed! Törd a fejed és legyen ötleted!

A kis mintaiskolások között tette fel a hitoktató a kérdést: Mit adhatsz a koldusnak, ha semmid sincs? Nem tudom, hogy milyen feleletet várt a hittanár, még drukkoló prepa voltam, nem mertem megkérdezni, de a csöpp kisleány harsogó, iskolás hangon rávágta a maga feleletét:

Akkor a koldusbácsira rámosolygok.

A hittanár kicsit furcsálta a feleletet, de azért rámondta: Na, ez is jó.

Én pedig megjegyeztem magamnak ezt a feleletet egy életre!

Szeretnéd, ha szeretnének?
Légy szívből alázatos és szerény.

Talán nem helyesed

azt az állítást, hogy az alázatos és szerény ember kedves. Úgy találod, hogy nehéz elviselni az ilyeneket, talán még haragszol is reájuk. Hiszen ők azok, akik miatt a légvonatos kapualjban kell dideregned, mert a világ minden kincséért sem indulnak ki elsőnek, mire mindenki ugyanolyan alázatos akar lenni a helyszínen, — és mindenki megnáthásodik otthon.

Azok is ők, akik miatt nem kezdődik a vacsora: állandóan közelharcot vívnak szomszédaikkal, hogy azok feljebb és ők lejjebb kerüljenek.

Ők azok, akik egy egész társaság előtt rádpirítanak, harsogva magasztalván a te szépségedet, tehetségedet, sikereidet, sőt még lelki törekvéseidet, titkos erénygyakorlataidat is kiszolgáltatják a nagy nyilvánosságnak, nem habozván hozzátenni, hogy ők ezzel szemben milyen csunyák, ostobák, műveletlenek, rosszak. — Azt sem tudod, mihez kapj, mert ha el is hártod a szót magadról és hebegsz valamit arról, hogy hiszen ők «szintén» világraszóló szépségek vagy márkázott szentek — ők nem hagyják annyiban a dolgot: dicsérnek Téged és porbahúzzák önmagukat, mert ők bizony alázatosságot gyakorolnak, ha te abba belehalsz is.

És a szerények! Hívtál a teádra előkelő vendéget, de annak örökké egyedül kell ődöngenie, mert szerény egyesületi testvéreid a világért sem telepszének mellette, akármilyen kétségbeesetten könyörögsz is, hogy helyettesítsenek. Ők nem méltók erre: szerények. Aki tud zenélni — nem hajlandó muzsikálni... A vendégek unatkoznak, a társalgás megáll — de ő szerény! Ha iátszana, nem figyelne reá senki: abban a pillanatban megindulna a legélénkebb társalgás, de ő nem játszik, mert, mert, mert ő — szerény.

A szerények nem jelentkeznek, ha vezető kellene egy kirándulásra, ha vállalni kellene egy feladatot, munkát, ha tervet, cikket, beszédet kellene készíteni. A kirándulás elmarad, a feladat a túlterhelt vezetőre hármlik, a terv nem készül el . . . pedig lenne rá ember, csak a vezetőség nem tudja, az illető pedig nem jelentkezik — mert szerény. Nem, nem lehet mondani, hogy az alázatosak és szerények nagyon kedvesek lennének — mondod keserűen.

Állj meg egy szóra! Nem gondolod, hogy ezek — akiket említettél, — valamiképen csak külsőleg alázatosak, csak látszólag, alkalmilag szerények és inkább az alázatoskodó, a szerénykedő elnevezést érdemlik.

Alázatos és szerény ember elnevezésével talán más ember-típust kell megtisztelnünk?

Önmagáról való véleménye

minden embernek van. De hogy ki *milyen* véleményen van önmagáról, az igen különféle.

A nagy természettudós, Dubois Raymond, például így kiált fel: Ignoramus et ignorabimus (nem tudunk és nem is fogunk tudni) — és ezzel örökre kifejezést adott az igazi tudás önmagáról való csekély véleményének.

Ezzel szemben áll egy mai eset. Berlinben, a hülyék tanintézeteiben írásbeli választ kellett adniok a gyermekeknek, hogy kit tartanak a három legokosabb embernek a világon. Az összes intézetből beérkezett válaszokat egységes statisztikában dolgozták fel, melynek eredményeképpen kitudt, hogy az összes szegény kis korlátolt-eszű, tehát a beérkezett feleletek $100\%=a$ — egyetlen kivétel nélkül — *önönmagát írta fel a világ legokosabb emberének*. Másodiknak valaki olyat írtak, aki fizikailag, vagy rokonságilag közel áll hozzájuk: iskolai, hálóterembeli vagy otthoni szomszédok, testvérek, és csak harmadiknak szerepeltek a pedellus, a tanító, az igazgató, az édesapa.

Hogy vajjon mi az oka ennek a meglepő egyezésnek, azt nem tudom. Lehet, hogy csupán azt a nevet írták le elsőnek, amelyet már legtöbbször írtak le máskor is irkára, könyvre stb.-re. De lehet az is, hogy tényleg önmagukat tartják legokosabbnak. — Hát hiszen — valljuk meg, mindnyájan hajlunk erre a véleményre önmagunkat illetőleg, de vagyunk annyira okosak, hogy nem adjuk ezt írásban! Csakhogy a viselkedésünkön meglátszik ám!

Esetleg nem éppen az okosságunkat, de más valamilyen tulajdonságunkat tartjuk olyannak, melynél fogva megkülönböztetett bánásmód jár ki nekünk

Istentől, embertől egyaránt. Hogy melyik ez a saiat-
ság, az nagyon váltakozó.

Bizonyára olvastad már Szalézi Szent Ferenc
Filoteáját. Ebben mondja a nagy szerző, hogy az
egyik ember azért tartja sokra magát, mert jóvérű
ló van alatta, a másik, mert szép toll van a sisakján,
vagy jószabású mente a vállán. Milyen örültség! —
folytatja, — mert ha van ebben dicsőség, az a lóé,
a madaré és a szabóé. Némely ember azért gondolja
magát másnál értékesebbnek, mert a bajusza igen
égfelé áll, vagy mert a szakálla nagyon jól gondo-
zott . . . (Milyen udvarias Szent Ferenc, hogy nem
a nők gyengéit mutatja be.)

Van, aki azért gondolja magát különbnek, mert
előkelő család gyermeke, van, aki tiszta paraszti vérét
hánytorgatja fel. Van, aki a pénzét állítja szembe
mások értékeivel, más a szegénységét akarja honorál-
tatni elismerésünkkel. Van, aki szépségért, van, aki
eredetiségéért, más a tehetségeiért, harmadik az
erejéért, negyedik az ügyességéért tart számot meg-
különböztetett bánásmódra.

Van, aki borzasztó okos! Mind «az egész négy
polgáriban»(!) nem volt leány, aki olyan számtan-
tehetség lett volna, mint ő. Van, aki rendkívül mű-
velt. Kérem, a többiek ezt nem értik. De ha az
ember — «mint én» — egyetemet végzett, a feje
tudományos kutató munkára van beállítva. Mi,
kérem, egészen másként fogunk hozzá valamihez.

Van, akinek egy nagynénje Párisban, vagy egy
nagybátyja Amerikában él. Hát ez természetesen
egészen más leány, mint a többi. Először is pontos
értesülései vannak mindig és mindenre, hogy
hordják-e ezt a színt és szabást Párisban, vagy sem.
Másodszor . . . de hagyjuk, hiszen van még sokféle
«egyéni érték» az emberekben.

Nem utolsó a betegek önteltsége. Minden alka-

lommal harsogva mesélik: Először is: ha egy pillanattal később jön az orvos — végük lett volna. Fuccs, vége! Meghaltak volna. Ma már régen a temetőben lennének! — Diadalittasan néznek végig a társaságon: ezt csinálja, kérem, utánuk valaki: egyszer már majdnem meghaltak! — Másodszor: ilyen esete még nem volt az operáló orvosnak, mindenki megmondhatja. Ha valakit pláne klinikán operáltak, az még sokkal magasabban hordja a fejét: az egész klinika ott volt és szintén nem láttak soha ilyen esetet!

Van olyan is, aki lelki, szellemi hiányaiból kovácsol eredetiséget. Hogy ő mennyire nem tud énekelni, számolni, arcot megjegyezni stb. Van, aki azt tartja roppant értéknek, hogy neki nincs hite. Ő, kérem, irigyli azokat, akiknek van, de neki nincs. Elvesztette. Amikor a «magasabb» tanulmányait kezdte — elvesztette. (Az elvesztést olyanfélén hangsúlyozza, mint amikor az ember pl. egy füzet elvesztéséről beszél.)

Más azzal fontoskodik, hogy ő milyen *kevély*. Szörnyűségesen kevély. Ha csak a legcsekélyebbet is mond neki valaki, ő évekre haragszik érte. Nem úgy, mint más ember. Az elfelejti. De ő nem! . . . Ismét másnak az a legérdekesebb tulajdonsága, hogy milyen *aggályos*. Amit más *így* gondol, azt ő *amúgy* gondolja. És minden ember tanácsa, minden lelkiatya parancsa őnála nem ér semmit. Mert ő nem úgy aggályos, ahogyan más, ő specialista ezen a téren. Ilyen még nem volt. Mindenki csodálkozik is rajta. És segíteni nem tud senki! Ki van zárva!

Van, aki abban gyönyörködik, hogy ő milyen *kisgyámoltalan*. Más az ő helyében régen *így* és *így* tett volna. De ő más, egészen más egyéniség. Ő *gyámoltalan*. Ő nem tud tolakodni, őt mindenütt háttérbe szorítják és erre ő nagyon büszke. Ezt az utolsót persze más nem mondja ki . . .

Tekintélyes számmal vannak az úgynevezett *áldozatok* is. Bárki megtudhatja, akit érdekel, — de

az is, akit nem érdekel, — hogy ők hogyan áldozták fel magukat. Nem azért mondják el, mintha hencsegnének. Isten ments! Hálát sem akarnak senkitől. Hiszen az emberek fel sem foghatják, hogy mennyi áldozatot hoztak. Azt csak az Úristen tudja, meg ők maguk. (De ők maguk mindenesetre nagyon is jól tudják . . .)

Minek folytassam a sort! Százan százféléért tartunk önmagunkról valami különlegesen érdekeset és nagyot. Az is lehet, hogy némelyiknek talán igaza van, amikor így gondolkozik. Én igazán nem tudhatom . . .

De azt tudom: kedves embernek nem fogja tartani senkisémet az ilyeneket. Mert embertársaimmal szemben való viselkedésem erősen függ attól, hogy milyen a véleményem önmagamról. S ha magamról az a véleményem, hogy valamilyen oknál fogva érdekesebb, értékeesebb, különb vagyok más embernél, — az sérti, sebzi, kevesbíti a másik ember életérzését, és így nem leszek számára kedves.

A naiv, egyszerű lélek nyíltan érvényesíti önteltségét: hangos, hencsegő, uralomravágyó, érzékeny, sértődő. Kedves az ilyen leány?

Látod, mégis van viselkedésének jó oldala is: gyorsan megérted, hogy mit akar és vagy alkalmazkodol hozzá, vagy szembeszállsz vele, de mindenestre tudod, hogy mihez tarthatod magad.

Sokkal nehezebb az eset, amikor olyanokkal kerülsz össze, akik önteltségüket alázatosság és szerénység mögé rejtik és akiknél sohasem tudod, hogy hányadán vagy. Ők maguk sem ismerik magukat. Talán még azt is hiszik, hogy alázatosságot és szerénységet *gyakorolnak*, pedig csak mutatják és fitogtatják, — tulajdonképpen csak *alázatoskodnak* és *szerénykednek* és ez az, ami felbosszant téged bennük.

Alkik valóban vagyunk,

és akiknek mi önmagunkat gondoljuk, — ez a kettő nem fedi egymást teljesen. Sőt néha egyáltalán nem fedi egymást. Minél érettebb valaki, minél mélyebb és önmagával szemben őszintébb, — annál közelebb jut önmagának helyes, tárgyilagos megítéléséhez. Ennek a helyes, tárgyilagos, őszinte önmegismerésnek eredménye az alázatosság (belül, a szívben) — és a szerénység (a kifelé való megnyilvánulásban).

Ez a tárgyilagos megismerés nem könnyű. Hogy szépségben, erőben, képességekben, tehetségekben, szívjóságban, nemességben, tudásban, eredményekben — mennyire kicsikék, számot nemtevők vagyunk, hidd el, hogy azt mi tucatemberek talán nem is vagyunk képesek *igazán* átélni, csak a nagy tudósok, a művészek, a szentek!

Néha — ha felhőkbe érő alpesi sziklacsúcs előtt állunk, vagy egy tomboló vízeséssel szemben — átfut ugyan kicsinységünk sejtelme rajtunk, de csak a *térre* vonatkoztatva, már az *idő* felülmúlja fantáziánkat. Mert időben is semmik vagyunk egy ilyen természeti óriás mellett: ha lezuhannánk, talán már délután járnak új túristák arra a helyre és sejtelmük sincs róla, hogy mi délelőtt ott meghaltunk. Lehet, hogy gyászol valaki érettünk egy évig, vagy talán tíz év múlva is áll majd ott egy kereszt . . . de száz év múlva? Ezer év múlva? És a hegy még úgy áll talán tízezer év múlva és e vízesés habjai ott zúgnak akkor is: habra hab, kőről köre mindig egyformán. — És hol leszünk mi?

Mégis: *fizikai kicsinységünket* csak megérezzük néha-néha. De a *szellemiekben* való alázatosság sokkal nehezebb. Hányszor állunk a szellem óriásai előtt —

és bírálatokat mondunk művészre, tudósra a mi icike-picike szegényes kis tudatlanságunk szemszögéből. Ó, ha *tudnánk*, mennyire senkik vagyunk hozzájuk képest, milyen nagy alázattal nyitnánk ki szívünket, hogy hassanak ránk, tanítsanak bennünket, tegyenek minket önmagunknál különbekké. Hány szerény turista, boldog nászutas, saját autós gazdag bankár, hatalmas gróf, herceg, király mondott véleményyt, kritikát *Memlinge*kről, *Rubense*kről, *Rembrandt*okról, *Lionardó*ról, *Michelangeló*ról — mégis nevüket sem tudjuk, — emezek pedig királyok maradnak minden művelt ember előtt örökké. De sok kritika maradna el, de nagyon sokkal szerényebben beszélnék, ha *tudnánk*, hogy mennyire kicsik vagyunk, mennyire nem értünk ahhoz, amiről ítélezünk.

Hát még erkölcsi téren! Egy egész élet önmagunkról való megtapasztalása vezet csak el az alázatosság felé. Hány embernek — bár feltűnőek a külső hibái, bűnei — nagyobb a szívnemessége, nagylelkűsége, őszintesége, mint nekünk, akik jól elrendezett külsőségekkel sokszor nemcsak embertársainkat, de magunkat is meggyőzzük kiválóságunkról. Elértünk-e valaha az alázatosságig? Amíg élünk, csak törekednünk lehet reá. De nem a külső jegyeinek felkendőzése, hanem azáltal, hogy igyekszünk belső lényegét megismerni, — ellentéteit magunkban is tagadni, — és megnyilvánulási formáját, az igazi, nemes, feltűnés nélkül szerénységet gyakorolni.

Miben áll az alázatosság?

Az alázatosság

lelki érettség, amely — Istennek, embertársainknak, önmagunknak helyes megismerése következtében — meghatározza tényleges értékünket, helyünket Isten és az emberek előtt, és szíves készség ezt a helyet (és nem különbet) el is foglalni mindenki előtt.

Az alázatosságban van tehát értelmi és akarat elem. Nézzük az elsőt.

Néha csodálkoztál bizonyára te is, és szinte nem egészen érthetőnek találtad, hogy nekünk kicsinynek látszó hibákért, bűnökért milyen mélyen lealázzák magukat a szentek. De nézd, aki nem tudja, hogy az az ócska csipke, amit mérgében összetépett, több százéves velencei csipke, az nem is bánkódik azon, amit tett. Legfeljebb azt mondja: hát eltéptem, eltéptem, majd összevarrom és kész. És ha megmagyarázod neki, hogy ez milyen drága és finom dolog volt, akkor jobban fog ugyan bosszankodni, de azt a fájdalmat, amit egy régiség-gyűjtő szakember érez, aki tudja, hogy az a csipke hol készült, ki viselte, milyen nagy mesterek képein szerepel, hogyan került a kereskedésbe, és hogy milyen végérvényesen pótolhatatlan — azt nem fogja érezni. Hiányzik hozzá a tudás és fogékonyság.

Aki lelkiekben vak, aki mégcsak meg sem sejtí az Isten nagyságát (hiszen tudni még a szentek is csak részben tudták) —, az nem érzi nagynak az ő bűneit, nem is érzi magát alázatosságra kötelezettnek sem Isten, sem emberek előtt. Hiszen ő nagy-szerű ember: nem lop, nem csal, nem gyujtogat stb. Amilyen mértékben kezded meglátni az Úristenhez való kapcsolatunk kimondhatatlan értékességét, olyan mértékben látod súlyosnak hibáidat és ennek megfelelően nő képességed az alázatosságra.

A lelki érésnek folyamán azonban nemcsak Isten nagyságához mérten leszünk kicsinyekké, hanem önmagunk jobb megismerése által is.

Aki nem szoktatja rá magát belenézni saját mélyebb rétegeibe, aki cselekedeteire állandó menteséget keres, vagy aki *csak* cselekedeteit nézi, anélkül, hogy leszámolna titkos indítékaival, be nem vallott szándékaival, abban nem is alakul ki az a lelki érettség, amely alázatosságban és szerénységben nyilvánul meg.

És még valami. A gyermek síkban lát, nincs a távlatoknak tudatában, nincs perspektívája. Neki az előtérben álló napraforgó igazán nagy és a háttérben kéklő hegyóriás igazán egészen kicsike. A kiskorú ember így gondolkozik a lehetőségekről, veszedelmekről is. Ami messze van, az kicsi. Amit pedig csak sejteni lehet, csak következtetések útján megállapítani — az egyáltalán nem létezik számára.

Bizonyára olvastad *Lagerlöf Zelma* szép könyvét, a *Jeruzsálem*-et. Emlékszel rá, milyen kétségbeesés fogta el Gertrudot, a finomlelkű, szeretőszívű elhagyott menyasszonyt, amikor álmában kiszúrta hűtlen vőlegénye, *Ingmar Ingmarson* szemét? Felébredése után egyre azt hajtogatta: nem is tudtam, hogy ennyire gonosz vagyok! Valósággal beteg lett attól, hogy így belelátott saját rejtelmeibe és csak akkor nyugodott meg, amikor a Megváltó Jézus megbocsátó kezét érezte fején nyugodni.

Ne értsd ezt félre: álmainkért nem vagyunk felelősek. Csak az ellentét kedvéért hoztam fel, mert akiben nincsen elég lelki finomság és érettség ahhoz, hogy apró cselekedeteiből, szavaiból, vágyaiból, vilanásszerű gondolataiból következtetni próbáljon a benne lakó démonokra, akik egyszer esetleg fel is szabadulhatnak benne — az nem jut el az alázatosságig és szerénységig.

Még valakit kell helyesen megismernünk, ha lelki érettségre törekszünk, és ez a mi embertársunk. Az

érett ember tiszteli embertársát. Tévedsz, ha azt gondolod, hogy ez gyerekesség, és hogy a tapasztalt ember lenézi és megveti az embert. Fordítva áll!

Nem tudom, hogy elfogadod-e, ha azt mondom, hogy a gyermek nem *tiszteli* a felnőttet, hanem csak *felnéz* rá. Ez a felnézés igen vegyes érzésekből tevődik össze. Arra gyorsan rájön, hogy ő mennyire függ a felnőttől, arra is, hogy a felnőtt mennyi mindent tud és bír, mert nagyobb, erősebb és tanulta a dolgokat, azonkívül a felnőtt képviseli számára a földi igazságszolgáltatást is, ki a jót jutalmazza, a rosszat pedig megbünteti. Mindebből a gyermek számára az következik, hogy ezzel a hatalmassággal igyekszik jóban lenni: alkalmazkodik hozzá, ahol kell, és a saját kis életének kellemesebb-tételére kihasználja, ahol tudja. Tehát: engedelmeskedik a felnőttnek, ha tudja, hogy ellenkező esetben baj lesz, hisz a hatalmában, képességeiben, kívánja, hogy meséljen neki, játszon vele, húzza és emelje a nehéz tárgyakat és adogassa le azt, ami magasan van a kis ember számára.

Azonban igen rossz néven veszi, ha rájön, hogy a felnőtt nem tud mindent, nem bír mindent; ha nem készséges társ a játékban, jókedvben, vagy pláne, ha türelmetlenül, indulatosan, igazságtalanul intézi el valamely ügyét.

Hogy annak a felnőttnek lehetnek gondjai és bánatai, amelyek alkatmatlanná teszik a vidám játékszásra, hogy a papának joga lehet a csendre, nyugalomra, míg ő dolgozik, vagy pihen, hogy a nagymama igényt tarthat unokái «élvezésére», ha azok nem is szeretik a csókolgatást — ezt a gyermek nem érti. Nem is értheti, nem vesszük neki rossz néven. Gyerek. Kiskorú. De a felnőttől mást várunk.

Aki minduntalan «csalódik», mert testvéreit — erkölcsi, szellemi, fizikai képességeikben kisebbnek kellett megismernie, mint amilyennek ő elképzelte, vagy ahogyan az neki kellemes lenne — az nem érettelelkű ember. És az sem érettelelkű, aki csalódásait

összefoglalva megveti és kevésre tartja az embereket. Ez mind csak azt mutatja, hogy mennyire az az érzés vezeti, vagy vezette, amely a gyermeket tölti el, amikor a felnőttre «feltekint». Segítséget várt tőle, vagy legalábbis megnyugtatót.

Aki sohasem hatol bele abba a rejtelembe, amelynek neve emberi lélek, aki nem nézi soha látó szemmel azt a sok nehézséget, bonyodalmat, melynek neve emberi élet, az nem is tudja méltányolni és megérteni emberek szorongatott helyzetét, kísértéseit, küzdelmeit, gyengeségeit, bukásait. Az kimondja a maga ítéleteit képzelt magasságából, hidegen, értetlenül, alázatosság nélkül.

És aki nem szokik hozzá, hogy mások lelki szépségeivel, testi kiválóságaival, szellemi tehetségeivel, sikereivel és eredményeivel irigység nélküli megértéssel, tisztelettel, pietással foglalkozzék, — az nem is jut el odáig, hogy önmagát esetleg néha alárendeltebbnek, kisebbnek lássa náluknál.

Aki az embereket csak egyetlen oldalról nézi, és pedig arról, amelyen ő maga erős, az nagyon hamar kész azzal, hogy mást gyengébbnek lásson! Pedig olyan nagyon sokféle külső, belső, fizikai, szellemi, társadalmi, anyagi, helyzeti előnyünk és hátrányunk van egymással szemben! Mindig feltehetjük, hogy a másik ember valamiben csak fölötünk áll, ha mi ebben a pillanatban nem is látjuk azt.

Nem hatott meg téged az Úr Jézus mondása Jakób kútjánál? Ott áll előtte a tudatlan és bűnös asszony, de van korsója . . . és talán habozik is egy percre: adjon-e vizet ennek az ismeretlen vándornak, aki megszólítja? Az Úr Jézus pedig csendesén mondja: Ha te tudnád ki az, aki tőled vizet kér . . . te kérnél tőlem! S az asszony — jaj de nagyon okos volt és jaj de nagyon gyorsnyelvű! — nagysietve megállapítja: Uram . . . hisz nincs is korsód, amivel meríteni tudnál!

Hei asszony, asszony, ha te tudnád, *ki az*, aki veled szól!

De sokszor látunk valakiben csak egy tikkadt vándort, egy vizet kérő szomjúhozót . . . még bölcs tanácsokat is adunk neki és nagyhangú oktatásokat, és nem tudjuk, hogy több lakik lelkében az Istenből, mint mibennünk — ha véletlenül éppen van is «korsónk» . . .

Milyen más lenne elhelyeződésünk az emberekkel szemben, ha tisztelnénk bennük azt, amit nem látunk: a küszködő, vergődő, sok lehetőségű és sok kísértésű, gúzsbakötött, de ki=kitörő, vagy önmaga felett csendesen sírdogáló — de mégis — Istenből való lelket.

A gyermek naiv «feltekintéséből» nem a kamaszkor «csalódásai és lázongásai» maradnának meg a lelünkben, hanem mások értékének felismerése — gyengeségek és bűnök dacára; mások tisztelete akkor is, ha küzdelmeket és tragikus bukásokat látunk is, —

*és önmagunk helyes felismerése,
melynek eredménye okos és
őszinte embernél — alázatosság.*

Magá a megismerés

még nem elég alázatosságra. Azok, akiről szó volt az alacsonyabbrendűségi érzésnél (Minderwertigkeitsgefühl) — kicsire értékelik magukat — és mégsem alázatosak. Hogy a megismerésből alázat legyen, ehhez még társulnia kell annak a *komoly akaratnak*, sőt (amint azt az erény fogalma mondja) *szíves készségnek*, hogy mások is olyannak ismerjenek meg — annak megfelelően értékeljenek — és úgy is bánjanak velünk, amilyenek mi Isten előtt igazán vagyunk. Ez az, amit az alázatosságban akarati elemnek nevezünk.

Ez az út aztán igazán nehéz. Magunkban még csak belátjuk — ha elég intelligensek vagyunk —, hogy semmik vagyunk, bűnösök vagyunk, kimondani már nehezebben mondjuk, de hogy más is mondja nekünk, sőt úgy is bánjon velünk, mint egy egyszerű, kicsi, bűnös emberrel — ez már nagyon, nagyon nehéz.

Van a lelkünkben három ősi ösztön, amely megakadályoz ebben, és ez a hiúság, a kevélység és a gőg. Mind a három lényegében érthető, emberi ösztön, mely hasznos is lehetne, de elferdülésében, korlát nélküliségében kárára van az embernek, elválasztja az Úristentől és embertársaitól is.

Ezekkel is szembe kell nézned, ha kedves akarsz lenni Isten és az emberek előtt.

Azt gondold magadban: köszönöm; most a divat, a puder és a körömlakk következik. Meg a rúzs. Meg az ékszer.

Hát nem! Ne aggódj. Nem mondom, legegyszerűbben tényleg ezekben nyilvánul meg a hiúság. De ezek csak megnyilvánulási formák. A hiúság az más! Lehet hiú valaki szellemi javakra is, sőt lehet hiú arra, hogy «ő nem hiú!»

A hiúság az önszeretnek egy olyan formája, amely mások véleményéből táplálkozik. A hiú ember életérzése attól függ — még pedig indokolatlanul nagy mértékben —, hogy hogyan vélekednek róla az emberek: látták=e, észrevették=e, csodálták=e, irigyelték=e. Ha igen: boldog; hogyha nem: boldogtalan.

Igazad van, szociális lények vagyunk és veszünk értékeinkből és javainkból, ha valamilyen oknál fogva kivet bennünket magából ez az emberi közösség. Még a szentek életében is súlyos szenvedés, ha száműzetésben kell élniök, és — nemcsak területileg száműzhető valaki. Igenis, nehéz dolog, ha szegényes ruhája vagy hiányos társadalmi nevelése miatt kinéznek valakit a társaságból, melyhez hozzátartoznék, vagy amelyben érvényesülnie kell. Azért jogosult: figyelni, tekintetbe venni az emberek rólunk való véleményét.

Hogy a kereskedő külsőleg is mutatja jómódját, az esetleg hitelképességének emelésére történik; hogy a színésznő kifestve játszik, az természetes: pályája függ tőle, hogy tetszik=e nézőinek; sőt, ma egyes áruházak is megkívánják, hogy a kiszolgáló leányok «kikészítve» álljanak munkába... ez nem több, mint egy hivatalos uniformis felvétele a szolgálat idején.

Érdekes azonban, hogy akiben vannak igazi értékek hivatása terén, az sokszor még ezekről a megengedett, sőt megkívánt külsőségektől is felmentheti magát. Mindnyájan elvárjuk pl. a moziszínésznőtől, hogy szép legyen, minél több és minél pompásabb ruhával kápráztasson el bennünket stb. Egy *Greta Garbo* ellenben megengedheti magának az előnytelen mimikát is, és első hangos filmjét szvetterben játszotta végig: minek oda sok pompás ruha varázsa, ahol megszólal ez a hang, ez a lélek és ez a mesterségbeli tudás. És az igazi, a nagy, régi kereskedők, igen, azok megengedhetik maguknak az egyszerűség luxusát is. Már nem kell a feleség ékszereit felvonultatni vagyonosságának hangsúlyozására, elég a név is és megvan a kellő tekintély.

De általában mondhatod, hogy igaza van annak, aki jól ápolt külsővel, rendes, tiszta, sőt szép és ötletes ruházatban akar megjelenni, és annak is, aki örül, ha az emberekből kellemes visszhangot vált ki. Az ilyen törekvés kedvessé teszi az illetőt, mert minden ember életérzését emeli, ha látja, hogy súlyt helyeznek tetszésére. Ez csak megtisztelő!

Tudod, terhessé és kínossá akkor lesz a dolog, amikor a jogos tetszeni=vágyás hiúsággá lett valakiben. Amikor egyre más és más, cifrábbnál=cifrább ruha csak úgy ordítja valakiről: Mit szólsz hozzám? Úgy=e új, úgy=e eredeti? Úgy=e másnak nincs ilyen! Amikor másról se lehet valakivel beszélni, csak a hangjáról, vagy mozdulatairól, vagy a tapsokról, vagy a csokrokról, amiket kapott, meg a sikereiről és hódításairól.

A hiú ember nem boldog. Élete állandó nyugtalanság, még sikereinek tetőfokán is; jai, meddig tart! Nem tud megküzdeni kínos irigységével; mardossa a féltékenység; nincs megelégedve barátainak hódolatával, egyre több hízelgésre van szüksége, hogy elbódítsa magát.

De mások számára sem kellemes társ. Fárasztó

vele lenni, úntató folyton róla beszélni, nyugtalanító tudni, hogy valami csekélységgel megsértjük hiúságát, és megszegényítő, ha — talán csak a béke kedvéért is — alkalmazkodunk hozzá és legyezgetjük hiúságát. A hiú ember nem növeli életérzésünket. A hiú ember nem kedves.

Hogy mit tégy a benned levő hiúsággal szemben?

Első az ilyen őszinte beismerés. Igen, van hiúság mindnyájunkban, küszködnünk kell vele. A második: a hiúság olyanfajta gyöngeség, amely ellen nagyon jól lehet harcolni külső eszközökkel is, ettől valamiképen elsatnyul. Igenis jó a zárdák pedagógiája, hogy a süldő kislányokat visszatartják a folytonos tükörbekandikálástól. Rendes mosdás, rendes fésülködés, iskolai ruha . . . minek ide még tízpercenként a tükör? Nem vagy olyan fontos, kedves kis iskolásleányka! Igenis, jó időnkint önmegtagadásból, aszkezisből megvonni magunktól valamit, amivel előnyösebbé tehetnénk külsőnket: *nem*=felvenni az új ruhát, ékszerdarabot, fátyolt stb.=t. Nem olyan fontos az emberek tetszése!

Különösen szép ez, ha szeretetgyakorlattal kapcsolódik össze: azért *nem*, mert szép ruháid, ékszereid, egész ragyogó jelenséged nyomasztólag hatna a környezetre, ahova készülsz, vagy ha elhomályosítaná azt a barátnődet, akit ma ünnepelni akartok stb. Milyen szép példát adnak erre a pogány görög nők, kik a szegények városrészébe legegyszerűbb ruháikban mentek!

Lehet a hiúság ellen úgy is védekezni, hogy esetről esetre *nem* beszélünk magunkról, ha még úgy kívánja is *másik* énünk. Sem egyenes kérdésekkel, sem sóhajokkal és célzásokkal *nem* visszük a tárgyalgást magunk felé, *nem* merülünk bele, ha más visz bennünket a tetszelgés vizeire.

Ha lehet is a hiúságot erősen sorvasztani külső eszközökkel (és ez rendkívül fontos!), *nem* nél-

külözhethetjük a belső eszközöket sem. Főleg az elmélkedést és szemlélődést a hódítások, sikerek, dícséret, dicsőségek mulandósága felett. Nem is sorolom fel, annyira közhely, hogy mennyire másként gondolkoznak az emberek valakinek szellemességéről, szépségéről, eleganciájáról stb.-ről *ma*, mint *tegnap*, vagy *holnap*. Szerelmek, barátságok szűnhetnek meg, még azt is letagadhatják, hogy valaha is ismertek téged, ha úgy fordul a kocka.

Egyedül a lelkiismereted marad veled.

És egyedül az Isten az Örökkévaló.

Kár másért fáradságot és áldozatot vállalni.
Emberi tetszésért: annyit, amennyit! . . .

Amilyen mértékben leszel kevésbé hiú, olyan mértékben marad időd és energiád testvéreid értékeinek szemléletére, olyan mértékben leszel alázatosabb, szerényebb, kedvesebb.

őnmagunk túlértékelése: túlságos biztonsági érzése az *Én*-nek. Én tudom. Én bírom. Én látom. Én: erős, okos, gazdag, szép, hatalmas, nagy, előkelő vagyok. Nem szorulok senkire sem. Szinte . . . az Istenre sem. Nekem nem kell sem tanács, sem intelem, sem vezetés, sem segítség, sem adomány. Illetleg: amennyire ezek közül reflektálok, az engem *megillet*, az nekem jár, azt kötelesek nekem megadni az emberek is . . . az Isten is.

Hát ilyen aztán nem vagyok, gondolod magadban. Igazad van. Szomorú is volna. Ilyen kevélység, ez már ördögi!

De valami csak van ebből az emberben! Nem gondolod?

Vajjon minek minősítet azt, ha már egy kisgyerek is: inkább lefekszik éhesen, de nem «kéri» azt a vacsorát, amelyet nem hoztak neki, mert illetlenülül kiabált. Azt mondod, *dac*. Ebben a *dac*-ban nyilvánul meg a kisgyerek kevélysége.

És a nagyleány, aki például — nem igénytelenségből, vagy mert szüleinek nem akar kiadást okozni, hanem — azért nem kér új kesztyűt, vagy nyaksált, mert sérti, hogy nem adták meg a szülők maguktól. «Látják, hogy már rossz, tudják, hogy már régen kaptam, én pedig nem kérek, azt ugyan várhatják!»

Mit gondolsz arról, ha két barátnő összevész, vagy két ember, aki együtt akarta építeni a boldogság fészket, és most keményen összeszorítja az ajkát mind a kettő, mert egyik sem akarja kimondani az első szót, és ha az utcán találkoznak, elfordítják a fejüket. Pedig a szívük vérzik egymásért és egy élet dől romba cselekvésük nyomán. De *én* . . . csak nem szólok *én* . . ., csak nem alázkodom meg *én*, kezdje ő!

És jaj annak, aki az ilyen nagy «Én»=ű valakinek tanácsot ad kéretlenül, aki megintí vagy megfeddi: a legmerevebb visszautasítást kapja és évekre terjedő haragra számíthat! De még az is kegyvesztett, aki csak egyszerűen más véleményen van, mint ők!

Hiszen ők tudnak mindent a világon, sőt sokkal jobban tudnak, mint bárki más. Ezt persze nem mondják ki, de érezhető modorukon még akkor is, ha *esetleg* udvariasságból el is hallgatnának olykor, olykor!

Erkölcsei életében is feltétlenül magabiztos a kevély ember. *Tudja*, hogy ő bizonyos bűnöket nem követett el, és abban is biztos, hogy nem is fogja elkövetni soha. Ha esetleg — jó hangzás kedvéért — hozzá is teszi: «Isten segítségével», legbelül a lelkében azonban ilyenfélén gondolja: vagy anélkül is, mert én nem vagyok olyan, mint ezek a vámosok és bűnösök; én különb vagyok! Sokkal magasabban, nemesebben gondolkodom!

Ha véletlenül mégis kénytelenek belátni, hogy valahol vétettek valamit, a legszélsőségesebb, bánatnak nevezett felháborodás fogja el őket, amelynek nem az az indító oka, hogy Istent megbántották, hanem az a bosszúság és harag, hogy ők (!) *ők* (!) képesek voltak erre. *Sigríd Undset* hősnője *Kristin Lawransdatter* minden szenvedélyes bánata és vezeklése nem Isten megkérlelése és engesztelése, hanem toporzékolás és bosszúállás önmagával szemben, azért, mert a le nem tagadható bűn megalázta önmaga előtt. Nem teszünk ilyenfélét néha magunk is?

Még Istennel szemben is kevélykedünk. De sokszor érezzük úgy, hogy mi másképp, mi jobban csináltuk volna. Különösen, hogyha a saját vélt boldogságunkról van szó. Mi más körülmények más emberek közé helyeztük volna magunkat!

Ha valami baj vagy csapás fenyeget bennünket.

akkor ugyan sietünk imádkozni, de mintha kifelejtenénk imánkból egy nagyon fontos és kötelező kérést: *Legyen meg a Te akaratod.* Mi az Istent éppen a *mi akaratunk* teljesítésére akarjuk megnyerni.

Bizonyára te is hallottad már ezt a mondást: «Nagyon vallásos voltam, de amióta meghalt a fiam, vagy a férjem, azóta nem. Mert én annyit imádkoztam értük, és az Isten nem hallgatott meg!»

De valljuk meg, magunk is igen szoktunk háborogni, ha szép időt kértünk az Istentől és esőt kaptunk, vagy ha bármilyen más kérésünket nem teljesíti. Legalább is csodálkozunk ezen: Hogyan lehet, hogy így történik, holott én imádkoztam, én kértem az Istent! Szinte így is mondhatnánk: *főlkértem az Istent, hogy tegye meg ezt és ezt!*

Nincs leírva minden, ami a kevély embert jellemzi, de hiszen ki tudjuk egészíteni ezt a képet a saját tapasztalatainkból is. Sajnos, önmagunkból való egyéni tapasztalatokból is!

Sajnos? Nem, nem sajnós. Ha már eljutunk odáig, hogy felismerjük magunkban a betegség tüneteit, akkor már nem olyan nagy a baj! Az őszinte diagnózist már csak a gyógykezelésnek kell követnie.

Szerénység és egyszerűség

a kevélységnek ellenszerei. Szinte azt mondanám, hogy nem is az a fő, hogy küzdjünk a kevélység ellen, hanem az, hogy gyakoroljuk a szerénységet és kedvességet és akkor elsorvad a kevélység magától.

Ha a szerénységet a kevélységgel hozom kapcsolatba, akkor a németeknek híres «als ob» «mintha» filozófiája jut eszembe.

Tudod, hogy fogj hozzá a szerénységhez? Viselkedj úgy, «mintha» nem te volnál a legokosabb abban a társaságban. Ne is vizsgáljuk, hogy igaz-e, vagy sem. Tegyük úgy, *mintha* . . . Mi történik? Ha valaki szól — nem inted le, hanem gondolkozol rajta. Ha mondtál valamit és ellenvélemény hangzik el — tudomásul veszed. Ha valami új dolgot láatsz, nem adod le ítéletedet, hanem vársz, míg a többiek nyilatkoznak. Ha valami furcsa neked, nem nevetsz, hanem azon töprengsz, hogy vajjon te miért nem érted ezt . . . Szóval, mindenben: *mintha* nem te volnál a legokosabb.

És viselkedj úgy, *mintha* nem te volnál a legelőkelőbb, vagy legszebb. Tudod . . . *mintha*. Például ne jelenj még későn, ne ülj az első sorba, ne tégy megjegyzéseket, ne beszélj hangosan, ne vonulj el külön sarkokban, ne vond magadra a figyelmet, ne nézz körül olyan arccal, mint aki lesújtja azt, aki nem csókolja meg uszályát . . .

Viselkedj úgy, *mintha* nem te volnál a legerősebb, leggyorsabb, legtapasztaltabb. Ne szaladj előre a kiránduláson, hogy a többiek csak lihegve tudjanak követni, ne vedd kezedbe úgy a tenniszverőt, a sakktáblát, vagy bridge-kártyát, hogy benne legyen a mozdulat dban az a bizonyos: most jövök Én! Tudod úgy, *mintha* te nem volnál bajnok mind-

ezekben. Csak aztán úgy se viselkedj, *mintha* már te lennél a szerénység és alázatosság zászlóvivője. Csak szerényen légy szerény, úgyhogy ne ragyogjon messziről szerénységed dics-fénye. (Vagy talán így kellene mondanom: dicsekedő-fénye?)

Erre pedig az egyszerűség fog képesíteni.

Mit nevezek egyszerűségnek? Egyszerű az, ami egy=szerű, nem több=szerű aszerint, hogy hogyan mutatkozik, hogyan nézem, hogyan hatolok bele. Egy=szerű, egységes, egyrétegű, egyértelmű, egy-óhajú, egy=jelentőségű. Ellentéte a bonyolult, kúszált, a két- és többértelmű, ravasz, nyakatekert, cifra, nyugtalan, egyensúlyozatlan.

Egyszerű lehet az, amiben nincs is több, csak az az egy. De lehet egyszerű a gazdag, a sokféle, a finoman kidolgozott is, ha megvan a dolgok között a megfelelő alá- és mellérendeltség, az egységesség, a világosság, a harmónia.

Könnyen látod magad is, hogy ez a két „egyszerűség” nem egyenlő tartalmú, mégis: egyenlően értékes megjelenési forma a szegénytől a leggazdagabb tartalomig.

Érdekes megfigyelnünk, hogy mennyire félünk az egyszerűségtől! Sem te, sem én nem szeretünk olyan=nak mutatkozni, amilyenek vagyunk. Úgy gondoljuk, hogy sokkal értékesebbek leszünk, ha valahogyan másképpen nyilatkozunk meg, mutatkozunk meg, mint ahogyan igazán gondolkozunk és amilyenek igazán vagyunk. Legkomikusabb, hogy mi, európai nők az élet folyamán egy vagyont költünk el és mindent összevéve éveket áldozunk fel azért, hogy a hajunk göndör legyen. A néger nők szíve vágya semmi más, csak hogy a hajuk egyenesszálú legyen. E célból kenik, nyujtják, áztatják, vasalják, csak úgy, mint mi az ellenkezőért. Kérdés — de felelj rá őszintén! — szebb=e a *mi szemünkben* az egyenes hajszalú néger, mint a göndör? Ugy=e mindegy nekünk.

Okosabb=e egy tudatlan ember, ha cifra szavak=

kal és eltanult szólamokkal próbálja kifejezni szűk kis lelki világát? Vagy — ha nem adott az Úristen külső szépséget egy leánynak — szebb lesz-e, ha cifrán (szándékosan nem használom a «szép» szót), fényesen öltözködik, telerakja magát ezer sallanggal, máslival, ékszerrel?

De viszont, van-e a tökéletes szépségű leány számára előnyösebb a hangsúlyozottan egyszerű — nemes anyagú, nemes vonalú — ruhánál, teljesen egyszerű frizúrával egyetlen igaz gyöngysorral, vagy egyetlen briliánsgyűrűvel?

Nem látod magad is, hogy csúnyának, szépnek, tudósnak, tudatlannak az a legelőnyösebb, ha egyszerű. (Igy is mondhatjuk: *legalább egyszerű!*)

Már most: ha igazán szerények akarunk lenni, csak egyszerűen olyannak kell megmutatnunk magunkat, amilyenek igazán vagyunk — díszítés és kendőzés nélkül. Embertársaink majd ennek megfelelően fognak velünk bánni.

Vagy talán éppen ez az, amitől félsz?

Ne félj tőle, mert az egyszerűség nemcsak a legelőnyösebb *megjelenési* forma. Az egyszerűségnek nagyszerű visszaható, gyógyító, elrendező ereje is van.

Ha nem szépítgetünk, nem titkolódzunk, nem magyarázunk, nem cifrázunk, nem fehérítünk és nem pirosítunk, egyszerre magunk is tisztábban látunk. Rájövünk egy csomó dologra, amit ki kell dobunk a lelkünkéből, el kell égetnünk, meglátunk egyet-mást, amit csak megszegni, megfejelni, megtisztítani kellene és akkor használhatóvá lenne, látunk kopár területeket, amelyeket nem papírvirággal kellene befedni, hanem élő virágmagvakkal bevetni és öntözni, meg gyomlálni, kapálni. Csatornákat kell ásnunk, villanyos huzalt kell vonnunk a saját lelkünk különböző területei között, össze kell kapcsolnunk műveltségünket vallásosságunkkal, hivatásunkat egészségünkkel, öltözködésünket világ-

nézetünkkel, hogy egységes, élő, szerves legyen minden, ami bennünk van.

Ha merünk egyszerűek lenni, ráléptünk a javulás fejlődés, kialakulás, tökéletesedés útjára.

És addig, míg mindez meglesz — jaj, mikor lesz meg mindez Istenem —, addig nem kevélykedünk,

hanem szerények és alázatosak leszünk embertársainkkal szemben és megszeretnek és kedveseknek találnak bennünket minden hibáinkkal és hiányunkkal együtt. Elviselnek bennünket, mert mi is elviselünk másokat . . . megbocsátják a mi vétkeinket, mert... mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek . . .

képzelt, vagy akár *valóságos, értékei* elválasztó falat állítanak lelkében közéje és a többi ember közé. A többi ember az ő számára nem egyes egyénekből áll; számára mindenki, aki nem éri el az ő fokát, egyszerűen tömeg; olyanfélén, mint ahogyan a báli tudósításoknál feljegyeznek néhány Pancit és Mancit, Pucit és Ducit névszerint, mint megjelent előkelőséget, azonkívül ott volt: «*stb.*» A gögös ember szemében a világ így alakul: Én és *stb.*

A gögös tudós szemében ez a «*stb.*» tudatlan, a gögös hadvezér szemében gyáva, a gögös előkelő szemében «népség», a gögös gazdag szemében «*kol-dus*».

A gögös *lefelé* nem néz, talán nem is lát. Egyszerűen keresztül néz az embereken, mintha levegő volna a helyükön. *Fölfelé* nézvéen azonban kitűnő szeme van. Meglátja a leghalványabb csillagokat is, sőt ahhoz is van remek érzéke, hogy kik lesznek csillagokká a közel jövőben. Pontosan megkülönbözteti az elsőrendű csillagokat a másod- és harmadrendűektől és pillanatnyi pontossággal alkalmazkodik felragyogásukhoz és lealkonyulásukhoz. Van, aki ezt így fejezi ki (bizonyára magad is hallottad már): *lefelé* gögös, *felfelé* alázatos. Azt gondolom, hogy igazság nevében tiltakoznunk kell ez ellen az alázatos emberek helyett.

A gögös *felfelé* is gögös. Ő minden nálánál különb emberrel egyenrangúnak tartja magát lélekben, de meghunyászkodó és szolgalelkű, amíg amazok hatalmon vannak, és csak annyival ismeri el őket magasabbnak nálánál, *amennyivel magasabb polcon állanak*. A lelkét nem hajtja meg előttük, csak a fejét, a derekát vagy akár a térdét is, de mindig gyűlölettel, rosszakarattal és hűtlenséggel kárpótolja magát azért, hogy nem ő áll azon a helyen.

Hát igen, a nagy politikában, az udvarok csillogó fényében, a közélet lázas tülekedésében ott vannak ilyen gőgös emberek. De a mi kis leányszobáinkban? Jámbor internátusi leányok között? Katholikus egyesületekben? . . .

Ne folytasd. Sajnos, azt kell felelnem: ott is, ott is, ott van a gőg mindenütt. Itt van bennünk is, belül, a szívünkben lakik. Nem emlékszel iskolásleánykorodból olyan tanulóra, aki — be kell vallanunk — tényleg mindig tudott, példásan viselkedett, tüntetően nem sűgött, nem fecsegett; arról nem is beszélek, hogy nem veszekedett, mert ennyire közel nem került soha a «rossz gyermekekhez». Ő volt a jó gyermek. És az okos gyermek. És a szorgalmas gyermek. Ha valaki nem tudott felelni, megvető mosoly ült az arcán, ha valaki kölcsönkérte a radírját, csendes hangon megtagadta tőle: «Az én mamám nem szereti, ha a holmim körülmegy az egész osztályban». Ha szólt hozzá valaki, aki neki nem tetszett, elfordította a fejét. Ő igen, nagyon jó gyermek volt, csak nem tudni mi okból, senki ki nem állhatta. A kisgyerek «beképzeltnek» mondja az illetet, a felnőtt gőgösnek.

Hát a magad életében nem fordult elő még olyasmi, hogy valaki nem tegezett téged, míg a többiekkel tegeződött. Fáj? Látod, a másíknak a gőgje okozta neked azt a fájdalmat. De ki tudja, hogy te, hogy nem okoztad-e te ugyanazt a fájdalmat másoknak! Fölfelé olyan hamar «egyenrangúak» vagyunk, — lefelé olyan nagy különbségeket érzünk magunk és a rangban alacsonyabbnak-vélt között!

Vajjon az erénygőgről hallottál-e már valamit? Ismersz-e embereket, akik olyan nagyon átérzik, hogy ők milyen rendesek, pontosak, kötelességteljesítők, tisztalelkűek, templombajárók, jótékonyak, igazságosak stb. stb., hogy nem is képesek megbocsátani másnak a gyengeségét, küszködését, bukásolását. Ő, vannak ilyen emberek — s talán abban, amiben némi kis eredményt elértünk — talán abban mi magunk is néha ilyenek vagyunk!

Kedves-e a gőgös ember? Istenem, hát hogy lehetne kedves! Hiszen az a gőg, amellyel az elért, vagy vélt magasságból letekint a többiekre, a porban kúszó férgekre, az kíméletlenül fogyasztja, tördeli bennünk az életérzést és éppen ez az, amit nem találhatunk kedvesnek.

Hiszen erre az életérzésünkre szükségünk van!

Úgy érezzük, hogy végre is: mi is vagyunk valakik, mi sem vagyunk a legutolsók, — és sokszor (letördeltségünkben) éppen azokat a tulajdonságainkat, esetleg rossz tulajdonságainkat kezdjük hangsúlyozni, amely ellenkeznek gőgös társunk értékeivel. Ha ő finom — akkor mi csakazért is hangoskodunk, kamaszkodunk; ha ő művelt — akkor mi műveletlenségünket fitogtatjuk; ha ő jámbor, sajnós, akkor mi sokszor — jobb meggyőződésünk ellenére is — rosszaságunkkal, lelki vastagbőrűségünkkel hengegünk.

Közben azonban szégyeljük magunkat mindezekért — és haragszunk a gőgös társunkra, aki bennünket ebbe belesodort. Arra persze nem gondolunk, hogy az, ami olyan nagyon, nagyon felháborít bennünket a mások gőgjében — az a mi saját gőgünk, amely elrejtőzik tudatunk elől, de amelyre ráismerhetünk, amikor a gőgös viselkedésre így felelünk.

Hogy tegyünk hát, hogy gőgösek ne maradjunk?

Vannak szivós bacillusok

és vannak olyanok, amelyek ugyan iszonyú rombolást visznek véghez a szervezetben, de rendkívül csekély az ellentálló képességük: néhány órai napfény teljesen elpusztítja őket.

Azt gondolom, a góg bacillusa ilyen gyenge természetű és hogy ez is éppen a napsugárban, a világosságban pusztul el. A góg ugyanis köztudomás szerint is szellemi korlátoltságból, bizonyos irányú ostobaságból származik. És ha okos ember csak egyszer is elmélkedik a góg jogosságán vagy jogtalanságán, nagyon hamar igen egyértelmű feleletre jut. A német közmondás röviden így mondja ezt: Dummheit und Stolz, wachsen auf einem Holz (ugyanazon a fán terem az ostobaság és a góg). A «Stolz» szót itt nem a «büszke» szóval kell fordítani. A büszkeség nemcsak hogy kisebb foka a gögnek, hanem valami olyan, aminek nemes árnyalata is van; például ilyenféle fogalmazásban: egy leány legyen sokkal büszkébb, semhogy megengedje jelenlétében ezt meg ezt stb.

Igen, a góg bizonyosfajta ostobaság. Ezt nem sértő szándékkal mondom. Aki eléggé átélte a csodálatos összefüggést az emberiség egész szervezete között, aki megértette ráutaltságát a földművesre, utca-seprőre, iparosra, hivatalnokra, tanítóra, orvosra, szomszédra, rokonra, barátira, családtagra stb., stb., stb.-re — az nem lehet gógös. Képzeld magadat egy fényes bálban leszakadt cipősarokkal éjjel két órakor. A házban lakik egy szegény suszter . . . Úgy-e milyen szépen kéred meg — ha felköltötték miattad . . . Édeskedves, aranyos János bácsi, legyen olyan nagyon jó, és csinálja meg a cipőmet! Úgy-e nem vagy gógös ilyenkor, úgy-e (azonkívül, hogy megfizeted) meg is köszönöd szépen, pláne, ha közben olyanféle mondás

is hangzott el: Hagyjanak aludni, jöjjenek holnap reggel! Úgy-e mézédesen hizelepsz majd János bácsinak . . . Pedig ez csak egy bál! Éjszaka! De olvastál arról a mozdonyvezetőről, aki egy kazánhiba következtében — melynek a fűtő halálos áldozata lett — úgy vezette a gyorsvonalat, hogy két karjára gyilkos sugárbari omlott a bugyborékolva forró víz és gőz, de nem engedte el a szelepet, és csak amikor a vonat bevitte az állomásra, bukott le ájultan, örökre összeroncsolt karokkal a gépről. Vajjon a vonat utasai közül ki lehetett volna gőgös vele szemben?

Lehetsz-e gőgös ápolónőddel szemben, aki pontosan rakja rád borogatásaidat éjjel-nappal, napokon és heteken át?

Lehetsz-e gőgös a tűzoltóval szemben, aki megmentette életedet? És ha eddig nem tette — tudod-e, hogy holnap nem szorulsz-e reá? És lehetsz-e gőgös mindazokkal szemben, akiknek munkájából elviselhetővé, kellemessé, széppé lesz az életed? Csak távol vagyunk tulajdonképpen egymástól ha egymás mellett élünk is —, és megfelelünk az egymáshoz való személyes kapcsolatról. A pék éjjel dolgozik, hogy legyen reggelidhez ropogós kiflid, a bányász leszáll a föld mélyébe, hogy legyen mivel fűtened, a rendőr megőrizz tolvajoktól és rablóktól. . . a végtelenségig folytathatnám ezt a sort. Ne mondd, hogy hiszen ezeknek te fizetsz és ezzel le is számoltál velük. Mi, akik átértük a háborút s a forradalmakat, mi átértük azt is, hogy szeretettel, hálával, tisztelettel, emberi méltóságuk megbecsülésével is tartozunk azoknak, akikről ilyen szolgálatokat elfogadunk.

Ha ezt lélekben mélyen átéljük, akkor a viselkedésünk sem lesz gőgös. Még akkor sem, ha hivatásunk, társadalmi állásunk vagy más körülmények bizonyos tekintetben el is határolnak minket felebarátainktól. Csodálatos szerszám az emberi lélek: nem arra reagál, ami közvetlenül éri, hanem *arra a lelkiületre*, amelyből az érintés fakad.

Figyeld meg — de bizonyára úgyis tapasztaltad már önmagadon — az ember nem is kívánja azt, hogy azok, akik fölötte állanak — összekeveredjenek vele, hogy mulassanak, komázzanak vele. Nem, mi szeretjük, ha valaki tart a tekintélyére, rangjára, méltóságára. Mi akarunk föltekinteni valakikre, mi be-látjuk, ha az a maga fajtájával érzi igazán jól magát — de mégis teszünk különbséget, hogy ezek között melyik a gőgös és melyik az alázatos szívű.

A gőgössel szemben aztán ellenzékbe szövetkezik az egész világ, — az alázatos szívűért, a szerényért, a kedvesért tűzbe menne minden jóra való ember.

Kell-e még mondani valamit a gőg ellen? Azt gondolom, nem. Mert, ha világos fejű vagy — elég ennyi, hogy meginduljon a gőgbacillus sorvadási folyamata. Aki pedig ostoba . . . Hogy is szól a mon-dás? Buták ellen az istenek is hiába küzdenek.

*Az alázatosság akarati ele-
meit is átvettük hát. küzdelem
a hiúság, a kevélység és a gőg
ellen. Nehéz küzdelem sokszor.
De érdemes fáradni vele, mert
az igazán alázatos ember igazán
kedves ember!*

A szübből alázatos ember

nem ismer sértődést. Minthogy nem tartja magát sokra, nem is veszi észre, hogy valaki eltolni, elgáncsolni akarta. Ha hívják, megy. Ha nem hívják, nem megy. Ha szükség van rá, akkor is megy, amikor nem hívják.

Ha első helyre ültetik, odaül, gondolván, hogy bizonyára van valamilyen ok erre, — ha utolsó helyre teszik, vidáman és sértődés nélkül odaül, — ha választania lehet, odaül, ahova barátai, kortársai, rangjabeliek ültek le.

Ha nem kérdezik véleményét — érdeklődve figyel; — ha megkérdezik: legjobb tudása szerint felel. Ha ellenkeznek vele, gondosan mérlegeli a tárgyi ellentmondásokat és szívesen áll az igazság mellé, ha legyőzték a vitában. Ha látja, hogy tudatlansággal áll szemben, szerényen magyarázatba kezd, — ha látja, hogy ellenszenv, rosszindulat áll vele szemben, abbahagyja a vitatkozást, de kutatni kezdi az ellenszenvet kiváltó okot — magában.

Az alázatos ember szerény embertársaival szemben. Elítéli a bűnt, de nem ítéli el a bűnöst, mert önmagáról tudja, hogy milyen könnyen sodródhat bele maga is és milyen segítség a javulásban másnak a kinyújtott baráti keze.

Szerény tudományos és művészeti ítéleteiben is. Nem bizonytalankodás ez, csak nyitva hagyott ablak lelkének csarnokában: hadd áradjon be a világgosság mindenki felől; ki tudja, kitől tanulhat!

Szerény viselkedésében, hanghordozásában, nevetésében, mozdulataiban, ruházkodásában. Nem erőszakoskodik, nem kívánja a figyelmet magára irányítani, nem kíván másokra árnyékot vetni.

Azt sem teszi, hogy pártfogó módon eltérbe tol,

szinte pelengérré állít másokat. Erre sem érzi magát feljogosítva.

Szent Benedek az alázatosság tizenkét lépcsőfokáról tanít bennünket és azt mondja, hogy az alázatos ember még imádságban és erénygyakorlatban is ahhoz alkalmazkodik, amit a többi tesz, mert nem akar feltűnősködni semmiben.

Az alázatos ember nem vállveretet, nem jutalmaz elismerésével, nem bókol — hanem alázatosan, szerényen, feltűnés nélkül belesímul a közösségbe . . . — nem gondolod, hogy nagyon kedvesek lennénk, ha tudnánk ilyen alázatosak és szerények lenni?

Szeretnéd, ha szeretnének?

Fogj hozzá nagy lélekkel és erős kitartással azok megvalósítására, amit ebben a könyvben elolvastál.

Ne mondd, hogy mások kedvesek, anélkül, hogy ilyen nagy munkát végeznének. Lehet, hogy nekik sok adatott ebből ingyen, és öntudatlanul teszik azokat, amikbe Neked munkát kell fektetned. De ezek nélkül a tulajdonságok nélkül nincsen kedvesség. Lehet, hogy ideig-óráig kedvesek voltak olyanok számára, akiknek életérzéséhez éppen csak a kedvesség egy-két jellemző tulajdonsága volt szükséges, — és ezekért *előlegképen* megkapták ezt a kedves jelzőt.

Ne mondd, hogy hiszen míg mindezt alsajátítod, addig eltelik az élet. Nem. Az emberben megmaradt valami az isteni leheletből. És ahogy Isten a *szándékot* nézi, úgy — csodálatos, de igaz, — az emberek valamiképpen megvalósítottnak fogadják el azt, amire komolyan és becsületesen törekszünk kedvességben is. De különben: lélekzeni sem lehet tartálékra és aztán megélni az összegyűjtött levegőből. Minden pillanatnyi életünk a *maga* lélekzétvételehez van kötve. Így vagyunk a kedvesség gyakorlásával is.

Ne mondd, hogy mindez nagyon sok, nehéz és bonyolult. Van-e bonyolultabb, mint az emberi test működése? A tüdő, a gyomor, a belek, a máj, a lép, a különféle mirigyek, a könnyzacskók, a nyálkahártyák. — minden dolgozik, termel, nyit és zár, — mégis minden titokzatos módon összefügg a szívvel. Ha a szív megszűnik dobogni — minden szervnek a működése megáll, megmerevedik. És amíg dobog — kemény, egyenletes, cifrázás nélküli, fegyelmezett ütemében ez a szív — addig rendben van minden és

rendbe jöhet minden, még ha van is zavar valahol az egyes szervekben.

Tudod, mi a szívverés, amely megindítja, szabályozza azt a sokfélét, amiről kedvesség címén beszéltünk? Az, amit az Úr Jézus így mondott: *Szeresd* felebarátodat. Minden azon fordul, hogy felkeljed, ébren tartod, növeled=e magadban a szeretetet. Ha igen — előbb=utóbb megoldódik, elrendeződik minden.

Mit jelent ez a szeretet? Fontosságában : mindent.

A gyakorlatban: *a lélek odaadottságát*. Hallgasd meg Szent Pált:

Szóljak bár emberek vagy angyalok nyelvén,
ha szeretetem nincs, olyanná lettem,
mint zengő érc vagy pengő cimbalom.

Legyen bár *jövendőelő tehetségem*,
és ismerjem bár az összes titkokat
és minden tudományt
és legyen bár oly erős *a hitem*, hogy a hegyeket át-
helyezzem,
ha szeretetem nincsen — semmi sem vagyok.

És *összam el* bár egész vagyonomat a szegényeknek táplálására
és *adjam át testemet* úgy, hogy elégjek:
ha szeretetem nincsen, semmit sem használ nekem.

A szeretet türelmes, nyájas.

A szeretet nem féltékeny, nem cselekszik rosszat, —
nem fuvalkodik fel — nem nagyravágyó, nem
keresi a magáét — nem gerjed haragra, — nem
gondol rosszat, nem örvend a gonoszságnak, de
együtt örvend az igazsággal,
mindent eltűr, mindent elhisz,
mindent remél, mindent elvisel.

A szeretet soha meg nem szűnik.

De. — azt mondod — de biztos-e, hogy ha mind-
ezt megteszem, szeretni fognak? Hiszen az emberek
önzök, rosszak, gonoszak, *keresztre feszítették magat*
a Szeretetet !!!

*Igen, de a Szeretet erősebb, mint a halál,
a Szeretet harmadnapra feltámadott
a Szeretet örökre velünk marad — és kétezred év
mulva is magához vonzza az embereket, és a szere-
teté a végső diadal.*

*Találsz-e magadnak jobb elő-
képet, amikor szeretnéd, ha
szeretnének?!*

TARTALOM.

	Oldal
Egy ki nem mondott kérdés	3
Miért is hallgatunk	4
Megíródott hát	7
I. <i>Lehet-e «azt csinálni?»</i>	9
<i>Lehet-e «azt csinálni?»</i>	11
Cica=mica, kis borjú... ..	12
Talán egy fáradt órádban	13
Van hát kedvesség	15
Kedves emberek	16
Most vonultass fel	18
Önmagamra való vonatkoztatás	20
Talán plasztikusabban látunk	22
Összehordtuk most	24
Életérzés: létöröm	26
Létünk másik gyökere	28
De mindezek felett	31
Életérzés: úrnak lenni mindenek felett	34
Rettegés az ember élete... ..	35
A tárgyak kajánsága	36
Hát még az emberi test	38
Az idegek zsarnoksága	39
Nem ura önmagának	41
Fölséges ezzel szemben	43
Minden ember akarja	45
Az élet nem könnyű... ..	50
A kedvesség ott kezdődik	52
II. <i>Hogyan kell «azt csinálni»</i>	55
Nem mézes-mázos szavak	57
Végy a kezedre	58
Ne hallgass azokra	59
Ne zavarjon meg... ..	61
Ez erősebb nálamnál!	63
Ha kedves akarsz lenni	67
1. <i>Szeretnéd, ha szeretnének? Légy jókedvű és vidám</i>	69

	Oldal
A híres Max und Moritz	71
Akarj jókedvű lenni	73
Lehet akarni az egészséget	74
Lehet-e akarni a fegyelmet... ..	76
Lehet akarni a tudatos optimizmust ...	80
2. Szeretnéd, ha szeretnének? Ne bánts senkit sem	83
A kedves ember senkit sem bánt	85
Pedig én igazán nem ártok senkinek ...	87
Érdekösszeütközés esetén	90
Alacsonyabbrendűségi érzésből... ..	92
Ressentiment	97
Tapintatlanság, indiszkréción... ..	99
De hát mit tegyen	102
3. Szeretnéd, ha szeretnének? Légy ötletes és szolgálatrakész	105
Az ötletesség, találékonyság... ..	107
Arról igazán nem tehetek	109
A pillanat — az élet	110
Az ötletesség legnagyobb ellensége ...	112
Ügy-e megfigyelted már	114
A legtökéletesebb munka	117
Az ötletességre törekvő önnevelés	121
Nem én vagyok az oka	123
Nepotizmus	126
Az egész emberiség	128
4. Szeretnéd, ha szeretnének? Légy szívből alázatos és szerény	120
Talán nem helyesled	131
Önmagáról való véleménye	133
Akik valóban vagyunk	137
Az alázatosság	139
Maga a megismerés	144
Hiúság	145
A kevélység	149
Szerénység és egyszerűség	152
A gőgös ember	156
Vannak szívós bacillusok	159
A szívből alázatos ember	162
Szeretnéd, ha szeretnének	164

